

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Облік та аудит розрахунків з покупцями за реалізовані товари на
ТОВ «Науково-виробниче підприємство «РЕД ЛАЙН»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0712-оа-дн
спеціальності 071 облік і оподаткування
освітньої програми облік і аудит

С.О. Калініченко

Керівник: к.е.н., доцент Гринь В.П.

Рецензент: к.н.держ.упр., доцент Пушкарь І.В.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ Н.М. Проскуріна
« ____ » _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Калініченку Сергію Олександровичу

1. Тема роботи: Облік та аудит розрахунків з покупцями за реалізовані товари на ТОВ «Науково-виробниче підприємство «РЕД ЛАЙН» керівник роботи Гринь Вікторія Петрівна, к.е.н., доцент, затверджені наказами ЗНУ від 01.05.2023 р. № 650-с, від 18.09.2023 №1446-с.
2. Строк подання студентом роботи 12 лютого 2024 р.
3. Вихідні дані до проекту (роботи) Фінансова та податкова звітність підприємства, законодавчі та нормативні акти України, первинні документи підприємства, статистичні матеріали.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їй належить розробити): уточнити визначення поняття «дебіторська заборгованість»; дослідити класифікації дебіторської заборгованості на предмет відповідності потребам бухгалтерського обліку; провести порівняльну характеристику обліку дебіторської заборгованості за НП(С)БО та МСФЗ; дослідити теоретико-методичні основи аудиту заборгованості дебіторів за розрахунками за реалізовані товари; навести організаційно-економічну характеристику ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО «РЕД ЛАЙН» та проаналізувати основні показники його діяльності; удосконалити методику обліку та аудиту розрахунків з покупцями за реалізовані товари.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 7 рис., 5 табл.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	к.е.н., доцент Гринь В.П.	14.08.2023 р.	14.08.2023 р.
2	к.е.н., доцент Гринь В.П.	18.09.2023 р.	18.09.2023 р.
3	к.е.н., доцент Гринь В.П.	30.10.2023 р.	30.10.2023 р.

7. Дата видачі завдання: 20.06.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2023	виконано
2.	Написання вступу	серпень 2023	виконано
3.	Виконання першого розділу	вересень 2023	виконано
4.	Виконання другого розділу	жовтень 2023	виконано
5.	Виконання третього розділу	листопад 2023	виконано
6.	Написання висновків	грудень 2023	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	січень 2024	виконано
8.	Подання роботи на кафедрі	лютий 2024	виконано

Студент _____
(підпис)

С.О. Калініченко

Керівник роботи _____
(підпис)

В.П. Гринь

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____

В.В. Сьомченко

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 139 с., 3 розділи, 5 табл., 7 рис., 76 джерел, 9 додатків.

АУДИТ, АНАЛІЗ, ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, РЕЗЕРВ СУМНІВНИХ БОРГІВ, БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ

Об'єкт дослідження – процес формування обліково-контрольної інформації щодо господарських операцій, пов'язаних з дебіторською заборгованістю, що знайшли відображення в бухгалтерському обліку підприємства.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка науково обґрунтовані практичні рекомендації щодо удосконалення обліку та аудиту розрахунків з покупцями за реалізовані товари.

Методи дослідження: індукція і дедукція; теоретичне узагальнення, порівняння та аналогій; методи причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний; історичний та логічний методи, а також метод порівняння; аналіз і синтез.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

- уточнено поняття «дебіторська заборгованість»;
- удосконалено методику нарахування резерву сумнівних боргів, в частині об'єднання методів нарахування резерву сумнівних боргів із застосуванням коефіцієнту сумнівності, спосіб розрахунку якого підприємства вже будуть обирати самостійно;
- уточнено процедурний інструментарій аудиту (виділено аналітичні та альтернативні аудиторські процедури), що сприятиме спрощенню процесу

планування аудиту розрахунків з покупцями за реалізовані товари;

– визначено етапність проведення аудиторської перевірки розрахунків з покупцями за реалізовані товари.

Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення достовірності, оперативності та аналітичності обліку дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари та можуть впроваджуватися в практику роботи торгових підприємств України.

SUMMARY

Qualifying work contains 139 pp., 3 sections, 5 tab., 7 fig., 76 references, 9 applications.

AUDIT, ANALYSIS, RECEIVABLES, RESERVE FOR DOUBTFUL DEBTS, ACCOUNTING, WORKING CAPITAL

The object of the study is the process of forming accounting and control information regarding economic transactions related to receivables, which are reflected in the accounting records of the enterprise.

The purpose of the qualification work is to develop scientifically based practical recommendations for improving the accounting and auditing of settlements with buyers for sold goods.

Research methods: induction and deduction; theoretical generalization, comparison and analogies; methods of causal connection and abstract-logical; historical and logical methods, as well as the method of comparison; analysis and synthesis.

In the process of research, the following scientific results were obtained, which are characterized by scientific novelty:

- the concept of «receivables» was clarified;
- the method of calculating the reserve of doubtful debts has been improved, in terms of combining the methods of calculating the reserve of doubtful debts with the use of the coefficient of doubtfulness, the method of calculation of which enterprises will already choose independently;
- the audit procedural toolkit has been clarified (analytical and alternative audit procedures have been highlighted), which will contribute to the simplification of the audit planning process of settlements with buyers for sold goods;
- the phasing of the audit of payments with buyers for sold goods is

determined.

The obtained results of the study are aimed at increasing the reliability, efficiency and analyticalness of accounting for accounts receivable based on settlements with buyers for sold goods and can be implemented in the work practice of trading enterprises of Ukraine.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

РЕФЕРАТ

SUMMARY

ВСТУП 10

РОЗДІЛ 1 КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ЗА РЕАЛІЗОВАНІ ТОВАРИ

1.1 Дебіторська заборгованість: поняття, оцінка, класифікація та фактори впливу на її величину..... 15

1.2 Облікові аспекти дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари та її порівняльна характеристика за НП(С)БО та МСФЗ 27

1.3 Методика аудиту дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари 41

РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ЗА РЕАЛІЗОВАНІ ТОВАРИ НА ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО «РЕД ЛАЙН»

2.1 Організаційно-економічна характеристика торгівельного підприємства 51

2.2 Організація і методика обліку дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари 60

2.3 Організація та методика аудиту дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари 69

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ЗА РЕАЛІЗОВАНІ ТОВАРИ НА

ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО «РЕД ЛАЙН»

3.1 Удосконалення оцінки дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари та її відображення у обліку	82
3.2 Шляхи удосконалення формування звітності за розрахунками з покупцями за реалізовані товари заборгованості	89
3.3 Удосконалення процедурного забезпечення аудиту розрахунків з покупцями за реалізовані товари	96
ВИСНОВКИ	113
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	120
ДОДАТОК А Аналіз динаміки зміни технічного стану ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН»	128
ДОДАТОК Б Розрахунок показників платоспроможності (фінансової стійкості) ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН».....	129
ДОДАТОК В Розрахунок показників рентабельності підприємства	130
ДОДАТОК Д Аналіз ліквідності ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН»	131
ДОДАТОК Е Розрахунок показників рентабельності ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН»	133
ДОДАТОК Ж Аналіз ліквідності ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН»	134
ДОДАТОК И Результати дослідження вченими економічної категорії «дебіторська заборгованість»	135
ДОДАТОК К Облікові відмінності дебіторської заборгованості на рівні НП(С)БО та МСФЗ	136
ДОДАТОК Л Формат звітності для управління дебіторською заборгованістю за розрахунками за реалізовані товари	139

ВСТУП

Сьогодні економіка України стикнулася з небаченим за всю свою історію шоком. Повномасштабне військове вторгнення північних сусідів завдало потужного удару по всіх ланках економічної системи нашої держави. Знизилося виробництво основних видів продукції. Зокрема тієї, що становить основу експортного потенціалу України. Крім того, заблоковані порти, а відтак і лівова частка зовнішньої торгівлі. Нищиться транспортно-логістична, соціальна, маркетингова та інженерна інфраструктура цілих регіонів. Відбувається відтік кадрів за кордон та їхня часткова передислокація на захід держави. Це тимчасово викидає з активного економічного життя сотні тисяч, або й мільйони людей. Все це ставить під загрозу можливість надійного та довготривалого закріплення успіхів збройних сил України на фронтах нинішньої війни. Адже загальновідомим є той факт, що без надійного економічного тилу досягати воєнних перемог доволі складно, а забезпечити стійке повоєнне зростання – фактично неможливо.

Водночас Україна набула позитивного досвіду функціонування у період криз, як економічних, так і внаслідок пандемії COVID-19. Це навчило працювати в екстремальних умовах, швидко адаптуватися до нових критичних умов: підприємства відновлюють свою діяльність у порівняно безпечних регіонах. Перемога в війні залежить і від постійного вдосконалення методів ведення бізнесу, від результатів діяльності підприємств, раціонального та ефективного формування і використання оборотних активів. Проте, підприємства не завжди можуть належним чином використати свої активи через те, що вони знаходяться в розпорядженні контрагента-боржника. Внаслідок кругообігу грошей та необхідності перерозподілу товарів підприємства укладають угоди з багатьма контрагентами, внаслідок чого виникає дебіторська заборгованість. Криза

неплатежів між підприємствами, яка існує вже тривалий час, є основною причиною втрати підприємством платоспроможності та ліквідності.

У процесі здійснення виробничих та комерційних операцій у підприємства виникає дебіторська заборгованість за розрахунками з покупцями продукції, персоналом, власниками, бюджетом та позабюджетними фондами тощо. Але господарська практика свідчить, що на розрахунки з покупцями за відвантажену продукцію (виконані роботи і надані послуги) припадає більш як 80 % загального обсягу дебіторської заборгованості підприємств, що робить її основним об'єктом фінансового управління.

Незалежний контроль на сучасному етапі розвитку суспільства відіграє значну роль для будь-якого підприємства. Це обумовлено тим, що результат проведеної аудиторської перевірки дозволяє забезпечити формування на підприємстві інформації про факти господарської діяльності, адекватної реальному стану справ і заданій системі управління господарськими процесами. Аудит розрахунків є основним елементом перевірки практично для всіх суб'єктів господарювання. До цієї категорії розрахунків відносяться не тільки угоди в рамках договорів купівлі-продажу, а й різні операції обміну, заліки взаємних вимог, бартерні операції, розрахунки векселями власними чи третіх осіб, розрахунки із дочірніми підприємствами, банками за позиками, бюджетом і позабюджетними фондами. У результаті здійснюваної діяльності в організації утворюється заборгованість, інформація про яку має достовірно представлена у фінансовій звітності.

Все це обумовлює необхідність удосконалення обліково-контрольного процесу дебіторської заборгованості на підприємстві.

Проблеми формування та обліку дебіторської заборгованості вивчали такі вчені, як Бардадим М. В., Олійник С. О., Гайдучок Т. С., Москалюк Г. О., Давидюк Т. В. Значний внесок в удосконалення обліку розрахункових операцій та управління дебіторською заборгованістю зробили вчені Білуха М. Т., Василик О. Д., Івахненко В. М., Коробов М. Я., Лахтіюнова Л. А., Мних Є. В.,

Шкарабан С. І., Червінська О.С. та ін. Питаннями формування, нарахування та відображення в обліку резерву сумнівних боргів у свої працях розкривали такі вчені, як: Собченко А. М., Пилипенко К. А., Боярова О. А., Кузик Н. П., Ступницька Т. М., Власова І. О., Олексенко М. В., Нашкерська М. М.

Питання аудиту розрахункових операцій досить широко висвітлене у працях зарубіжних авторів, таких як Р. Адамс, Е. А. Аренс, Ф. Л. Дефліз, Г. Р. Дженік, Д. К. Лоббек, В. М. О'Рейлі, Д. К. Робертсон, М. Б. Хірш, а також у працях вітчизняних учених – Бутинця Ф. Ф., Дорош Н. І., Лубенченко О. Е., Проскуріної Н. М., Редько О. Ю., Сурніної К. С., Рудницького В. С., Усача Б. Ф. та ін.

Проте, незважаючи на велику кількість наукових праць стосовно аудиту, питанням аудиту дебіторської заборгованості не приділяється достатньої уваги, а розглядаються зазвичай лише загальні засади організації та методики аудиту. Важливість перелічених питань їх дослідження та розв'язання в умовах активізації ринкових механізмів у вітчизняній економіці зумовили вибір теми та визначили спрямованість дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка науково обґрунтовані практичні рекомендації щодо удосконалення обліку та аудиту розрахунків з покупцями за реалізовані товари.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначені і вирішувалися такі завдання:

- уточнити визначення поняття «дебіторська заборгованість»;
- дослідити класифікації дебіторської заборгованості на предмет відповідності потребам бухгалтерського обліку та управління;
- проаналізувати та описати облікові аспекти дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари;
- провести порівняльну характеристику НП(С)БО та МСФЗ в частині обліку дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари;
- дослідити процедурний інструментарій процесу аудиту заборгованості дебіторів за реалізовані товари;

– ознайомитися з організаційно-економічною характеристикою досліджуваного підприємства та проаналізувати основні показників його діяльності;

– удосконалити методiku обліку та аудиту розрахунків з покупцями за реалізовані товари.

Об'єкт дослідження – процес формування обліково-контрольної інформації щодо господарських операцій, пов'язаних з дебіторською заборгованістю, що знайшли відображення в бухгалтерському обліку підприємства.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних та практичних питань обліку та аудиту розрахунків з покупцями за реалізовані товари.

В процесі дослідження використовувалися наукові методи, основані на діалектичному методі пізнання та об'єктивних законах економіки. Теоретичні аспекти обліку досліджувалися із застосуванням методів індукції і дедукції, за допомогою яких визначено місце дебіторської заборгованості в системі обліку. Теоретичне узагальнення, порівняння та аналогій – для розкриття сутності поняття «дебіторська заборгованість». Методи причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний використовувалися при дослідженні класифікації дебіторської заборгованості для потреб бухгалтерського обліку. Історичний та логічний методи, а також метод порівняння використано при дослідженні схожостей та відмінностей між МСФЗ та НП(С)БО щодо обліку дебіторської заборгованості. Для обґрунтування можливості поєднання методів нарахування резерву сумнівних боргів застосовано метод аналізу і синтезу. Абстрактно-логічний метод та причинно-наслідкові зв'язки використовувалися при розробці пропозицій щодо удосконалення податкового обліку дебіторської заборгованості.

Інформаційною базою дослідження є фундаментальні концепції та гіпотези сучасної теорії бухгалтерського обліку і аудиту, нормативно-правові

акти України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених-економістів з питань теорії та організації бухгалтерського обліку і аудиту, монографічні та періодичні фахові видання, матеріали всеукраїнських і міжнародних наукових і науково-практичних конференцій, Інтернет-ресурси тощо.

У роботі використані результати проведеного автором обстеження ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО «РЕД ЛАЙН».

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

- уточнено поняття «дебіторська заборгованість»;
- удосконалено методику нарахування резерву сумнівних боргів, в частині об'єднання методів нарахування резерву сумнівних боргів із застосуванням коефіцієнту сумнівності, спосіб розрахунку якого підприємства вже будуть обирати самостійно;
- уточнено процедурний інструментарій аудиту (виділено аналітичні та альтернативні аудиторські процедури), використання спростить процес планування аудиту розрахунків з покупцями за реалізовані товари;
- визначено етапність проведення аудиторської перевірки розрахунків з покупцями за реалізовані товари.

Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення достовірності, оперативності та аналітичності обліку грошових активів та дебіторської заборгованості, можуть впроваджуватися в практику роботи промислових підприємств України, а також використовуватися при розробці нормативних матеріалів з бухгалтерського обліку.

Основні результати дослідження, що викладені в кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію шляхом обговорення на двох міжнародних науково-практичних конференціях.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань і додатків. Основний зміст викладено на 98 сторінці друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ЗА РЕАЛІЗОВАНІ ТОВАРИ

1.1 Дебіторська заборгованість: поняття, оцінка, класифікація та фактори впливу на її величину

У процесі фінансово-господарської діяльності у підприємства постійно виникає потреба в проведенні розрахунків зі своїми контрагентами. Дебіторська заборгованість визнається під час продажу (відвантаження) продукції (товарів, робіт, послуг) та оцінюється за первісною вартістю. Тобто відбувається розрив між нарахуванням доходів та реальним отриманням грошових коштів.

І чим більший часовий розрив між двома подіями, тим менша ймовірність закриття дебіторської заборгованості. Крім того, можливі випадки, коли підприємство вже ніколи й не отримає погашення заборгованості через цілий ряд причин [37].

В економічно розвинених країнах заходу нормальною вважають частку дебіторської заборгованості в активах підприємства близько 20 % . Про такі показники на підприємствах України можна лише мріяти. Як свідчать статистичні дані, фактичний розмір дебіторської заборгованості на більшості вітчизняних підприємств не менший за 50 %. Зрозуміло, що на тлі зростання загальної суми дебіторської заборгованості підприємств у країні (рис. 1.1) ситуація критична [11].

Методологію обліку, основні поняття та порядок розкриття інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності визначає НП(С)БО 10, який застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами незалежно від форми власності (крім бюджетних установ).

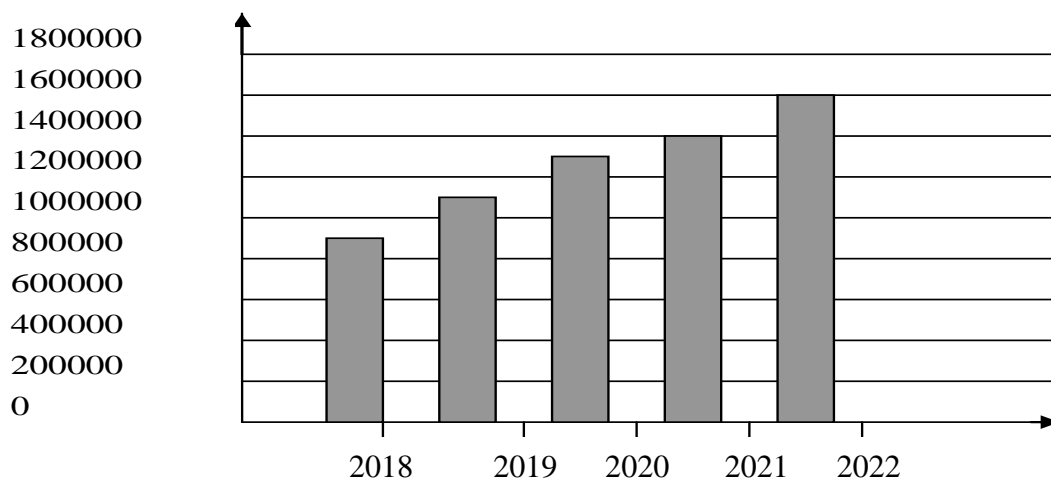

Рисунок 1.1 – Динаміка дебіторської заборгованості на підприємствах України у 2018-2022 роках [42]

Організація обліку дебіторської заборгованості на підприємстві будь-якої форми власності має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій за борговими правами (з дебіторами) [5].

В Україні питання обліку дебіторської заборгованості висвітлюється в НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». В стандарті наведено поняття дебіторської заборгованості, як суми заборгованості дебіторів підприємству на певну дату, а в залежності від того чи буде погашена дебіторська заборгованість протягом операційного циклу підприємства – її поділяють на поточну та довгострокову [37]. Але на нашу думку – поняття дуже широке та не дозволяє зрозуміти всю сутність об'єкту.

Як свідчать проведені теоретичні та практичні дослідження, питанням організації обліку та контролю грошових активів і дебіторської заборгованості приділялася недостатня увага, внаслідок чого ускладнюються дотримання основних методичних принципів ведення обліку, спотворюється інформація про фінансовий стан підприємства, стан розрахунків, знижується ефективність прийняття управлінських рішень.

Аналіз спеціальної літератури показав, що існує велике розмаїття поглядів науковців на проблему визначення поняття «дебіторська заборгованість».

Так, Ганусич В. О. зазначає, що дебіторська заборгованість, разом з виробничими запасами, утворює значну частину в структурі активу балансу підприємства [16].

Бутинець Ф. Ф. трактує поняття дебіторської заборгованості як суму заборгованостей підприємств на певну дату [10, с. 189].

Лучко М.Р., називає дебіторську заборгованість «боргом на користь підприємства» та «частиною господарських засобів підприємства, що вибула зі складу даного підприємства і знаходяться у фактичному розпорядженні іншого підприємства і, виконують там роль капіталу» [31, с. 258].

Чабанюк О.М., вважає, що дебіторська заборгованість – це вимоги щодо оплати. Боргові вимоги є еквівалентом боргу тієї особи, на яку покладається виконання обов'язку; як і борги, боргові вимоги розглядаються з точки зору терміну їх виконання [65, с. 297].

Проте найбільш поширеною стала думка, до якої схиляється більшість науковців і практиків [13, с. 111] – визначення дебіторської заборгованості як боргів.

Термін «дебіторська заборгованість» в МСБО суттєво відрізняється за змістом і розрізняють Accounts Receivable та Receivables [9].

Аналіз наукових підходів до трактування поняття «дебіторська заборгованість» в науковій та економічній літературі (Додаток И), надало нам змогу уточнити поняття «дебіторська заборгованість». Під дебіторською заборгованістю пропонуємо розуміти заборгованість на користь підприємства на певну дату, внаслідок надання коштів, продажу активів, робіт послуг, що не є фінансовим активом, призначеним для продажу, знаходиться у розпорядженні іншої сторони угоди та виконує в неї роль капіталу.

Виникнення дебіторської заборгованості – це об'єктивний процес, який

зумовлений існуванням ризиків при проведенні взаєморозрахунків між контрагентами за результатами господарської операції, крім того на її розмір та структуру впливає ряд факторів, які можна поділити на дві основні групи: зовнішні та внутрішні [40].

Зовнішні фактори практично не залежать від діяльності підприємств і обмежити їх вплив досить складно (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 – Склад зовнішніх факторів, що визначають розмір дебіторської заборгованості

Внутрішні – залежать від того, наскільки організовано управління дебіторською заборгованістю в межах діяльності підприємства (рис. 1.3).

Дебіторська заборгованість покупців – це фактично безвідсоткова позика контрагентам. Її рівень визначається підприємством за умовами розрахунків зі своїми клієнтами. Якщо ці умови є суворими, то зменшується обсяг продажу товарів через те, що покупці не мають можливості придбати товар в кредит і, відповідно, зменшується величина дебіторської заборгованості за рахунками клієнтів. З іншого боку, якщо розрахункові умови послаблюються, з'являється більше замовників, зростає товарообіг і

сума дебіторської заборгованості [7].

Рисунок 1.3 – Склад внутрішніх факторів, що визначають розмір дебіторської заборгованості

Якщо підприємство має на меті контроль за дебіторською заборгованістю, то необхідним є аналіз всіх факторів, що можуть на неї впливати, а в подальшому за допомогою обліку та здійснення заходів щодо її зменшення, підприємство зможе покращити своє фінансове становище та уникнути кризи неплатежів [16].

Дебіторська заборгованість приводить до позапланового перерозподілу коштів між підприємствами, викликає погіршення фінансового стану підприємства, так як йому стає важче маневрувати засобами через тимчасове вилучення їх з обороту. Дебіторська заборгованість послаблює

господарський розрахунок.

Для організації обліку та аналізу розрахунків з дебіторами важливе значення посідає класифікація дебіторської заборгованості. Від правильної класифікації дебіторської заборгованості, а також від правильно обраних класифікаційних ознак буде залежати не лише порядок її обліку, а й ефективність управління нею.

Класифікація дебіторської заборгованості підприємства є дієвим методом дослідження цього складного економічного та правового явища, що дозволяє з'ясувати причини виникнення та існування дебіторської заборгованості, її склад та якість із метою прийняття правильного рішення щодо процедури управління дебіторською заборгованістю [16].

Головне призначення класифікації дебіторської заборгованості – систематизація інформації щодо стану дебіторської заборгованості та надання допомоги у прийнятті оптимального рішення щодо управління дебіторською заборгованістю [26].

З метою складання фінансової звітності дебіторська заборгованість класифікується за такими ознаками:

– зв'язком з нормальним операційним циклом (нормальний операційний цикл – проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності та отримання коштів від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг);

– терміном погашення;

– об'єктами щодо яких виникли зобов'язання дебіторів;

– своєчасністю оплати боржником дебіторської заборгованості.

У сучасній господарській практиці поточна заборгованість класифікується за такими видами (рис. 1.4).

При класифікації за зв'язком із нормальним операційним циклом дебіторська заборгованість поділяється на довгострокову і поточну.

Зауважимо, що на Україні такий поділ дебіторської заборгованості є обов'язковим. В той же час думка вітчизняних фахівців щодо поділу

дебіторської заборгованості на довгострокову і поточну не є однозначною. З точки зору Супрунова І.В. такий поділ є важливим інструментом фінансового аналізу [55], з точки зору Бондарчук Н. В. – класифікація дебіторської заборгованості, як і будь-яка інша класифікація, є умовною, а отже, не є необхідною [6].

Рисунок 1.4 – Склад основних видів поточної дебіторської заборгованості підприємства

Вітренко О. В. в своїх працях говорить про те, що доцільно надати підприємствам право самостійно приймати рішення про необхідність диференційованого відображення у звіті довгострокової і поточної заборгованості, як це передбачено в практиці країн із ринковою економікою [14].

НП(С)БО 10 передбачено вживання замість терміна «короткострокова дебіторська заборгованість» поняття «поточна дебіторська заборгованість».

При цьому поточну дебіторська заборгованість визначено як суму дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу [37].

Така класифікація статей дебіторської заборгованості в балансі враховує рівень ліквідності активів та є корисною для користувачів фінансової звітності щодо оцінки фінансового стану підприємства, оскільки надає повнішу інформацію про рівень дебіторської заборгованості й можливість перетворення фінансових зобов'язань у грошові активи.

Дебіторська заборгованість за об'єктами, щодо яких виникають зобов'язання дебіторів, класифікується як:

- дебіторська заборгованість, пов'язана з нормальною діяльністю підприємства з реалізації продукції, товарів, робіт, послуг;

- дебіторська заборгованість, що не пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг, а виникає внаслідок здійснення інших операцій.

Дебіторську заборгованість, пов'язану з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг, поділяють на:

- дебіторську заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги;
- векселі, одержані в забезпечення дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги [14].

За статтями бухгалтерського балансу визначають такі види заборгованості:

- дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги;
- дебіторська заборгованість за розрахунками із бюджетом;
- дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами;
- дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів;
- дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків;
- інша поточна дебіторська заборгованість.

Згідно з НП(С)БО 1, НП(С)БО 10, НП(С)БО 14, НП(С)БО 19, НП(С)БО 21 дебіторська заборгованість має власну структуру і може класифікуватися

за різними критеріями.

Важливе значення має поділ заборгованості за термінами погашення. Доцільно за реальним строком погашення поділяти дебіторську заборгованість на термінову, прострочену і відстрочену, що знаходить відображення в обліку на відповідних аналітичних рахунках, де контролюється термін виконання договорів.

Також визначаються такі види поточної дебіторської заборгованості, які представлені в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Види поточної дебіторської заборгованості

Вид заборгованості	Визначення	Умови переходу до іншого стану
Нормальна	Дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість у її погашенні боржником	Перехід заборгованості у сумнівну супроводжується нарахуванням резерву сумнівних боргів
Сумнівна	Дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість у її погашенні боржником	Перехід заборгованості у безнадійну пов'язаний із списанням заборгованості із балансу, оскільки вона перестає відповідати визначенню балансу
Безнадійна	Дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість у її непогашенні боржником або строк позовної давності якої закінчився	-

Класифікація дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги здійснюється групуванням дебіторської заборгованості за строками її погашення із встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи. Коефіцієнт сумнівності встановлюється підприємством, виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, послуги за попередні звітні періоди. Коефіцієнт сумнівності, як правило, зростає зі збільшенням строків непогашення дебіторської заборгованості.

Через те, що існує різноманітність класифікацій, підприємствам іноді складно аналізувати дебіторську заборгованість, саме тому вони не завжди можуть простежити її стан та вчасно прийняти управлінське рішення щодо

впливу на неї. На нашу думку деякі з представлених класифікацій мають бути обов'язковими на всіх підприємствах, а інші – можуть використовуватися за бажанням. Особливо це стосується класифікації видів поточної дебіторської заборгованості, яка безпосередньо пов'язана з нарахуванням резерву сумнівних боргів. Також зазначимо, що ми повністю згодні з точкою зору Вітренко О. В., який в своїх працях говорить про те, що доцільно надати підприємствам право самостійно приймати рішення про необхідність диференційованого відображення у звіті довгострокової і поточної заборгованості, як це передбачено в практиці країн із ринковою економікою.

Дебіторська заборгованість, як і інші активи підприємства, не завжди підлягає відображенню в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності. Вона може бути відображена в балансі, якщо достовірно визначена її і у майбутньому очікується одержання економічних вигід. Довгострокова дебіторська заборгованість оцінюється і за дисконтованою вартістю майбутніх платежів, що очікуються для погашення заборгованості [59].

Заборгованість за фінансовою орендою відображається в балансі орендодавця в сумі чистих інвестицій в оренду. Методологія обліку і порядок розкриття інформації у фінансовій звітності щодо оренди визначається НП(С)БО 14 «Оренда».

Відповідно до принципу обачності, в момент визначення доходу від реалізації, підприємство повинно визнати можливі втрати від неповернення частини боргів покупцями. Величина цих втрат оцінюється на підставі аналізу інформації про фактичні втрати від неповернення боргів за минулі періоди, враховуючи зміни, що відбулися в умовах реалізації продукції у звітному періоді, або, як очікується, відбудуться у наступному періоді. Тобто по сумнівній заборгованості, з метою відображення реальної картини фінансового стану підприємства, створюється резерв сумнівних боргів [49].

Таким чином поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною

вартістю.

Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості - це сума поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги з вирахуванням резерву сумнівних боргів.

Поточна дебіторська заборгованість, не пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг (дебіторська заборгованість по розрахунках та інша дебіторська заборгованість), визнана безнадійною, списується з балансу з відображенням витрат в складі інших операційних витрат. По такій заборгованості резерв сумнівних боргів не створюється.

НП(С)БО 10 передбачає два варіанта визначення величини сумнівних боргів:

- виходячи з платоспроможності окремих дебіторів;
- на підставі класифікації дебіторської заборгованості за періодами її виникнення з врахуванням досвіду минулих років щодо платоспроможності дебіторів [37].

При обох способах величина резерву сумнівних боргів визначається як добуток суми дебіторської заборгованості за продукцію на коефіцієнт сумнівності. Різниця у способах полягає лише в тому, які суми дебіторської заборгованості беруть участь у розрахунку і як визначається коефіцієнт сумнівності.

Перший спосіб є методом умовного визначення резерву сумнівних боргів. При визначенні величини резерву сумнівних боргів виходячи із платоспроможності окремих дебіторів, підприємство на дату складання фінансової звітності повинно провести вивчення платоспроможності за кожним дебітором і вивести за ними індивідуальний коефіцієнт сумнівності, за яким потім визначається сума резерву за даною заборгованістю.

Підприємство вважається платоспроможним, якщо сума оборотних активів (грошових коштів, дебіторської заборгованості, виробничих запасів) є більшою або дорівнює його зовнішнім зобов'язанням (заборгованості). Про неплатоспроможність підприємства можуть свідчити відсутність грошей на

рахунках в банку, наявність непогашеної в строк кредиторської заборгованості. Сума резервів за кожним дебітором буде становити загальну суму резерву сумнівних боргів за підприємством.

При цьому способі визначення коефіцієнту сумнівності носить досить суб'єктивний характер, оскільки платоспроможність будь-якого дебітора можна визначити тільки приблизно, а точно платоспроможність як така взагалі не вимірюється. Ступінь точності результату залежить від наявності достовірної інформації про дебіторів і від кваліфікації експерта.

За допомогою другого способу розрахунок резерву проводиться на підставі класифікації поточної дебіторської заборгованості за термінами її несплати та аналізу фактичного непогашення за попередні звітні періоди.

Класифікація дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги здійснюється групуванням дебіторської заборгованості по строках їх непогашення із встановленням коефіцієнту сумнівності для кожної групи. Тобто для створення резерву з допомогою такого методу необхідно проаналізувати заборгованість по покупцях [52].

Сутність даного способу полягає у тому, що чим більше прострочена дебітором оплата за продукцію, тим більші сумніви є у підприємства щодо оплати цих сум. Коефіцієнт сумнівності, як правило, зростає із збільшенням строків непогашення дебіторської заборгованості.

У НП(С)БО 10 зазначається, що коефіцієнт сумнівності встановлюється підприємством виходячи із фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за продукцію за попередні звітні періоди [37].

Виключення безнадійної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги з активів здійснюється з одночасним зменшенням величини резерву сумнівних боргів.

Отже, можна зробити висновок, що оцінка дебіторської заборгованості залежить від моменту, на який вона відбувається, а також від виду та визнання дебіторської заборгованості [25]

Узагальнення теоретико-методологічних засад обліку дебіторської

заборгованості в системі управління підприємством створює теоретичний базис для вдосконалення їх методики та організації

1.2 Облікові аспекти дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари та її порівняльна характеристика за НП(С)БО та МСФЗ

У ринкових умовах господарювання наявність у підприємства значних розмірів дебіторської заборгованості знижує ліквідність його активів, негативно впливає на фінансову платоспроможність, а також відволікає зайві грошові кошти.

Так, за товари, роботи, послуги, які надані покупцю з відстрочкою платежу, підприємство-продавець після закінчення звітного періоду має сплатити податки державі, заробітну плату працівникам, розрахуватися за орендну плату, матеріали тощо. Якщо оплата за надані товари своєчасно не надійшла, підприємство вимушене перетворювати власні високоліквідні активи у грошові кошти з метою здійснення розрахунків щодо зобов'язань та запобігання банкрутства. Тому належна організація обліку поточної дебіторської заборгованості сприяє ефективному управлінню її розмірами і термінами на підприємстві та посиленню контролю за своєчасним здійсненням розрахунків [61].

На ефективність діяльності вітчизняного підприємства значною мірою впливають створена організаційна структура, якість підготовки облікової інформації, професійний рівень фахівців, належна оцінка отриманих даних, які обумовлюють прийняття управлінських рішень. Бухгалтер під час ведення обліку і здійснення податкових розрахунків на підприємстві має орієнтуватися у методологічних розбіжностях різних законодавчих баз, які регулюють дві економіко правові системи – обліково-аналітичну та

податкову.

Огляд економічної літератури показав, що незважаючи на ґрунтовні теоретичні та практичні дослідження питань організації обліку, управління розмірами поточної дебіторської заборгованості, зокрема таким її видом, як заборгованість за товари, роботи, послуги, останнім часом поза увагою науковців залишилися практичні розробки процедури організації обліку дебіторської заборгованості загалом, тобто із врахуванням усіх її видів.

Поточна дебіторська заборгованість включає всі вимоги підприємства до інших юридичних і фізичних осіб щодо грошей, товарів чи послуг. Можна визначити два головних види поточної дебіторської заборгованості: товарну і нетоварну (неопераційну).

Операції називаються товарними, якщо йдеться про оплату продукції (яка має натурально-речову форму), робіт та послуг. Тобто товарна дебіторська заборгованість виникає внаслідок звичайної операційної діяльності підприємства, яка може передбачати продаж товарів, виконання робіт та надання послуг. Розрахунки з покупцями та замовниками належать до товарних відповідно до визначення.

Покупці – це фізичні або юридичні особи, які купують товари (роботи, послуги).

Замовники – це учасники договору, на підставі замовлення яких виготовляється конкретна продукція, надаються послуги, виконуються роботи іншим учасником договору.

Нетоварна (або неопераційна) дебіторська заборгованість виникає від іншої діяльності підприємства (тобто операцій інших, ніж продаж товарів, виконання робіт або надання послуг).

Нетоварна дебіторська заборгованість відображається в обліку під відповідними назвами і не входить до складу товарної дебіторської заборгованості.

Огляд економічної літератури та узагальнення інформацію щодо поточної дебіторської заборгованості (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Пропозиції авторів щодо організації поточної дебіторської заборгованості на підприємстві

Автор	Його дослідження та пропозиція
Бондаренко О.	Запропоновано методикау ефективного управління портфелем дебіторської заборгованості на підприємстві [5, С. 17-22].
Акімова Н. С., Топоркова О. В.	Розглянуто механізм списання безнадійної заборгованості за видами та обґрунтовано доцільність застосування такого виду контролю за станом обліку розрахунків з дебіторами, як внутрішній аудит [1, С. 111-123].
Васільєва Л.М., Трайно О.В.	Розглянуто практичні аспекти обліку поточної дебіторської заборгованості та формування резерву сумнівних боргів. Метод класифікації сумнівних боргів доцільно застосовувати підприємствам, які мають значну кількість дебіторів, і навпаки – метод формування резерву з врахуванням платоспроможності кожного окремого дебітора краще використовувати тоді, коли кількість дебіторів незначна [12, С. 820-823].
Губарик О.М.	Пропонує з метою організації обліку поточної дебіторської заборгованості визначити на підприємстві об'єкти заборгованості відповідно до термінів її погашення та згрупувати суб'єкти боргу за видами заборгованості. Зокрема, аналітичний облік доцільно вести за кожним видом заборгованості та окремим підприємством або фізичною особою [18].
Бутинець Ф.Ф., Драбаніч А.В..	Запропонували відображати в наказі про облікову політику підприємства такі основні елементи організації обліку поточної дебіторської заборгованості, як: критерії групування заборгованості за строками її надання та непогашення; метод формування резерву сумнівних боргів графіки руху документів, що підтверджують виникнення поточної дебіторської заборгованості; облікові реєстри, в яких фіксують розміри поточної дебіторської заборгованості; процедуру передачі інформації з облікових реєстрів до центральної бухгалтерії та її відображення у звітності [10].
Ганусич В. О., Гурська І. В.	Розглядають економічну сутність поточної дебіторської заборгованості, питання аналізу та внутрішнього контролю, проведення яких може сприяти ефективному управлінню розмірами заборгованості на підприємстві. Пропонують класифікацію заборгованості за шістьма ознаками: способом виникнення, терміном погашення, забезпеченістю, контрагентами, ступенем дотримання фінансової дисципліни, формою погашення [16].
Жарнікова В.В.	Розглядає інструменти фінансової політики управління поточною дебіторською заборгованістю. Визначає її складові, чинники, що впливають на форму дебіторської заборгованості, та перелік первинних документів. [21, С. 48-63].

Для обліку товарної та нетоварної поточної дебіторської заборгованості використовують такі рахунки 3-го класу Плану рахунків бухгалтерського обліку:

– рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»

призначається для обліку товарної дебіторської заборгованості. За дебетом відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг, яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори, що підлягають перерахуванню до бюджету та позабюджетних фондів і включені до вартості реалізації. За кредитом відображається сума платежів, які надійшли на рахунки підприємств. Відображається у звітності: Баланс (ф. № 1), рядок 1125.

– рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами» призначено для обліку розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами за авансами виданими, за відшкодування завданих збитків, за позиками членів кредитних спілок та за іншими операціями, строк оплати яких припадає на поточний або наступний господарський рік. За дебетом відображається при виникненні (збільшенні) поточної дебіторської заборгованості. За кредитом відображається погашення чи списання дебіторської заборгованості. Відображається у звітності: Баланс (ф. № 1), рядок 1155.

– рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів» призначений для обліку резервів за сумнівною дебіторською заборгованістю, щодо якої є ризик неповернення. За дебетом відображається списання сумнівної заборгованості. За кредитом – створення резерву сумнівних боргів.

Підставою для здійснення розрахунків із покупцями є договір, в якому визначаються обов'язки сторін щодо виконання умов договору та відповідальність сторін у разі порушення взятих зобов'язань. Крім договорів, обов'язковою умовою відображення операцій у бухгалтерському обліку є наявність первинних документів.

На суми оплати за відвантажену продукцію, виконані роботи та надані послуги підприємство-покупець має отримати від постачальника розрахункові документи, а саме:

а) при розрахунках з вітчизняними покупцями:

1) накладні, рахунки-фактури, рахунки; акти прийнятих робіт,

послуг; податкові накладні; товаротранспортні накладні (ТМ-1); товарні накладні (виникненні заборгованості);

2) виписки банку; платіжні доручення, векселі, ВКО, ПКО (погашення заборгованості).

б) при розрахунках з іноземними покупцями:

1) комерційні документи (рахунки-фактури, інвойс); транспортні накладні (СМК – залізнична накладна, авіанакладна, коносамент, товаротранспортна накладна, пакувальні листи); платіжні документи на перерахування сум митних установ; розрахунки бухгалтерії про наявність курсових різниць (виникнення заборгованості);

2) виписки банку; платіжні доручення; заява на акредитив; інкасо; векселі (погашення заборгованості).

Побудова аналітичного обліку має забезпечити отримання даних про заборгованість, строк сплати за якою ще не настав, а також про заборгованість, не сплачену в строк. Аналітичний облік розрахунків із покупцями та замовниками ведеться за кожним покупцем та замовником, за кожним пред'явленим до сплати рахунком [7].

Поточна дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги виникає, коли підприємство реалізує товари в кредит, тобто з відстроченням платежу.

Для бухгалтерського обліку поточної дебіторської заборгованості використовується рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», який має два субрахунки:

- 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»;
- 362 «Розрахунки з іноземними покупцями».

За дебетом рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг, яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори (обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів і включені до вартості реалізації.

Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг.

За кредитом рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається погашення дебіторської заборгованості.

Для обліку векселів одержаних використовують:

- субрахунок 162 «Довгострокові векселі одержані»;
- рахунок 34 «Короткострокові векселі одержані».

На субрахунку 162 «Довгострокові векселі одержані» ведеться облік векселів, одержаних у забезпечення довгострокової дебіторської заборгованості.

На рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані» ведеться облік заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), виконані роботи, надані послуги та за іншими операціями, яка забезпечена векселями.

Рахунок 34 «Короткострокові векселі одержані» має такі субрахунки:

- 341 «Короткострокові векселі, одержані в національній валюті»;
- 342 «Короткострокові векселі, одержані в іноземній валюті».

За дебетом рахунка 34 «Короткострокові векселі одержані» відображається отримання векселя за продані товари (роботи, послуги) та за іншими операціями, за кредитом – отримання коштів у погашення векселів, погашення отриманим векселем кредиторської заборгованості, продаж векселя третій стороні тощо.

Аналітичний облік на субрахунку 162 «Довгострокові векселі одержані» та рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані» ведеться за кожним одержаним векселем. Розрізняють векселі відсоткові та безвідсоткові.

Відсотковий вексель – це вексель, на якому зазначені сума погашення та відсоток, який буде сплачено векселеодержувачу за відстрочення платежу.

Доходи за відсотковим векселем нараховують у момент погашення

векселя.

Якщо підприємство отримує безвідсотковий вексель, то вартість погашення дорівнює номінальній вартості та вже включає відсотки.

Підприємство може продати вексель, який було отримано у забезпечення поточної дебіторської заборгованості, достроково, до закінчення терміну його сплати.

Продаж отриманих векселів фінансовим установам та банкам називається дисконтуванням векселя.

Продаж векселя дає векселеодержувачу можливість раніше отримати гроші за реалізовані товари та утворює умовне зобов'язання перед третьою стороною. Це означає, що векселеодержувач бере на себе зобов'язання щодо сплати за векселем третій стороні, якщо векседавець не зможе вчасно його погасити.

Умовні забезпечення обліковуються на забалансовому рахунку 05 «Гарантії та забезпечення надані» й розкриваються підприємством у Примітках до фінансових звітів.

Оперативний контроль за платежами за одержаними векселями ведеться за допомогою картотеки, упорядкованої за строками погашення заборгованості.

Одержані векселі зберігаються підприємством самостійно або передаються на зберігання банку. Векселі, що перебувають на підприємстві, зберігаються в його касі нарівні з готівкою. На всі векселі, що зберігаються на підприємстві, складаються описи, де вказуються назва платника, сума і строк погашення заборгованості за векселем. При погашенні заборгованості, забезпеченої векселями, в опису роблять відповідну помітку і зазначають дату виписки банку або іншого належного документа.

Якщо одержані підприємством векселі здаються на збереження банку, в регістрах аналітичного обліку робиться помітка про відповідний документ, одержаний від банку. Суми винагороди, сплачені банку за послуги зі зберігання векселів, відносяться на рахунок 94 «Інші витрати операційної

діяльності».

Бланки векселів є бланками суворої звітності, для їх обліку використовується забалансовий рахунок 08 «Бланки суворого обліку».

Аналітичний облік на рахунку ведеться за видами бланків.

У процесі діяльності підприємства виникає поточна дебіторська заборгованість, яка не пов'язана з реалізацією товарів, робіт та послуг. Для розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами, за авансами виданими, нарахованими доходами, за претензіями та іншими операціями використовується рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами».

За дебетом рахунка 37 «Розрахунки з різними дебіторами» відображається виникнення дебіторської заборгованості, за кредитом – її погашення чи списання.

Рахунок 37 «Розрахунки з іншими дебіторами» має такі субрахунки:

- 371 «Розрахунки за виданими авансами»;
- 372 «Розрахунки з підзвітними особами»;
- 373 «Розрахунки за нарахованими доходами»;
- 374 «Розрахунки за претензіями»;
- 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків»;
- 376 «Розрахунки за позиками членам кредитних спілок»;
- 377 «Розрахунки з іншими дебіторами».

Аналітичний облік на субрахунках ведеться за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення й погашення. Розглянемо особливості обліку на цих субрахунках.

Для обліку розрахунків за авансами, виданими іншим підприємствам, використовується субрахунок 371 «Розрахунки за виданими авансами».

За дебетом субрахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами» обліковуються суми виданих авансів, а також суми, сплачені за рахунками за виконані роботи за проміжними рахунками. За кредитом субрахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами» обліковуються суми, погашені

зарахуваннями при розрахунках за поставлені матеріали, товари, виконані роботи, суми авансів, які повернені постачальниками та підрядниками як невикористані, тощо.

У процесі діяльності підприємства мають місце господарські операції, пов'язані з видачею грошей підзвітним особам. Службовці отримують грошові кошти для різних цілей – закупівлі запасів, матеріалів, товарів, поїздок у відрядження та ін. Видача під звіт грошових коштів підзвітним особам та строки подання звіту перед підприємством регламентуються Порядком ведення касових операцій у національній валюті України. Норми відшкодування витрат на відрядження встановлені постановою Кабінету Міністрів України. Видача готівки проводиться з каси підприємства за умови повного звіту конкретної підзвітної особи за раніше виданими під звіт сумами. Для обліку підзвітних сум у бухгалтерському обліку використовується рахунок 372 «Розрахунки з підзвітними особами». За дебетом субрахунку обліковуються суми, видані під звіт, за кредитом – суми, які підтверджені у звіті та документами, а також повернені невикористані суми. Аналітичний облік на субрахунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами» ведеться за кожною підзвітною особою та кожним отриманим авансом окремо. Сальдо субрахунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами» може бути як дебетовим, так і кредитовим. У Балансі сальдо за субрахунком відображають розгорнуто: дебетове сальдо – у складі оборотних активів у рядку 1155 «Інша поточна дебіторська заборгованість», кредитове сальдо – у складі поточних зобов'язань у рядку 1690 «Інші поточні зобов'язання».

На субрахунку 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» ведеться облік нарахованих дивідендів, відсотків, роялті тощо, які підлягають отриманню. За дебетом рахунка відображається нарахування дебіторської заборгованості, за кредитом – її погашення.

Виникнення розрахунків за претензіями на підприємстві пов'язане з нестачею товарів при постачанні, отриманням товарів невідповідної якості, помилковим списанням банком грошових коштів з розрахункового рахунка

та ін.

Розрахунки за претензіями обліковуються на субрахунку 374 «Розрахунки за претензіями».

За дебетом субрахунку 374 «Розрахунки за претензіями» відображаються:

а) розрахунки за претензіями до постачальників та підрядників, транспортних організацій у разі виявлених розбіжностей цін, тарифів, які було обумовлено в договорах, помилках у розрахунках;

б) розрахунки за претензіями до постачальників матеріалів, товарів щодо якості поставлених запасів, яка не відповідає вимогам договору;

в) розрахунки за претензіями щодо нестач при постачанні;

г) втрати від простоїв автотранспорту та браку з вини постачальників;

д) розрахунки за штрафами, пенями та неустойками, які стягуються з постачальників та замовників за невиконання договірних зобов'язань, у розмірах, обумовлених договором або присуджених судом;

е) розрахунки за претензіями щодо помилково списаних грошових коштів розрахункових рахунків підприємства установами банків;

є) розрахунки за претензіями щодо виданих авансів при порушенні умов договорів поставок.

За кредитом субрахунку 374 «Розрахунки за претензіями» відображається списання сум претензій:

– грошових коштів - при зарахуванні претензійних сум;

– витрат – якщо постачальники відмовляються від претензій або суд відхиляє претензії.

Суми претензій, які відхиляються арбітражним судом та не будуть відшкодовані, повертаються на рахунки, з яких вони були списані.

Підставою для записів операцій на субрахунку 374 «Розрахунки за Претензіями» є акти приймання вантажів, рішення арбітражних органів, письмове погодження постачальників на задоволення претензій, а також виписки банку на суми, що надійшли в порядку задоволення претензій.

Аналітичний облік розрахунків за претензіями ведеться за кожним дебітором окремо.

Нестачі та збитки на підприємстві можуть бути виявлені в результаті проведення інвентаризації майна, грошових коштів та цінних паперів.

Збитки від нестач, пошкоджень та крадіжок оцінюють згідно з Порядком визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 22 січня 1996 р. № 116 (зі змінами та доповненнями), а також Законом України «Про визначення збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей», від 6 червня 1995 р. № 217/95-ВР (зі змінами і доповненнями).

Бухгалтерський облік розрахунків за відшкодуванням підприємству завданих збитків у результаті нестач і втрат від псування цінностей, нестач та розкрадання грошових коштів, якщо винуватця виявлено, здійснюється на субрахунку 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків». За дебетом цього субрахунку відображаються суми виявлених нестач, а за кредитом – списання цих сум. Одночасно суми невідшкодованих нестач обліковуються на забалансовому субрахунку 072 «Невідшкодовані нестачі і втрати від псування цінностей», на якому ведеться аналітичний облік за кожним боржником окремо.

Після встановлення конкретних винуватців суми списуються із забалансового субрахунку.

Аналітичний облік розрахунків за відшкодуванням завданих збитків ведеться за кожним дебітором окремо.

На субрахунку 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» ведеться облік дебіторської заборгованості, яку не було відображено на інших рахунках та субрахунках, а саме: усі види розрахунків з працівниками (крім розрахунків з оплати праці та з підзвітними особами), розрахунки за орендними операціями, розрахунки, пов'язані зі здійсненням спільної діяльності,

розрахунки з реалізації необоротних активів та запасів (крім реалізації, пов'язаної з основною діяльністю) та інші розрахунки.

За дебетом субрахунку 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» відображається виникнення дебіторської заборгованості, за кредитом – її погашення чи списання. Поточна дебіторська заборгованість відображається в Балансі у складі оборотних активів.

Облік резервів за сумнівною дебіторською заборгованістю, щодо якої існує ризик неповернення, ведеться на рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів». Даний рахунок є контрактивним, балансовим, регулюючим і застосовується для уточнення оцінки поточної дебіторської заборгованості.

За кредитом рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів» у кореспонденції з рахунками обліку витрат відображається створення резерву сумнівних боргів, за дебетом у кореспонденції з рахунками обліку дебіторської заборгованості – списання сумнівної заборгованості, та в кореспонденції з рахунками обліку доходів – зменшення нарахованого резерву. Рахунок не закривається в кінці звітного періоду, його сальдо є сумою потенційної безнадійної дебіторської заборгованості.

Отже, організація обліку поточної дебіторської заборгованості на підприємстві має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій за борговими правами (з дебіторами). Таким чином, керівнику підприємства, з метою отримання повної та оперативної інформації щодо різних видів дебіторської заборгованості, які складають значну частку у структурі оборотних коштів, доцільно забезпечити організацію цієї ділянки обліку із залученням відповідних фахівців.

Два останніх десятиліття відзначені посиленням уваги до проблеми міжнародної уніфікації бухгалтерського обліку. Розвиток бізнесу, що супроводжується зростанням ролі міжнародної інтеграції в сфері економіки, висуває визначені вимоги до однакової і прозорості застосованих у різних країнах принципів формування собівартості запасів, алгоритмів нарахування

прибутку, формування оподаткованої бази, умов інвестування і капіталізації зароблених коштів тощо. Проблема невідповідності моделей бухгалтерського обліку не є унікальною і властива не тільки Україні. Вона має глобальний характер.

Незважаючи на те, що всі НП(С)БО значною мірою ґрунтуються на МСФЗ, вони не тотожні. Так, на відміну від НП(С)БО, МСФЗ не передбачають єдиного стандарту, що регулює порядок обліку і відображення у звітності дебіторської заборгованості. Питання щодо обліку дебіторської заборгованості регулюються декількома міжнародними стандартами, серед яких: МСФЗ 1, МСФМСФЗ 32, МСФЗ 39.

Результати проведеного нами аналізу розбіжностей МСБО і НП(С)БО (Додаток К), надало можливість стверджувати, що облік дебіторської заборгованості в Україні регулюється чітко визначеним нормативом – НП(С)БО 10, положення якого в певній мірі відрізняються від запропонованих у міжнародних стандартах. Ці відмінності викликані, в першу чергу, національними та економічними особливостями, що склалися в Україні [13].

Крім того на відміну від вітчизняного обліку, коли безнадійні борги списуються за рахунок резерву (якщо суми не вистачає, то на витрати по списанню сумнівних боргів), в окремих країнах, не дивлячись на списання безнадійної дебіторської заборгованості на витрати вона продовжує обліковуватися в дебеті рахунків, на яких відображається короткострокова дебіторська заборгованість покупців та показується в балансі в рядку «Не отримані від покупців» або в рядку «Векселі від покупців» з одночасним відображенням безнадійної заборгованості в окремому рядку зі знаком мінус. Згідно з нормативно-правовими актами в області бухгалтерського обліку і фінансової звітності України, як вже було сказано, списати сумнівний борг на витрати підприємство може лише тоді, коли були здійснені певні заходи щодо стягнення такого боргу. В деяких же країнах підприємства мають змогу суму сумнівного боргу списати на витрати незалежно від того, чи були

застосовані до неї заходи по стягненню чи ні [9].

Для забезпечення належного контролю за погашенням дебіторської заборгованості ведуться окремі рахунки для кожного покупця товарів або послуг у кредит, а також застосовуються спеціальні журнали: журнал обліку продажу з відстрочкою платежу; журнал обліку придбань з відстрочкою платежу; журнал обліку грошових надходжень; журнал обліку грошових витрат [66].

Такі спеціальні журнали не є стандартизованими, вони пристосовуються для задоволення потреб кожного конкретного підприємства. Деякі підприємства замість журналів обліку грошових виплат і надходжень для контролю за грошовими операціями використовують систему ордерів, яка більше пристосована до комп'ютеризації обліку, ніж журнальна система [31].

При визначенні та класифікації дебіторської заборгованості в зарубіжній та українській практиці не існує явних розбіжностей. Як за кордоном, так і у вітчизняному обліку, під дебіторською заборгованістю компанії розуміють зобов'язання покупців чи інших контрагентів бізнесу перед компанією, наприклад, по виплаті грошових коштів за продані товари, продукцію, виконані роботи чи надані послуги.

Порівняння НП(С)БО і МСФЗ дає можливість зробити наступні загальні висновки: в системі МСФЗ визнання, класифікація та оцінка дебіторської заборгованості прямо не визначені; в МСФЗ 1 та МСФЗ 32 представлені лише загальні рекомендації по розкриттю інформації про дебіторську заборгованість у фінансових звітах; в міжнародних стандартах дебіторська заборгованість визнається як фінансовий актив, що є контрактним правом отримувати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого підприємства.

Підбиваючи підсумки, варто зазначити наступне: вступ до СОТ та євроінтеграція України вимагає гармонізації НП(С)БО та МСБО. Безумовно це призведе до полегшення співпраці вітчизняних підприємств з іноземними

партнерами, особливо в торгівельній галузі, оскільки значна кількість продукції, що реалізується населенню України є імпортованою. Але при узгодженні НП(С)БО та МСФЗ потрібно проаналізувати до чого це може призвести в кінцевому результаті, оскільки МСФЗ також мають певні недоліки, а економіка України має ряд особливостей, не характерних іншим європейським країнам.

1.3 Методика аудиту дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари

У процесі фінансово-господарської діяльності в підприємства постійно виникає потреба у проведенні розрахунків зі своїми контрагентами. Відвантажуючи виготовлену продукцію, підприємство, як правило, не отримує оплату відразу, тобто відбувається кредитування покупця. Таким чином, протягом періоду від моменту відвантаження продукції до моменту надходження платежу кошти підприємства знаходяться у вигляді дебіторської заборгованості.

В умовах формування ринкових відносин та різноманітності форм власності виникла необхідність удосконалення функцій управління процесом виробництва та торгівлі, яке викликало потребу створення госпрозрахункових органів фінансового контролю, тобто аудиту.

Аудит є незалежною експертизою фінансової звітності комерційних підприємств уповноваженими на те особами (аудиторами) з метою підтвердження її достовірності для державних податкових органів і власників. Іншими словами, аудит – це надання практичної допомоги керівництву та економічним службам підприємства щодо ведення справ і управління його фінансами, а також щодо налагодження бухгалтерського фінансового і управлінського обліку, надання різних консультацій. Аудит

також дає можливість дати оцінку майна під час приватизації і при акціонуванні підприємств різних форм власності [4].

Аудит, крім того, охоплює такі основні питання: перевірка комерційної і господарсько-фінансової діяльності суб'єктів господарювання, фінансової звітності з погляду правильності складання і реальності оголошення оподаткованого прибутку, а також дотримання ними чинного законодавства.

Предметом аудиту є процес розширеного відтворення суспільне необхідного продукту, достовірність відображення його в системі бухгалтерського обліку і звітності, а також дослідження ефективності ділової активності з дотриманням чинного законодавства.

Предмет аудиту має багато спільного з предметом економічного аналізу, ревізії і судово-бухгалтерської експертизи.

Аудит покликаний надавати допомогу представникам страхових компаній, бірж, акціонерних товариств, спільних підприємств, комерційних банків, різних іноземних фірм.

Мета аудиту – сприяння ефективності роботи, раціональному використанню матеріальних, трудових і фінансових ресурсів у підприємницькій діяльності для отримання максимального прибутку.

Завданнями аудиту розрахунків з покупцями і замовниками є встановити:

- законність виникнення дебіторської заборгованості підприємства;
- своєчасність погашення заборгованості;
- правильність відображення в обліку розрахунків;
- доцільність заходів, здійснених підприємством щодо ліквідації причин, які спричинили прострочену заборгованість.

Об'єктами аудиту є операції по виникненню заборгованості покупців і замовників.

Проведення аудиту базується на основних нормативно-правових актах:

- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність України» від 16.07.1999 р. № 996-XIV;

- Закон України «Про власність» від 07.02.1991 р. № 697-ХІІ;
 - Закон України «Про фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 р. № 2258-VIII;
 - Порядок подання фінансової звітності, затв. Постановою КМУ від 28.02.2000 р. № 419;
 - Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, (видання 2018 року);
 - Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (включаючи Міжнародні стандарти незалежності), (видання 2022 року);
 - Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, затверджених відповідними наказами Міністерства фінансів України: НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», НП(С)БО 2 «Консолідована фінансова звітність», НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», НП(С)БО 12 «Фінансові інвестиції», НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти», НП(С)БО 15 «Дохід», НП(С)БО 18 «Будівельні контракти», НП(С)БО 19 «Об'єднання підприємств», НП(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва».
 - Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: затв. МФУ від 24.05.1995 р. № 88;
 - Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затв . наказом МФУ від 02.09.2014 р. № 879;
 - План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затв. МФУ від 30.11.1999 р. № 291.
- Джерелами інформації для аудиту розрахунків з покупцями і замовниками є:
- наказ про облікову політику підприємства;
 - реєстри синтетичного обліку дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями;
 - первинні документи з обліку відвантаження товарів покупцями і

замовниками, та інші первинні документи;

- реєстри аналітичного обліку дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями;

- форми фінансової звітності (баланс, примітки до річної фінансової звітності);

- статистична звітність;

- договори;

- первинні документи з обліку розрахунків (накладні, рахунки-фактури та ін.);

- висновки внутрішнього аудиту та інші документи, які узагальнюють результати контролю.

У ході аудиту розрахунків з покупцями і замовниками використовують різні методи. Аудитор проводить суцільну або вибіркочу інвентаризацію розрахунків.

Метод аудиторської перевірки аудитор визначає в залежності від кількості підприємств, які беруть участь у розрахунках. У практиці аудиту перевагу віддають вибіркового способу.

Незалежно від методу перевірки аудитор потрібно встановити:

- правильність відображення в балансі залишків заборгованості;

- причини виникнення заборгованості, терміни її виникнення (давність) та винуватців цього;

- реальність повернення заборгованості (наявність актів звірки розрахунків або гарантійних листів, де боржники визнають свою заборгованість і дотримання строків позовної давності);

- заходи підприємств, спрямовані на погашення заборгованості, дотримання вимог НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість».

Запорукою якісного аудиту дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари є правильно проведене його попереднє планування, вибір адекватної стратегії та складання детального плану та програми даного напрямку аудиту.

В програму аудиту дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари можуть бути включені питання:

- перевірка критеріїв оцінки та визнання дебіторської заборгованості;
- нарахування резерву сумнівних боргів відповідно до облікової політики;
- перевірка правильності відображення дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари;
- перевірка правильності кореспонденції і відображення операцій з обліку дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари;
- відображення результатів операцій з дебіторською заборгованістю за розрахунками за реалізовані товари в регістрах обліку і формах звітності та інші.

Реальність дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари може бути забезпечена тільки в результаті ретельної перевірки (інвентаризації). Тому аудитору доцільно починати перевірку стану розрахунків з аналізу матеріалів інвентаризації дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари [10].

Інвентаризація розрахунків полягає у виявленні фактичних залишків сум на рахунках. В акті результатів інвентаризації дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари слід вказати назви проінвентаризованих рахунків, записати суми непогдженої і простроченої дебіторської заборгованості та безнадійних боргів. За кожним з видів заборгованості до акту інвентаризації розрахунків додається довідка із зазначенням суми заборгованості, за що та числиться, з якого часу і на підставі яких документів.

Таким чином, аналіз матеріалів інвентаризації дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари дає можливість аудитору зосередити увагу на більш ретельній перевірці розрахунків, за якими встановлено відхилення.

Аудит розрахункових операцій подовжують аналізом правильності

оплати за відвантажені товари, а також повноти списання відвантажених товарів [4].

Під час аудиту розрахунків за реалізовані товари необхідно встановити, чи правильно відображені за статтями балансу відповідні залишки дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари, роботи (послуги). Для цього порівнюють залишки за кожним видом розрахунків на одну і ту саму дату за даними аналітичного обліку із залишками за синтетичним рахунком 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», Головною книгою і балансом. За наявності розходжень слід перевірити реальність і документальну обґрунтованість заборгованості за кожним покупцем чи замовником. Такі розходження – наслідок занедбаності обліку розрахункових операцій або результат зловживань.

Кожна сума дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари на окремих рахунках розглядається з погляду виникнення боргу, причини і давності створення заборгованості, реальності її одержання.

Під час аудиту дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари розрізняють такі її категорії:

- поточну (або нормальну); неоплачену в строк;
- заборгованість за строком давності, що минув;
- спірну;
- безнадійну.

Під час перевірки розрахунків із покупцями встановлюють, чи укладені договори поставки продукції, чи правильно вираховуються суми, належні підприємству за прийняту покупцем продукцію. Перевіряють повноту і своєчасність розрахунків покупців за прийняту ними продукцію. З цією метою проводять інвентаризацію розрахунків, висилають копії картки аналітичного обліку розрахунків (контокорентні виписки) при розрахунках з іногородніми покупцями (організації-кредитори висилають організаціям-дебіторам). Підприємство-дебітор повертає картку протягом 10 днів із дня одержання. З покупцями з цього самого міста складається акт

взаємозвіряння.

При проведенні перевірки розрахунків за реалізовані товари в умовах комп'ютерної обробки даних аудитор повинен з'ясовувати питання про технічне, програмне забезпечення комп'ютерів, а також системи обробки інформації [32].

Як свідчить зарубіжний і вітчизняний досвід, аудиторська перевірка складається з окремих послідовних етапів.

Головна мета аудитора на підготовчому етапі це – визначення з метою та завданнями аудиту дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари, аудиторським ризиком, аудиторськими процедурами, необхідними аудиторськими доказами, методами аудиту та скласти якісну програму аудиторської перевірки.

На підготовчому етапі аудитор проводить знайомство з бізнесом клієнта, управлінським персоналом, отримує загальну інформацію про організацію бухгалтерського обліку, обсяги реалізації та суму дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари, знайомиться з результатами попередніх перевірок, обліковою політикою підприємства, оцінює систему внутрішнього контролю, визначає, які документи та інформація йому необхідні для якісного проведення аудиту.

Важливу роль відіграє оцінка аудиторського ризику при перевірці дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари, тобто необхідно визначити рівень ймовірності того, що суттєво викривлена інформація, яка є в обліку дебіторської заборгованості може бути не виявлена та вплине на достовірність фінансової звітності і результати фінансового стану підприємства [8].

Етап фактичної перевірки аудиту дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари розпочинають з її інвентаризації. Мета на цьому етапі це встановлення існування (реальності) залишків дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари на відповідних субрахунках обліку на підставі первинних та облікових документів. При

цьому застосовують метод зустрічної перевірки, який використовується аудитором для достовірності та повноти перевірки залишків розрахунків з покупцями та замовниками, розрахунків за виданими авансами, розрахунків з іншими дебіторами. Така перевірка підтверджує якісні аспекти тверджень про права та зобов'язання, тобто встановлює, що дебіторська заборгованість за розрахунками за реалізовані товари належить підприємству на конкретну дату.

Якість аудиторських процедур на фактичному етапі зменшує аудиторських ризик можливого викривлення інформації про дебіторську заборгованість за розрахунками за реалізовані товари в фінансовій звітності, надає впевненості аудитору в подальшому якісному проведенні аудиту дебіторської заборгованості.

Проаналізувавши запропоновані програми аудиту дебіторської заборгованості, слід зазначити, що на сьогодні не має типової програми аудиту, яка б відповідала сучасним вимогам якісного проведення аудиту дебіторської заборгованості. Відсутній взаємозв'язок між метою, завданням конкретної аудиторської процедури, якісним аспектом перевірки. Перевірка дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари повинна відбуватися за класифікаційними групами дебіторської заборгованості. Так як кількість аудиторських процедур повинна бути оптимальною, нема потреби перевіряти всі операції з обліку дебіторської заборгованості. Бажано обирати тільки ті аудиторські процедури, які мають контрольне значення, взаємопов'язані.

Якість програми повинна визначатися перевіркою якісних аспектів тверджень інформації про дебіторську заборгованість за розрахунками за реалізовані товари в фінансовій звітності.

НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» визначає методологічні принципи формування в бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість за розрахунками за реалізовані товари та її розкриття в фінансовій звітності, а тому перевірка дотримання цих принципів є основною

складовою частиною аудиту дебіторської заборгованості [37].

Перевіривши стан дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари на якісні аспекти тверджень фінансових звітів (існування, права та зобов'язання, наявність, повнота, оцінка вартості, вимірювання, подання та розкриття інформації) аудиторю необхідно провести аналітичні процедури.

Мета проведення аналітичних процедур дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари повинна базуватися на потребах користувачів фінансових звітів. Методологія проведення аналітичних процедур та їх результати повинні розкривати взаємозв'язок між інформацією про стан дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари за звітний період, загальним напрямком зміни суми дебіторської заборгованості, ефективністю управлінських рішень, що надає змогу користувачам оцінити результати діяльності підприємства, та спрогнозувати свої рішення на майбутній період.

Основними показниками аналітичних процедур є:

- оборотність дебіторської заборгованості;
- період погашення дебіторської заборгованості;
- середній період інкасації дебіторської заборгованості;
- коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості;
- частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі поточних активів;
- ефект, отриманий від інвестування засобів у дебіторську заборгованість по розрахунках з покупцями та замовниками; коефіцієнт ефективності інвестування засобів в дебіторську заборгованість;
- якість дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари [14].

Порівняння показників, які характеризують стан дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари дають змогу визначити основні завдання політики управління дебіторською заборгованістю.

Важливим етапом на шляху успішного проведення аудиторської перевірки стану дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари та підготовки достовірного висновку про стан його господарства є перевірка наявності та аналіз формування облікової політики підприємства, а саме моменти, що стосуються обліку дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари.

Метою оцінки управління дебіторською заборгованістю за товари, є визначення збільшення обсягів реалізації товарів, оптимізації обсягів заборгованості та забезпечення своєчасної оплати [9].

Звичайно, кожен аудитор має право самостійно визначати методику проведення аудиту, але чітко поставлена мета і визначена методика проведення аудиту дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари спростить роботу аудитора й дасть можливість отримати повну та достовірну інформацію щодо питань дебіторської заборгованості за розрахунками за реалізовані товари.

РОЗДІЛ 2

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКОВО-
КОНТРОЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ
ЗА РЕАЛІЗОВАНІ ТОВАРИ НА ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ
ПІДПРИЄМСТВО «РЕД ЛАЙН»**

2.1. Організаційно-економічна характеристика торгівельного підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО «РЕД ЛАЙН», в подальшому «Товариство» засновано згідно з Цивільним Кодексом України, Господарським Кодексом України, Законом України «Про господарські товариства» і в своїй діяльності керується чинним законодавством України та Статутом. Воно є юридичною особою, здійснює господарську та іншу діяльність від свого імені на принципах повного господарського розрахунку, має самостійний баланс, розрахунковий та інші рахунки в установах банків, печатку з своїм найменуванням, необхідні штампи і власні бланки. Товариство було створено 09.11.2017 р.

Види діяльності за КВЕД 2010, що здійснює Товариство:

- 46.74 Оптова торгівля залізними виробами, водопровідним і опалювальним устаткуванням і приладдям до нього;
- 28.99 Виробництво інших машин і устаткування спеціального призначення, н.в.і.у.;
- 46.62 Оптова торгівля верстатами;
- 46.69 Оптова торгівля іншими машинами й устаткуванням;
- 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля;
- 47.52 Роздрібна торгівля залізними виробами, будівельними

матеріалами та санітарно-технічними виробами в спеціалізованих магазинах;

– 33.12 Ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення.

Адреса підприємства: 49005, Дніпропетровська область, місто Дніпро, проспект Дмитра Яворницького, будинок 2, приміщення 64.

Індивідуальний податковий номер, що було присвоєно платнику податку на додану вартість – 417242604632.

Метою діяльності Товариства є отримання прибутку шляхом здійснення господарської діяльності, що не є забороненою чинним законодавством України.

Засновником Товариства є одноособово фізична особа.

Учасник Товариства не відповідає за його зобов'язаннями і несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю Товариства, у межах вартості своїх вкладів.

Товариство є юридичною особою за законодавством України та здійснює свою діяльність згідно з чинним законодавством України та Статутом. Товариство має самостійний баланс і діє на основі самоокупності та самофінансування, в тому числі в іноземній валюті. Товариство володіє, користується та розпоряджається своїм майном згідно з метою своєї діяльності та призначенням майна.

Товариство відповідає за своїми зобов'язаннями усім своїм майном, на яке відповідно до чинного законодавства може бути звернено стягнення на вимогу кредиторів, а Учасники – тільки в межах їх вкладів. Учасники, які не повністю внесли свій вклад, несуть відповідальність за зобов'язаннями Товариства також і в межах невнесеної частини вкладу. Товариство, за виключенням передбачених Статутом випадків, не відповідає за зобов'язаннями Учасників, в той час як Учасники відповідають по зобов'язанням Товариства в межах їх вкладів.

Товариство може набувати майнових та особистих немайнових прав, вступати в зобов'язання, виступати в суді, арбітражному суді та

третейському суді від свого імені. Має право створювати на території України та за її межами філії, представництва, а також дочірні підприємства відповідно до чинного законодавства України, самостійно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність у відповідності з чинним законодавством України.

Організаційна структура підприємства є лінійно-функціональною. Лінійному керівнику(директорові) в розробці відповідних рішень, програм, планів допомагають його функціональні замісники (засновники товариства), кожний з яких займається своєю ділянкою діяльності підприємства. Їх роль на підприємстві дуже значна, оскільки вони здійснюють технічну підготовку діяльності, розробляють варіанти рішень питань, пов'язаних з керівництвом діяльністю.

Вищим рівнем управління, головним керівником ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО «РЕД ЛАЙН» є керівник підприємства, якому безпосередньо підлегли менеджер та головний бухгалтер.

Бухгалтерія підприємства ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО «РЕД ЛАЙН» складається з одного бухгалтера, який відповідає за всі сфери обліку і, при цьому є Головним бухгалтером підприємства.

Від стану та організації бухгалтерського обліку на підприємстві залежить своєчасність та повнота формування результатів діяльності підприємства. Підприємство зобов'язане вести облік та звітність, надавати визначену законодавством України інформацію, необхідну державним органам для нарахування податків, ведення статистики.

До обов'язків головного бухгалтера підприємства «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО «РЕД ЛАЙН» відповідно до закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», входить:

– забезпечення дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання і подання у встановлені строки фінансової звітності;

– контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій;

– участь в оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства;

– забезпечення перевірки стану бухгалтерського обліку у філіях, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах підприємства.

Організація бухгалтерського обліку на підприємстві здійснюється відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» і обраної підприємством облікової політики, яка затверджується відповідним наказом.

Згідно із Законом України в цілях забезпечення єдиних методологічних принципів бухгалтерського обліку було створено облікову політику підприємства ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО «РЕД ЛАЙН», основні принципи якої:

Бухгалтерський облік нематеріальних активів ведеться по групах:

- 1) ліцензії (права на здійснення певної діяльності);
- 2) знаки на товари, послуги;
- 3) програмні продукти;
- 4) технічних умови;
- 5) телефонних номерів.

Термін корисного використання встановити; групи 1 – згідно з термінами їх дії групи 2 – 10 років, групи 3 – 3 роки, групи 4 – по терміну дії сертифікату, групи 5 – 20 років.

Амортизація основних засобів нараховується прямолінійним методом. Амортизація нематеріальних активів в цілях бухгалтерського обліку - методом прямолінійного списання. Вартісна група предметів, що відносяться до малоцінних необоротних активів встановлена в сумі 20000,00 грн. без ПДВ. Знос малоцінних необоротних активів нараховується в сумі 100% суми, що амортизується, в першому місяці використання.

Запаси обліковуються по первісній вартості. При вибутті запаси оцінюються по наступних методах, встановлених НП(С)БО 9 «Запасів»: в оптовій торгівлі – за ціною придбання по методу ФІФО.

Резерв сумнівних боргів нараховується виходячи з платоспроможності окремих дебіторів. Резерв майбутніх витрат не створюється. Інвентаризацію проводиться 01 січня кожного року.

Для узагальнення інформації про витрати застосовуються рахунки 8 і 9 класів.

Для ведення обліку підприємство використовує програму «1С:Бухгалтерія 8 для України» за допомогою якої можна вести всі види обліку в єдиній інформаційній базі, призначена для автоматизації обліку, підготовки первинних документів і звітності.

Основні постачальники: ТОВ «Легион стил», ТОВ «СК-Еврострой» та ТОВ «Стрейтлайн плюс».

Для більш детального ознайомлення з діяльністю підприємства ми проаналізували фінансові показники (Додатки А-Ж), розраховані на підставі даних форм річної звітності за період 2020 – 2022 рр. (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Показники фінансового стану ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» за 2020-2022 рр.

Показники	Рік			Відхилення			
				За 2021		За 2022	
	2020	2021	2022	абс	%	абс	%
1	2	3	4	5	6	7	8
Аналіз майнового стану підприємства							
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,51	0,70	0,91	0,19	137,39%	0,21	129,54%
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,49	0,30	0,09	-0,19	60,93%	-0,21	30,39%
Аналіз ліквідності підприємства							
Коефіцієнт покриття	1,03	0,96	1,09	-0,07	93,29%	0,13	113,07%
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,03	0,96	1,09	-0,07	93,29%	0,13	113,07%

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0022	0,0021	0,0003	- 0,0001	96,26%	- 0,0017	16,41%
Чистий оборотний капітал	44,15	-60,30	76,15	- 104,45	-	136,45	-
Чистий прибуток (збиток), грн	-85,80	-89,70	22,50	-3,90	104,55%	112,20	-
Аналіз платоспроможності підприємства							
Коефіцієнт платоспроможності	0,8	0,77	0,8	96,25	-0,03	103,90	0,03
Коефіцієнт фінансування	0,25	0,3	0,27	120,00	0,05	90,00	-0,03
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,89	1,05	1,19	117,98	0,16	113,33	0,14
Коефіцієнт маневреності оборотних коштів	0,21	0,3	0,3	142,86	0,09	100,00	0,00
Аналіз ділової активності підприємства							
Коефіцієнт оборотності активів	0,79	0,00	0,12	-0,79	0,57%	0,12	2745,49%
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3,50	0,01	0,38	-3,49	0,25%	0,38	4306,87%
Строк погашення кредиторської заборгованості	3,60	0,02	0,53	-3,58	0,55%	0,51	2703,19%
Аналіз рентабельності підприємства							
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,05	0,05	0,02	0,00	101,04%	-0,03	42,86%
Коефіцієнт рентабельності активів	0,42	0,58	0,18	0,16	136,49%	-0,40	30,74%
Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,02	2,91	0,05	2,90	17852,83%	-2,87	1,56%

За цими даними можна зробити загальний висновок про ефективність фінансово-господарської діяльності ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН».

За останні три роки обсяг чистого прибутку підприємства то зменшувався, то стрімко зростав, з -85,80 тис. грн. у 2020 році до

22,50 тис. грн. у 2022 році, що обумовлено відповідною тенденцією розширення масштабів діяльності підприємства та припинення зовнішньоекономічної діяльності. Загалом прибуток збільшився на 108,3 тис. грн.

Значення коефіцієнту зносу основних засобів з роками стрімко збільшується, з 0,51 у 2020 році до 0,91 у 2022 році, що свідчить про погіршення стану основних засобів та збільшення ступеню їх зносу. Загалом цей коефіцієнт зріс на дуже значну величину. В той же час коефіцієнт придатності зменшується, з 0,49 у 2020 році до 0,09 у 2022 році, тобто на підприємстві з кожним роком залишається все менше оновлених основних засобів та придатних до роботи основних засобів і їх склад потребує негайного оновлення. Тож, можна сказати, що основні засоби, які використовується в ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» застарілі і присутній дуже низький ступінь їх оновлення.

Коефіцієнт покриття, за аналізовані роки, збільшився в динаміці, з 1,03 у 2020 році до 1,09 у 2022 році, що є позитивним для підприємства, оскільки з його зростанням, підвищується спроможність ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» до погашення його поточних зобов'язань.

Значення коефіцієнту загальної ліквідності за період аналізу також зростає, з 1,03 у 2020 році до 1,09 у 2022 році, це свідчить про те, що платіжні можливості ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» щодо погашення поточних зобов'язань за умови своєчасного здійснення розрахунків з дебіторами зросли. Проте коефіцієнт абсолютної ліквідності знизився з 0,0022 у 2020 році до 0,0003 у 2022 році, тобто частина поточних зобов'язань яку ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» може погасити своїми коштами зменшилась. Значення цього коефіцієнту вважається незадовільним, тому що він дуже низький і підприємство знаходиться в кризовому стані.

Наявність чистого оборотного капіталу на підприємстві та його поступове збільшення свідчать про спроможність підприємства сплачувати свої поточні зобов'язання та розширювати подальшу діяльність.

Коефіцієнт автономії визначає платоспроможність ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» і за період дослідження видна тенденція до стійкості цього показника, що підтверджує підвищення рівня платоспроможності.

Коефіцієнт фінансування менше одиниці, а отже відповідає нормативному значенню і свідчить про незалежність ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» від залучених засобів. Він становив 0,25 у 2020 році і 0,27 у 2022 році.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу за аналізований період збільшується, а отже зростає частина власного капіталу, яка використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в оборотні засоби. Також позитивним є зростання коефіцієнту забезпеченості власними оборотними коштами.

Коефіцієнт оборотності активів зменшується в динаміці з 0,79 одиниць у 2020 році до 0,12 в 2022 році, що свідчить про неефективність використання ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» усіх його наявних ресурсів.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості за проаналізований період стрімко зменшився з 3,5 у 2020 році до 0,38 у 2022 році, і це дуже негативно для підприємства, оскільки чим швидше обертається кредиторська заборгованість тим швидше знижується комерційний кредит наданий ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН».

Коефіцієнти рентабельності власного капіталу та активів зменшуються в динаміці, що свідчить про неефективність вкладення коштів в ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» та його неефективну діяльність.

Отже, така динаміка фінансових показників за аналізований період є не дуже позитивним фактором, а наведені значення показників підприємства знаходяться поза межами нормативних.

Дебіторська заборгованість ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» має значний вплив на фінансовий стан підприємства, враховуючи її обсяги і тему дослідження, потребує детального аналізу з метою прийняття поточних управлінських рішень, спрямованих на скорочення її розмірів, і для

застосування своєчасних заходів щодо стягнення сумнівної дебіторської заборгованості. Тож ми проаналізували стан дебіторської заборгованості на ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» (Додаток Е).

Проаналізувавши наведені дані, слід зазначити, що дебіторська заборгованість за рахунками з бюджетом має найбільшу питому вагу в загальній сумі дебіторської заборгованості, позитивною тенденцією є те, що ця сума дещо зменшилась – з 803,15 тис. грн. у 2020 році до 717,80 тис. грн. у 2022 році, а загалом вона зменшилась на 85,35 тис. грн.. Також майже половину всієї дебіторської заборгованості займає заборгованість за товари, роботи, послуги, але той факт, що з 2020 року вона зменшилась на 492,60 тис. грн., говорить про ефективне управління дебіторською заборгованістю. Згідно з НП(С)БО дебіторська заборгованість повинна відображатися в балансі за чистою реалізаційною вартістю, тобто як сума дебіторської заборгованості за мінусом сумнівних та безнадійних боргів, але на балансі ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» резерву сумнівних боргів не зазначено.

Щодо змін коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості, то протягом двох років його значення дуже сильно зменшилося з 3,60 у 2020 році до 0,02 у 2021 році, а за останній рік діяльності значення збільшилось – до 0,53 од., загалом за аналізований період цей коефіцієнт зменшився на 3,07 од.

Період погашення дебіторської заборгованості значно зріс у 2021 році та продовжував зростання до 2022 року, що є негативним для підприємства. Загалом показник зріс на 567 днів, тобто значно зріс період погашення заборгованості.

Отже, якщо порівняти показники дебіторської заборгованості, можна зробити висновок про те, що стан розрахунків з покупцями у 2022 році порівняно з минулими роками покращився.

Протягом періоду, який було проаналізовано, спостерігалось зменшення обсягів дебіторської заборгованості в абсолютному значенні на 531,85 тис. грн. Період погашення дебіторської заборгованості за попередні

три роки діяльності підприємства також збільшувався.

Дуже позитивним є той факт, що частка дебіторської заборгованості в активах ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» за останні роки не змінилась, це є добрим знаком для діяльності підприємства, але те, що частка дебіторської заборгованості в оборотних засобах становить 98 % свідчить про те, що підприємству слід вжити відповідних заходів щодо управління нею.

Отже, дебіторська заборгованість займає значну питому вагу в складі поточних активів, підприємство успішно функціонує, але її велика частка не змінюється і підприємству слід вжити відповідних заходів. Як і будь-яке підприємство ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» має свої недоліки: в балансі підприємства не зазначено резерв сумнівних боргів, що може призвести до багатьох помилок відносно організації обліку. Крім того треба ввести заходи щодо моніторингу стану розрахунків з дебіторами та підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю.

2.2. Організація і методика обліку дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари

Основою забезпечення успішної діяльності підприємства є чіткий механізм обліку господарських процесів, у тому числі в частині бухгалтерського обліку, який включає в себе не тільки фіксування господарських операцій, але й етапи обігу документів, у яких вони зафіксовані.

Етапи документообігу на ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» наведені на рисунку 2.1.

Складання первинних документів відбувається безпосередньо на підприємстві. Приймання первинних документів відбувається від інших підприємств або інших працівників підприємства (структурних підрозділів

підприємства). Документи від інших підприємств можуть надходити поштою (у т. ч. електронною), телетайпом, факсом, доставлятися кур'єром.

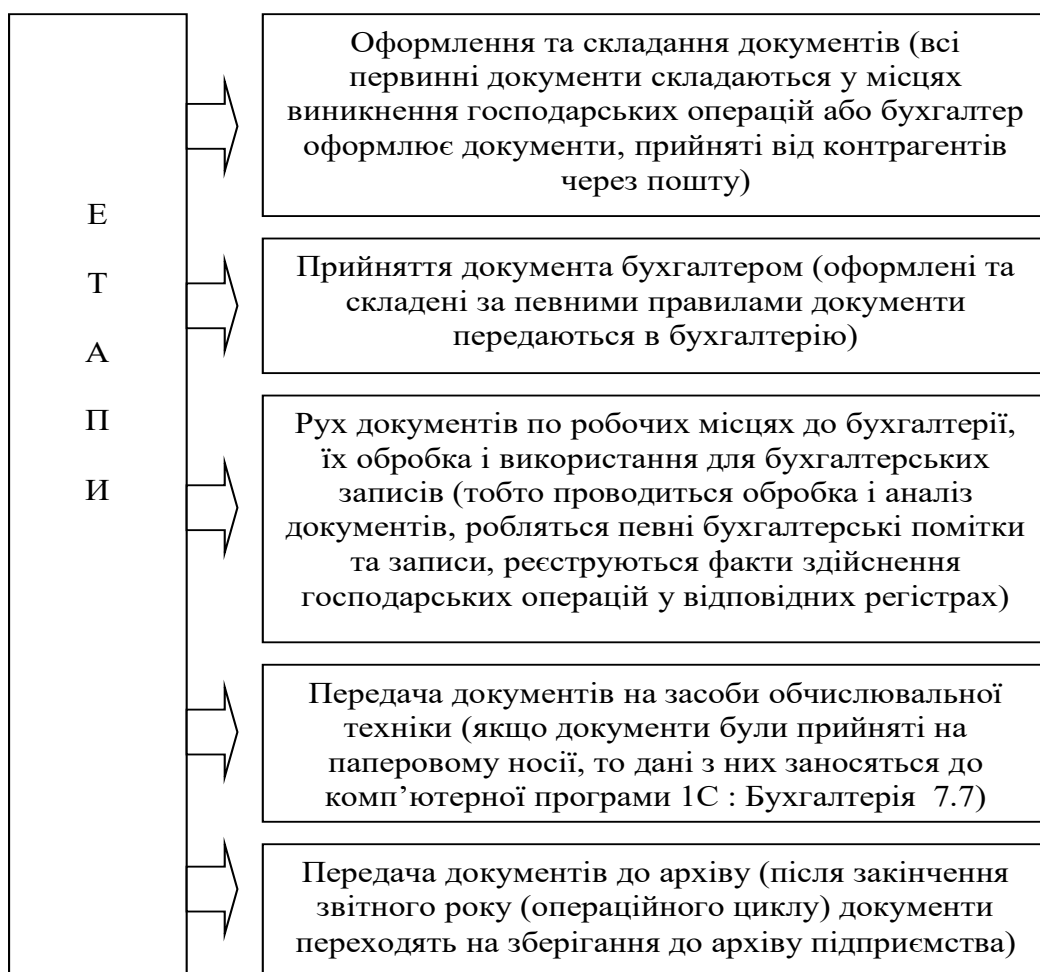

Рисунок 2.1 – Етапи документообігу на ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН»

При отриманні таких документів бухгалтер перевіряє правильність їх доставки: цілісність конвертів, чи наявні всі сторінки документу та додатки. Бухгалтер здійснює перевірку за формою (перевіряє повноту і правильність оформлення документів, наявність у них обов'язкових реквізитів) і за змістом (встановлює відповідність господарської операції чинному законодавству, логічну ув'язку окремих показників). Після перевірки документи підлягають бухгалтерській обробці. У бухгалтерському обліку обробкою називається сукупність робіт з підготовки первинних документів для запису сум

господарської операції в облікові реєстри. У зв'язку з тим, що обробка завершується систематизацією даних, бухгалтерській обробці підлягають лише правильно оформлені первинні документи [31].

Облік дебіторської заборгованості в системі управління ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» здійснюється з моменту підписання договору, де зазначаються суть та умови угоди, обов'язки сторін щодо виконання умов домовленості та відповідальність сторін у разі порушення таких зобов'язань.

Договір вважається укладеним за умови його підписання учасниками угоди або, крім того, завірення його підписом нотаріуса.

Юридичне засвідчення співпраці договірними засадами на підприємстві не оформлюється бухгалтерськими записами і не фігурує в облікових реєстрах, але відноситься до етапу первинного обліку, оскільки договір містить відомості про господарську операцію, а також є письмовим свідомством, яке фіксує та підтверджує господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації на їх проведення. Бухгалтерські записи формуються в момент переходу права власності на товари (роботи, послуги), підставою для здійснення яких є первинні документи.

Первинні джерела інформаційного забезпечення обліку поточної дебіторської заборгованості ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» це: рахунки-фактури, рахунки, акти приймання-передачі виконаних робіт, наданих послуг, податкові накладні, товарно-транспортні накладні, якщо в розділі «Відомості про вантаж» неможливо перерахувати всі найменування товару.

Для погашення дебіторської заборгованості або її забезпечення використовують виписку банку, короткостроковий вексель, розрахунки за бартерним контрактом.

Для контролю та впорядкування оброблення даних на підставі первинних документів можуть складатися зведені облікові документи.

Первинні документи і облікові реєстри, які пройшли обробку, бухгалтерські звіти і баланси до передачі їх в архів підприємства зберігаються в бухгалтерії господарства в закритих шафах [31].

Первинні документи: облікові реєстри, бухгалтерські звіти і баланси передаються в архів. Передачу їх в архів оформляє та забезпечує головний бухгалтер. В архіві документи зберігаються на полицях в хронологічному порядку.

Документом, відповідно до якого проводяться розрахунки з покупцями та замовниками є «Рахунок-фактура». При заповненні цього документу вказується покупець чи замовник (в електронному документі покупець обирається з довідника «Контрагенти»), валюта розрахунків, вказується що продається, реквізити договору, строк і вид оплати, кількість, ціна і сума (окремо ПДВ).

Електронний документ «Рахунок-фактура» передбачає розрахунок і відображення знижки, при цьому можуть використовуватися різні способи розрахунку: одним відсотком або сумою для кожного товару окремо, або для накладної в цілому.

ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» є платником ПДВ, тому в момент виникнення податкового зобов'язання при реалізації товарів виписується податкова накладна.

Під час приймання товарів проводиться їх перевірка за кількістю та якістю, в результаті чого можуть бути виявлені недостача, пересортиця, неналежна якість товарів або їх некомплектність чи відсутність супровідних документів постачальника тощо.

При виявленні порушень та розбіжностей при розрахунках з дебіторами на ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» застосовуються відповідні документи.

Проте випадки виставлення претензій на підприємстві поодинокі. Порядок документообігу ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» залежить від характеру й особливостей господарських операцій та їх облікового оформлення, а також від структури підприємства і його облікового апарату. Цей порядок розробляє бухгалтерська служба підприємства і затверджує керівник підприємства при визначенні облікової політики підприємства. Розроблений

у ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» графік документообігу не відповідає та не може повністю інформувати про порядок обробки інформації, зазначеної в первинних документах.

Сформований графік документообігу можна вважати початком управлінського обліку в системі інформаційного забезпечення обліку дебіторської заборгованості. Слід зазначити, що відсутність графіку документообігу, а особливо графіку тих первинних документів які обліковують дебіторську заборгованість, призводить до виникнення проблем, пов'язаних з плануванням роботи, визначенням причин збоїв основних господарських процесів, визначенням відповідальних осіб, незадоволенням працівників оцінкою їхньої роботи.

Таким чином, первинний облік дебіторської заборгованості на ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» ведеться згідно чинного законодавства та з урахуванням специфіки ведення бухгалтерського обліку на підприємстві та є досить ефективним.

Аналітичний облік ведеться окремо за кожним постачальником та підрядником в розрізі кожного документа (рахунку) на сплату.

Синтетичний облік є кінцевим етапом бухгалтерського обліку, на якому узагальнюються дані первісного та аналітичного обліку. Узагальнені дані синтетичного обліку використовуються для складання фінансової звітності.

Аналітичний облік ведеться за місцями зберігання і обліковими (товарними) партіями, при визначенні ознак яких береться до уваги: характер товару, можливість зберігання партії в процесі перевезення, перевалки, зберігання вантажу.

Синтетичний облік підприємства відноситься до узагальнюючого обліку. На ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» розкриття інформації про синтетичний облік дебіторської заборгованості знаходиться у регістрах обліку (журналах-ордерах, відомостях. Головній книзі).

Впорядкування облікової інформації, зображеної у первинних

документах, здійснюється в облікових регістрах.

На підприємстві складають такі журнали-ордери: по

- рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» №11 та № 6;
- рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» журнал-ордер № 8.

Достовірність даних зазначених у журналах-ордерах завжди звіряє головний бухгалтер з книгою аналітичного обліку розрахунків з покупцями та з документами в яких засвідчується оплата (погашення) дебіторської заборгованості.

На основі даних журналів-ордерів складається зведена відомість № 5.

Узагальненням відомості обліку дебіторської заборгованості на ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» є оборотно-сальдова відомість по рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». Ця відомість містить дані бухгалтерського фінансового обліку. За даними оборотно-сальдової відомості можна побачити результати руху дебіторської заборгованості на підприємстві, зробити висновки по обсягам такої заборгованості, тобто збільшилась загальна сума дебіторської заборгованості чи зменшилась та за рахунок яких дебіторів.

Синтетичний облік ведеться за поточною дебіторською заборгованістю з відкриттям таких рахунків:

- 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»;
- 37 «Розрахунки з різними дебіторами»;

Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» дає узагальнену інформацію по розрахунках з покупцями та замовниками за відвантажені товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем.

Цей рахунок є активним, за дебетом відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг (у тому числі за виконання бартерних контрактів), яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори (обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації, за

кредитом – сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах та інші види рахунків. Сальдо рахунка відображає заборгованість покупців та замовників за одержану продукцію (роботи, послуги).

Відображення на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» залежить від першої події:

- відвантаження товарів, а потім отримання грошей;
- чи спочатку перерахування передплати покупцями, а потім відвантаження товарів.

Наприклад: ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» здійснило поставку посуду для підприємства харчування ТОВ «РІДНА ХАТИНКА» на суму 240000 грн. Виконання зобов'язання забезпечено заставою обладнання, яке обліковується у ТОВ «РІДНА ХАТИНКА» як об'єкт основних засобів. Вартість ОЗ визначено на момент укладення договору застави на рівні його звичайної ціни – 30 0000 грн. Строки оплати товарів, передбачені договором, закінчилися і ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» за згодою ТОВ «РІДНА ХАТИНКА» придбає за договором купівлі-продажу об'єкт застави за вартістю заборгованості, не погашеної дебітором.

Бухгалтерські записи з визнання та погашення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги вітчизняних покупців мають такий вигляд (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Відображення операцій з визнання та погашення дебіторської заборгованості на ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН»

№ з\п	Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
1	2	3	4	5
1.	ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» відвантажило посуд ТОВ «РІДНА ХАТИНКА»	361	702	240000
2.	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ	702	641	40000
3.	Списано балансову вартість товарів	902	28	180000
4.	Отримано забезпечення зобов'язання з оплати товару у вигляді застави обладнання	06	-	300000

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5
5.	ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» придбано за договором купівлі-продажу заставлене обладнання	152	631	200000
6.	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631	40000
7.	Проведено залік заборгованостей	631	361	240000
8.	Списано отримане забезпечення у вигляді застави обладнання	-	06	300000

Побудова аналітичного обліку по рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» забезпечує отримання даних про заборгованість, строк сплати по якій ще не настав, а також заборгованість, не сплачену в строк.

Аналітичний облік розрахунків з покупцями і замовниками на ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» ведеться за кожним покупцем та замовником, за кожним пред'явленим до сплати рахунком.

На рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» ведеться облік розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами за виданими авансами, за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків і за іншими операціями.

За дебетом цього рахунку відображається збільшення, виникнення відповідної заборгованості, за кредитом – погашення, списання.

У діяльності підприємства трапляються випадки, коли при покупці товарів чи наданні послуг іншими підприємствами права і інтереси ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» порушуються. З метою врегулювання відносин підприємство звертається до «порушника» з письмовою претензією.

Виставлення претензії для ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» є одним із дієвих способів врегулювання спірних ситуацій. Претензія підписується директором підприємства та надсилається адресатові рекомендованим (цінним) листом чи вручається під розписку. Відображення операцій за претензією у бухгалтерському обліку надано в таблиці 2.3.

Аналітичний облік по рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» ведеться за кожним дебітором, видом заборгованості, терміном її виникнення та погашення.

Таблиця 2.3 – Відображення операцій за претензією у бухгалтерському обліку ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН»

№ з\п	Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
1.	Здійснена передплата за товари для підприємств харчування	371	311	1800
2.	Відображений податковий кредит з ПДВ	641	644	300
3.	Оприбутковані фактично одержані товари для підприємств харчування	28	631	1375
4.	Відображена сума податкового кредиту з ПДВ, що відповідає вартості фактично оприбуткованих товарів	644	631	275
5.	Здійснено залік раніше оплачених товарів	631	371	1650
6.	Пред'явлена претензія на суму пошкоджених товарів	374	371	150
7.	Відображена сума претензії в частині штрафних санкцій за порушення умов договору	374	715	100
8.	Відображена вартість товарів, поставлених в рахунок погашення претензії	28	631	125
9.	Відображений податковий кредит з ПДВ	644	631	25
10.	Списана вартість погашеної претензії	631	374	150
11.	Одержані кошти, як оплата за фінансові санкції	311	374	100
12.	Списана на фін результат в кінці звітнього періоду сума одержаних штрафних санкцій	715	791	100

Оскільки одним із важливих етапів формування і достовірного визначення величини активів підприємства, справедливого відображення стану розрахунків з дебіторами є резерв сумнівних боргів, то слід зазначити що підприємство здійснює велику помилку при обліку дебіторської, через його не нарахування.

Для отримання детальнішої інформації про наявність та рух дебіторської заборгованості на ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» ведеться аналітичний облік. В програмі «1С: Бухгалтерія 8.0» існує можливість в межах одного синтетичного рахунку одержувати кілька різних систем аналітичних рахунків, які, в свою чергу, різнобічно відображають первинну інформацію.

Відображенням бази даних програми «1С: Бухгалтерія 8.0» на ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» є журнал операцій, що має вигляд списку господарських операцій, які відбулись на підприємстві. «Журнал операцій» безпосередньо пов'язаний з «Журналом проводок», що містить проводки, які відповідають операціям. Журнал проводок є засобом перегляду введених господарських

операцій у вигляді списку бухгалтерських проводок. Кожному рядку журналу відповідає одна операція. Бухгалтерські підсумки формуються програмою «1С:Бухгалтерія 8.0» за найрізноманітніші проміжки часу: день, місяць, квартал, рік. Програма автоматично підтримує їх в актуальному стані при будь-яких змінах, що викликані проведенням нових проводок і бухгалтерських операцій.

Отже, належне ведення аналітичного обліку дозволяє мати необхідну інформацію для ефективного управління дебіторською заборгованістю. Таким чином, синтетичний облік дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари ведеться з незначними порушеннями вимог чинного законодавства стосовно резерву сумнівних боргів і керівництву підприємства слід звернути на це особливу увагу.

2.3 Організація та методика аудиту дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари

При плануванні та здійсненні аудиторських процедур, оцінці отриманих матеріалів і представленні результатів перевірки аудитор повинен враховувати, що невиконання клієнтом вимог законодавчих та нормативно-правових актів України може стати причиною перекручення фінансової звітності підприємства й істотно вплинути на фінансові результати діяльності клієнта.

Виявлення випадків невиконання клієнтом вимог законодавчих та нормативно-правових актів України не є метою і обов'язком аудитора.

Встановлення факторів невиконання вимог нормативних актів, незалежно від їх значення, вимагає поставлення і обговорення питань про чесність керівництва і робочого персоналу клієнта, а також вплив такого невиконання на інші напрямки аудиту.

Термін «невиконання вимог законодавчих та нормативно-правових актів», який використовується в МСА 250 «Розгляд законодавчих та нормативних актів під час аудиту фінансової звітності», стосується дій (або бездіяльності) найвищого керівництва і управлінського персоналу, що суперечать вимогам законодавчих та нормативно-правових актів України.

Факт порушення вимог законодавчих та нормативно-правових актів підлягають спеціальній юридичній експертизі і є поза професійною компетенцією та знаннями аудитора. Рівень професійної підготовки аудитора, його досвід і знання господарської галузі діяльності клієнта і організації виробництва можуть дозволити йому зробити висновок тільки що окремі факти діяльності підприємства, можливо, не відповідають законодавчих та нормативно-правових актів [46].

При організації бухгалтерського обліку заборгованостей та забезпечень необхідно використовувати наступні нормативні документи, що діють на території України:

- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» №996- XIV від 16.07.1999 р.;
- План рахунків бухгалтерського обліку підприємств, організацій та установ, затверджений наказом Міністерства фінансів України №291 від 30.11.1999 р.;
- НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджений наказом Міністерства фінансів України №87 від 31.03.1999 р.;
- Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджена наказом Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014 р.;
- Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене наказом Міністерства фінансів України № 88 від 24.05.1995 р. та інші.

Аудит – це перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації про господарську діяльність суб'єктів підприємницької діяльності з метою визначення достовірності їх

звітності, обліку, його повноти та відповідності діючому законодавству та встановленим нормативам.

Аудит провадиться поряд з фінансовим контролем діяльності економічних суб'єктів (ревізією, перевітками податкової поліції та ін.) виконавчими органами, що провадяться у відповідності із законодавством спеціально уповноваженими на те державними органами. Аудит здійснюється фізичними чи юридичними особами, що мають ліцензії на проведення незалежного аудиту [4].

Основною метою аудиторської діяльності є встановлення достовірності бухгалтерської звітності економічних суб'єктів та відповідність їх законодавству, діючому в Україні. В основу аудиту покладено цивільне та господарське право.

Основою висновків аудитора є ретельна перевірка фінансової звітності. Аудитор за статусом – незалежний експерт, тобто він самостійно здійснює свою діяльність за власним розсудом та під власну відповідальність.

Основною метою аудиторської діяльності є встановлення достовірності фінансової звітності підприємства і відповідності здійснених ними фінансових і господарських операцій нормативними актами, які діють в Україні. Аудитори вказують на помилки у веденні обліку і допомагають їх уникнути в майбутньому [50, с. 41].

ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО «РЕД ЛАЙН» на підставі укладеного договору з ТОВ Аудиторська фірма «КАПІТАЛ» проводить аудит річної фінансової звітності на протязі п'яти останніх років.

У складі річного аудиту здійснюється перевірка дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари.

Метою аудиту дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари на ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» є підтвердження достовірності, повноти, реальності та законності обліку розрахунків з покупцями за реалізовані товари у фінансовій звітності.

Джерелами інформації для проведення аудиту дебіторської

заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» є:

- нормативні документи;
- річна та квартальна звітність;
- головна книга;
- реєстри первинного та аналітичного обліку (Журнал № 3, відомості аналітичного обліку 3.1,3.2, 3.4,3.5,3.6).

Записи в цьому Журналі здійснюються на підставі підсумкових даних Відомостей 3.1 – 3.6 та первинних документів.

Відомість 3.1 призначена для аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги.

Відомість 3.2 призначена для аналітичного обліку поточної дебіторської заборгованості (з підзвітними особами, за авансами виданими, за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків тощо).

Відомість 3.4 призначена для аналітичного обліку заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), виконані роботи, надані послуги та за іншими операціями, яка забезпечена одержаннями векселями. Тут також ведеться облік векселів виданих.

При здійсненні аудиту розрахунків з дебіторами за розрахунками з покупцями за реалізовані товари ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» аудитори ТОВ АФ «КАПІТАЛ» застосовують наступні методичні прийоми:

а) фактичні – інвентаризація, що встановлює фактичну наявність основних засобів, нематеріальних активів, запасів, готової продукції чи сировини, а також стан розрахунково-кредитних стосунків;

б) розрахунково-аналітичні:

1) економічний аналіз – застосовують у визначенні резерву сумнівних боргів, безнадійної дебіторської заборгованості;

2) аналітичні розрахунки – перевірка правильності визначення резерву сумнівних боргів та їх класифікація.

в) документальні:

1) за формою – встановлюють дотримання нормативно-правових актів при відображенні дебіторської заборгованості у первинних документах, облікових регістрах. Для встановлення юридичної сили первинного документу перевіряють наявність відповідних реквізитів: найменування документу та його коду; дати складання; зміст господарської операції; вимірників господарської операції (у кількісному і вартісному виконанні). Перевіряють справжність підписів, наявність штампів і печаток;

2) за змістом – відповідність характеру відображеної у ньому господарської операції, обґрунтованість цін, застосування кількісних вимірників довгострокових активів і операцій;

3) зустрічна перевірка документів: звіряють супровідні документи постачальників позаоборотних активів (рахунки-фактури, ТТН) з документами на оприбуткування таких цінностей на даному підприємстві.

Записи і висновки аудитора за кожним розділом аудиторської програми фіксуються в робочій документації і є тим фактичним матеріалом, який використовується аудитором у процесі підготовки і обґрунтуванні аудиторського звіту керівництву клієнта.

Аудит за розрахунками з покупцями за реалізовані товари ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» вирішує декілька задач, основні з яких:

- визначення наявного фінансового стану;
- визначення зміни цього стану в структурно-часовому аспекті;
- визначення факторів, що викликали ці зміни;
- прогноз основних тенденцій в фінансовому стані.

Серед основних методів аудиту, які застосовують аудитори ТОВ АФ «КАПІТАЛ» є:

– аналіз коефіцієнтів – розрахунок різних відношень показників, що засновані на існуванні співвідношень між окремими статтями звітності і мають певний економічний зміст. Аналіз складається з порівняння величин, розрахованих відносних показників з середньогалузевими, стандартними,

нормативними величинами;

– вертикальний аналіз – визначення загальної частки окремих видів дебіторської заборгованості, їх співставлення;

– горизонтальний аналіз – співставлення величин показників за декілька періодів. Визначення обсягу і напрямку змін, а також тенденцій зміни показників. Порівнюються як абсолютні, так і відносні показники [55].

Процес проведення аудиторської перевірки дебіторської заборгованості має свою певну послідовність.

Аудиторська перевірка за розрахунками з покупцями за реалізовані товари ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» складається з окремих послідовних етапів, які в узагальненому вигляді можна назвати так: підготовчий, проміжний, етап фізичної перевірки, основний (етап аудиту окремих статей звітності), заключний етап.

Вважається, що аудитори ТОВ АФ «КАПІТАЛ» мають приступити до виконання аудиту ще до закінчення звітного періоду, який буде перевірятись. На жаль, аудитори цього правила не завжди дотримуються, що деякою мірою погіршує якість аудиту.

ТОВ АФ «КАПІТАЛ» планують свою роботу так, щоб мати можливість ефективно провести аудиторську перевірку на ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН».

Планування ґрунтується на попередньому вивченні особливостей бізнесу ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН». Планування – вироблення головної стратегії конкретних підходів до характеру, періоду, а також часу проведення аудиту.

План аудиту розробляється ТОВ АФ «КАПІТАЛ» з огляду на те, що в ньому визначається час проведення кожної конкретної аудиторської процедури.

Процес проведення аудиторської перевірки дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» можна представити у вигляді певного порядку здійснених аудиторських процедур, наведених на рисунку 2.2.

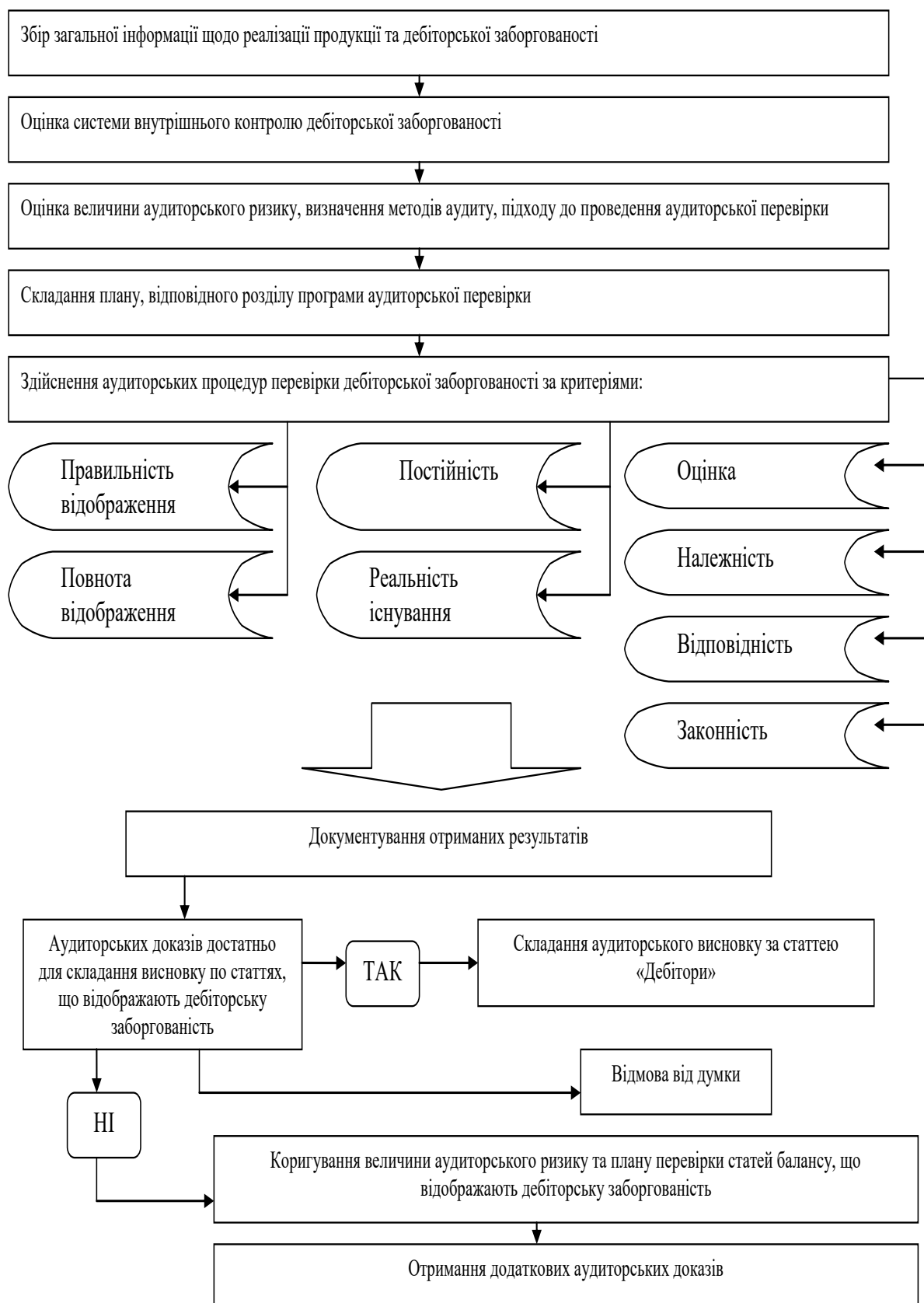

Рисунок 2.2 – Алгоритм аудиту дебіторської заборгованості ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН», яку проводить ТОВ АФ «КАПІТАЛ»

Здійснюючи аудиторську перевірку аудитори ТОВ АФ «КАПІТАЛ» розпочинають з перевірки відповідності даних аналітичного і синтетичного обліку станом на звітну дату. Аудитори проводять класифікацію дебіторської заборгованості ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН», визначають суму безнадійної заборгованості, коефіцієнт сумнівності для кожного з дебіторів, та розраховує суму резерву сумнівних боргів на кінець звітного періоду на підставі класифікації дебіторської заборгованості.

На підготовчому етапі аудитори ТОВ АФ «КАПІТАЛ» отримують всю необхідну інформацію для загального знайомства з ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН», в тому числі і загальні дані щодо реалізації товарів та дебіторської заборгованості, пов'язаною з нею.

Збираючи загальні відомості щодо виникнення, обліку дебіторської заборгованості, правильності її оцінки, аудитори ТОВ АФ «КАПІТАЛ» визначають мінімальний перелік інформації, яка має бути надана ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» або отримана самими аудиторами у ході опитування, спостереження, документальної перевірки при підготовці аудиту. Такий перелік, є стандартним, і розробляється ТОВ АФ «КАПІТАЛ» з урахуванням специфіки реалізації товарів ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» [56].

Також слід оцінити величину аудиторського ризику в цілому і при перевірці дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» аудитори ТОВ АФ «КАПІТАЛ» з'ясовують величину ймовірності того, що суттєві помилки, які є в обліку дебіторської заборгованості, можуть залишитись не виявленими і вплинуть на достовірність всієї фінансової звітності.

На проміжному етапі аудитори ТОВ АФ «КАПІТАЛ» аналізують правильність складання фінансової звітності і відображення в ній дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари і при виявленні суттєвих недоліків у письмовому вигляді інформують про це ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» з рекомендаціями щодо виправлення помилок. При цьому докладно вивчається система внутрішнього контролю

ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН».

На етапі фізичної перевірки головна мета аудиторів ТОВ АФ «КАПІТАЛ» – впевнитись у реальному існуванні залишків дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари і з'ясувати, кому вони належать.

На основному етапі аудиту, який проводиться після закінчення звітного періоду, аудитори ТОВ АФ «КАПІТАЛ» здійснюють конкретні аудиторські процедури щодо перевірки дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари за встановленими критеріями оцінки фінансової звітності.

Оцінюючи повноту інформації, потрібно впевнитись, чи всі рахунки клієнтів були зареєстровані, занесені в книгу (журнал) продаж та чи всі товари, які були відвантажені до кінця року, були віднесені до реалізованих, що не були оплачені, показані як дебіторська заборгованість. За певних умов існує ймовірність, що частина таких товарів може бути віднесена до іншого звітного періоду [61].

При перевірці фактичної наявності аудиторам ТОВ АФ «КАПІТАЛ» потрібно впевнитись у реальному існуванні дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари, а саме в тому, щоб товари, які не були передані покупцем до кінця року, помилково чи навмисно, не були включені в реалізацію та до дебіторів (наявність фіктивних продаж).

Крім того, аудитори ТОВ АФ «КАПІТАЛ» контролюють питання щодо незаконно здійснених платежів, незаконно привласнених активів або записаних у невідповідному фінансовому періоді операцій. Це зона високого ризику перевірки дебіторів. Для перевірки за цим критерієм аудитори ТОВ АФ «КАПІТАЛ» вибірково отримують підтвердження від дебіторів про існуючі суми заборгованості.

Також аудитори АФ «КАПІТАЛ» отримують докази того, що вся відображена дебіторська заборгованість за розрахунками з покупцями за реалізовані товари належить саме ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН». Тобто

розглядається можливість занесення в сальдо дебіторів заборгованості за приватними операціями (наприклад, керівництва) або по продажах, що належать іншим підприємствам. Аудитори АФ «КАПІТАЛ», також, звертають свою увагу на ряд обставин, що можуть мати місце і впливати на право власності щодо сальдо дебіторів (існування договору-застави, факторингові операції та ін.).

Перевіряючи правильність оцінки дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари аудитори ТОВ АФ «КАПІТАЛ» з'ясовують питання оцінки дебіторської заборгованості відповідно до встановленої облікової політики ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН».

ТОВ АФ «КАПІТАЛ», також перевіряє правильність визначення (оцінку) дебіторської заборгованості за довгостроковими контрактами (встановлення вартості виконаних обсягів робіт, переданих товарів на конкретну дату).

ТОВ АФ «КАПІТАЛ» отримують докази правильності обліку дійсних та передбачуваних втрат, що відносяться до періоду, який перевіряється, створені достатніх резервів сумнівної заборгованості та списані безнадійних боргів на витрати звітного періоду.

При цьому аудитори контролюють правильність застосування методики списання в обліковому процесі ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» безнадійних боргів і створення резерву з метою правильної (реальної) оцінки дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари

Оскільки в складі загальної дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари можуть мати місце сумнівні та безнадійні борги, аудитори перевіряють питання дотримання принципу обачності. Важливим аспектом контролю є списання безнадійних боргів як таких, за якими існує впевненість у неповерненні їх боржником, або за якими минув строк позовної давності.

При плануванні та здійсненні аудиторських процедур, оцінці

отриманих матеріалів і представленні результатів перевірки аудитори ТОВ АФ «КАПІТАЛ» враховують той факт, що невиконання ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» вимог законодавчих та нормативно-правових актів України може стати причиною перекручення фінансової звітності підприємства й істотно вплинути на фінансові результати діяльності ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН».

Виявлення випадків невиконання ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» вимог нормативно-правових актів України не є метою і обов'язком аудиторів ТОВ АФ «КАПІТАЛ», і вимагає поставлення і обговорення питань про чесність керівництва і персоналу ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН», а також вплив такого невиконання на інші напрямки аудиту.

До основних видів порушень, які виявляються в процесі аудиту відносять:

а) заміна виписок банку іншими або виправлення відповідних сум, що свідчать про погашення дебіторської заборгованості (для виявлення цих фактів слід зробити запит у банк та до підприємств-дебіторів);

б) зарахування отриманих сум дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари на погашення заборгованості не відповідних дебіторів-платників;

в) неправомірне здійснення бартерних операцій для погашення дебіторської заборгованості за реалізовані товари на погашення заборгованості;

г) списання недостач та крадіжок за рахунок збільшення дебіторської заборгованості за реалізовані товари на погашення заборгованості;

д) невідповідність даних синтетичного та аналітичного обліку;

е) приховування дебіторської заборгованості за реалізовані товари на погашення заборгованості відображенням у балансі згорнутого залишку замість розгорнутого;

е) неправильне визначення (оцінка) суми дебіторської заборгованості за реалізовані товари на погашення заборгованості у зв'язку з коливанням курсу валют на дату складання балансу при розрахунках в іноземній валюті;

ж) неправильний розрахунок суми резерву безнадійної дебіторської заборгованості за реалізовані товари на погашення заборгованості, що може бути спричинено:

- 1) відсутністю зіставної інформації за попередні звітні періоди;
- 2) навмисним завищенням суми резерву сумнівних боргів або сум;
- 3) прямого списання дебіторської заборгованості з метою завищення величини загальних витрат звітного періоду і як наслідок – зменшення суми оподаткованого прибутку;

з) невідповідністю сум, зазначених у первинних документах, що є підставою виникнення дебіторської заборгованості за реалізовані товари на погашення заборгованості;

і) шахрайством із сумами дебіторської заборгованості підзвітних осіб (списання її без підстав і документального підтвердження на загальногосподарські витрати, прострочених сум депонованої заробітної плати та ін.);

й) неправильним оформленням або відсутністю договорів, що стали підставою для відвантаження товару і виникнення дебіторської заборгованості за реалізовані товари на погашення заборгованості;

к) неправильною кореспонденцією рахунків при відображенні в обліку дебіторської заборгованості за реалізовані товари на погашення заборгованості;

л) зарахування дебіторської заборгованості у валюту балансу не за чистою реалізаційною вартістю, а за собівартістю.

На заключному етапі інформація отримана аудитором ТОВ АФ «КАПІТАЛ» в ході аудиторської перевірки документується у робочих документах. Після цього аудитор оцінює достатність зібраної інформації для того, щоб зробити висновок. Якщо в ході перевірки аудитором отримано достатньо даних, не було ніяких обмежень і перешкод в отриманні інформації, а попередньо оцінена величина аудиторського ризику була виправданою, то аудитор складає висновок у письмовому вигляді. В

протилежному випадку аудитор повинен змінити План та Програму перевірки, переоцінити величину ризику, виконати додаткові процедури по отриманню необхідних доказів. Якщо отримання додаткової інформації неможливе, аудитор, враховуючи наслідки перевірки, може відмовитись від надання аудиторського висновку.

Отже, важливим етапом на шляху успішної діяльності підприємства ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» є проведення аудиторської перевірки стану, наявності та аналізу дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари та підготовка звіту незалежного аудитора про його фінансовий стан.

Дії аудитора при перевірці фінансової звітності називають аудиторськими процедурами. Висока якість аудиту залежить від використання лише найбільш ефективних процедур аудиту.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ЗА РЕАЛІЗОВАНІ ТОВАРИ НА ТОВ
«НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО «РЕД ЛАЙН»

3.1. Удосконалення оцінки дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари та її відображення у обліку

Виникнення дебіторської заборгованості пов'язано з принципом нарахування, сутність якого полягає в тому, що незалежно від сплати в момент відвантаження продукції, передачі послуг чи права власності на них підприємство відображає отримання доходу, а в разі відсутності оплати одночасно і дебіторську заборгованість.

Виникнення простроченої дебіторської заборгованості – є об'єктивним процесом, зумовленим існуванням ризиків під час взаєморозрахунків між контрагентами за результатами господарської операції. Задля об'єктивності та достовірності відображення дебіторської заборгованості, як активу, підприємствам слід звертати увагу на строки погашення дебіторської заборгованості та розраховувати резерви сумнівних і безнадійних боргів для сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості.

Сумнівна заборгованість – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником [37].

Безнадійна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності [37].

Треба зазначити, що в Податковому кодексі України визначення сумнівної заборгованості відсутнє, тож можна дійти висновку, що сумнівною є заборгованість, яка не має статусу безнадійної. А визначення безнадійної

заборгованості дається в ст. 159 ПКУ це заборгованість, яка відповідає наведеним ознакам:

- заборгованість по зобов'язаннях, за якою минув строк позовної давності;
- прострочена заборгованість, яка виявилася непогашеною внаслідок недостатності майна фізичної особи;
- заборгованість, яка виявилася непогашеною внаслідок недостатності майна;
- заборгованість, яка виявилася непогашеною внаслідок недостатності коштів, одержаних від продажу на відкритих аукціонах (публічних торгах), майна позичальника, переданого у заставу як забезпечення зазначеної заборгованості, за умови, що інші юридичні дії кредитора щодо примусового стягнення іншого майна позичальника не призвели до повного покриття заборгованості;
- заборгованість, стягнення якої стало неможливим у зв'язку з дією обставин непереборної сили, стихійного лиха (форс-мажору), підтверджених у порядку, передбаченому чинним законодавством;
- прострочена заборгованість померлих фізичних осіб, а також визнаних у судовому порядку безвісно відсутніми, померлими або недієздатними, а також прострочена заборгованість фізичних осіб, засуджених до позбавлення волі та ін. [5].

Формування резерву сумнівних боргів обумовлено принципом обачності, відповідно до якого методи оцінки, які використовують у бухгалтерському обліку, повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства. Таким чином, резерв сумнівних боргів виступає в ролі інструмента коригування оцінки дебіторської заборгованості. При цьому актуальними проблемами сучасної практики ведення обліку є питання пов'язані з необхідністю створення резерву, вибором методу та термінів його нарахування, базою нарахування.

Основною проблемою управління дебіторською заборгованістю є саме

різноманітність методів нарахування резерву сумнівних та потім безнадійних боргів, через невпорядкованість їх застосування та впровадження їх підприємствами на власний розсуд. Це призводить в свою чергу до того що більше половини підприємств України не нараховують резерви сумнівних та безнадійних боргів, або нараховують неправильно, через що з'являється криза неплатежів, погіршується в цілому стан економіки та окремих підприємств [28].

В НП(С)БО 10 встановлено два методи визначення резерву сумнівних боргів: або за методом абсолютної суми сумнівної заборгованості, або за методом застосування коефіцієнта сумнівності. Це в свою чергу обов'язково зазначається в обліковій політиці підприємства [37].

При застосуванні методу абсолютної суми сумнівної заборгованості резерв визначається шляхом оцінки платоспроможності окремих дебіторів. Тобто підприємство аналізує поточну дебіторську заборгованість на предмет виявлення сум сумнівної заборгованості, після чого на загальну суму виявленої сумнівної заборгованості створює резерв та відображає це в своєму обліку.

Використання цього методу виправдане в тому випадку, коли у підприємства є порівняно невелика кількість дебіторів та інформація про можливе непогашення ними наявної заборгованості (наприклад, порушення справи про банкрутство, періодичне невиконання інших зобов'язань, офіційне оприлюднення даних про неплатоспроможність дебітора тощо).

За методом застосування коефіцієнта сумнівності визначення суми резерву базується на статистичних розрахунках (обчисленні відповідного коефіцієнта). За НП(С)БО 10 передбачено три способи розрахунку коефіцієнта сумнівності:

– визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході. Для цього підприємству спочатку потрібно проаналізувати, яка частина доходів, нарахованих у попередніх періодах, не оплачена покупцями. Підприємство на свій розсуд може встановити строк. Після цього обчислюється коефіцієнт

сумнівності шляхом ділення суми безнадійної дебіторської заборгованості на суму чистого доходу від реалізації сумарно за обрані періоди;

– класифікація дебіторської заборгованості за строками непогашення.

Для використання цього підходу потрібно насамперед провести класифікацію дебіторської заборгованості за строками її непогашення. Період непогашення підприємство визначає самостійно. У разі застосування цього способу величина резерву сумнівних боргів на дату балансу має дорівнювати величині сумнівних боргів на ту саму дату;

– визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості в сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3–5 років. Спочатку визначається сума списаної безнадійної заборгованості за обраний період, а потім обчислюється її питома вага у загальній сумі дебіторської заборгованості на початок періоду. За рекомендаціями МФУ, викладеними у Листі від 05.06.2008 р. № 31-34000-20-25/21471, коефіцієнт сумнівності для визначення величини резерву сумнівних боргів розраховується як частка від ділення суми списаної дебіторської заборгованості за обраний період на суму дебіторської заборгованості на початок кожного року в обраному періоді. Отримані показники за усі періоди додаються, а загальна сума ділиться на кількість періодів для визначення середнього показника [46].

Зауважимо, що метод нарахування резерву сумнівних боргів, а також спосіб розрахунку коефіцієнта сумнівності підприємство обирає самостійно. Залишок резерву сумнівних боргів на дату балансу не може бути більшим, ніж сума дебіторської заборгованості на ту саму дату.

Вибір методу досить сильно впливає на кінцеві показники, тому перед вибором методу потрібно ретельно проаналізувати ситуацію на підприємстві.

Зрозумілим є те, що використання другого методу не залежить ні від яких зовнішніх факторів, тобто підприємство в будь-якому випадку, обравши цей спосіб нарахування резерву зможе контролювати цей процес та слідкувати за його реалізацією.

Щодо першого методу, то тут є деякі особливості, що стосуються саме зовнішніх факторів. Застосовувати у вітчизняних умовах традиційну за кордоном методику аналізу дебіторської заборгованості не завжди доцільно через відсутність необхідного обсягу вірогідної і доступної інформації щодо розрахунків з різними дебіторами. Крім цього, загальна криза неплатежів, характерна для сучасної української економіки, змушує сумніватися в об'єктивності, своєчасності й корисності результатів аналізу. Зараз просто неможливо однозначно оцінити фінансовий стан дебітора, а також рівень його платоспроможності.

Низька ліквідність підприємств спричинюється збитковою діяльністю або низьким рівнем рентабельності, нераціональним розміщенням фінансових ресурсів; все це призводить до банкрутства. Під банкрутством розуміють пов'язану з недостатністю активів у ліквідній формі неспроможність юридичної особи задовольнити в установленій для цього термін висунуті до нього кредиторами вимоги й виконати зобов'язання перед державним бюджетом.

Рішення про банкрутство підприємств, згідно з чинним законодавством України, приймає господарський суд. Заяву про банкрутство боржника до господарського суду подають кредитори, але й сам боржник має право на таку заяву.

Для того, щоб мати уявлення про фінансовий стан контрагента, його платоспроможність необхідно розрахувати певні аналітичні показники, для чого насамперед необхідна повна, достовірна, неупереджена інформація про стан його активів та пасивів, яку можна дістати з його фінансової звітності, зазначимо, що цю інформацію офіційно оприлюднюють тільки акціонерні товариства, банки та ряд інших установ, інші підприємства подають фінансову звітність тільки таким адресатам:

- органам, до сфери управління яких належать підприємства;
- трудовим колективам на їх вимогу;
- власникам (засновникам) відповідно до установчих документів;

– іншим органам та користувачам, зокрема органам державної статистики щодо використання бюджетних асигнувань, одержаних з державного бюджету, органам Державного казначейства, щодо використання асигнувань, одержаних з місцевих бюджетів, – відповідно фінансовим відділам держадміністрацій.

Тож виникає проблема знайти цю звітність. Крім того розрахунки – це трудомістка справа, яка не завжди виправдовує себе, адже боржник може бути платоспроможним, та розраховуватись по зобов'язанням не збирається. В такому випадку на нього треба подавати заяву до господарського суду або до відділу (сектору, управлінню – в залежності від міста в якому він знаходиться) з питань банкрутства, який в свою чергу:

– готує на запити суду, прокуратури або інших уповноважених органів висновки про наявність ознак: приховуваного, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства щодо державних підприємств чи підприємств, у статутному фонді яких частка державної власності перевищує 25%;

– організовує проведення експертизи фінансового становища державних підприємств і підприємств, у статутному фонді яких частка державної власності перевищує 25%;

– при підготовці справи про банкрутство до розгляду або під час її розгляду господарським судом у разі призначення судом експертизи та надання відповідного доручення;

– забезпечує формування єдиної бази даних про підприємства, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство, та видачу довідок з цієї єдиної бази за запитами фізичних і юридичних осіб;

– надає довідки з єдиної бази даних про підприємства, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство та ін.

Виникає питання чому ж тоді в Україні так багато випадків закінчення строку позовної давності (3 роки, після чого вся сума заборгованості списується на витрати операційної діяльності підприємства, а боржник в цей самий час визначає її як дохід).

Можливою відповіддю може бути – шахрайство. Закінчення строку позовної давності говорить про те, що боржник вже може не повертати борг, а підприємство-кредитор більше не має права на вимагання цієї суми, тобто одне підприємство безкоштовно і без сплати будь-яких податків дарує іншому підприємству свої активи, що має бути підозрілим.

Не виключені випадки коли це вигідно обом сторонам через їх змову у відмиванні грошей.

Задля уникнення плутанини та нормативної неврегульованості нарахування резерву сумнівних боргів на нашу думку виправданим є об'єднання цих двох методів в єдиний та обов'язковий для всіх підприємств метод із застосуванням коефіцієнту сумнівності, спосіб розрахунку якого підприємства вже будуть обирати самостійно та наряду з цим при появі інформації щодо неплатоспроможності клієнта-боржника, навіть якщо заборгованість по ньому ще не визнана сумнівною, скорегувати резерв сумнівних боргів і визнавати його борг – сумнівним.

Дуже важливим на нашу думку є той факт, що дебіторська заборгованість є джерелом утворення активів боржника, який цим може користуватись і використовувати засоби без права на це. Тож ми пропонуємо ввести нову додаткову форму звітності, за якою податкові служби будуть вести спостереження за боржниками та застосовувати щодо них санкції (Додаток Л).

Обов'язково має відбуватися обмін інформацією серед менеджменту підприємства по цій звітній формі, бо це дасть можливість:

- виявити неординарних боржників;
- прослідкувати стан розрахунків контрагентів і в разі виникнення підозри в їх ненадійності – завчасно відмовитись від співпраці;
- зробити більш прозорішими взаєморозрахунки між підприємством та дебітором;
- надати допомогу юристам підприємства бачити потенційних неплатоспроможних контрагентів, щодо яких треба заздалегідь проводити

роботу з повернення заборгованості;

зменшити рівень шахрайства в сфері дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари;

– посилити контроль над взаєморозрахунками з покупцями за реалізовані товари на підприємстві.

3.2. Шляхи удосконалення облікового процесу дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари

Облікова політика є документом, регулюючим бухгалтерський облік на підприємстві, в якому мають бути визначені способи ведення бухгалтерського обліку. Облікова політика формується на початку господарської діяльності підприємства і надалі може змінюватися.

Процес формування облікової політики є вибором підприємства порядку оцінки та обліку об'єктів, а також форм та методів ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Підприємствам дозволено формувати облікову політику самостійно, виходячи з особливостей їхньої діяльності

Саме від облікової політики значною мірою залежить ефективність фінансових рішень керівництва компанії, якість та контрольні функції обліку, а також достовірність бухгалтерської звітності.

Без знань про способи ведення бухгалтерського обліку, на підприємстві, неможливо аналізувати показники його діяльності за певний проміжок часу і тим більше проводити порівняльний аналіз з результатами діяльності інших підприємств відповідної галузі.

Способи та методи обліку дебіторської заборгованості, прийняті в обліковій політиці підприємства мають безпосередній вплив на їх суму, відображену в балансі. Отже, одним із головних інструментів роботи з

дебіторською заборгованістю є якісно розроблена облікова політика – порядок їх бухгалтерського обліку.

При формуванні облікової політики щодо дебіторської заборгованості необхідно відобразити порядок їхнього первинного спостереження, вартісного виміру, поточного угруповання, підсумкового узагальнення.

Ми пропонуємо, в обліковій політиці ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» докладно описати такі положення щодо дебіторської заборгованості:

- організацію документообігу;
- терміни та порядок проведення інвентаризації;
- алгоритми застосування рахунків та реєстрів бухгалтерського обліку;
- необхідні розшифровки, пов'язані з урахуванням дебіторської заборгованості.

При описі в обліковій політиці ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» способів обліку дебіторської заборгованості необхідно дотримуватись таких вимог: повноти, своєчасності, обачності, пріоритету зміст над формою, несуперечності, раціональності.

Таким чином, слід сформувати в обліковій політиці ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» такі положення щодо дебіторської заборгованості:

1. Порядок класифікації дебіторську заборгованість.
2. Умови визнання дебіторської заборгованості:
 - під час здійснення господарських операцій;
 - при відображенні боргів за внесками засновників товариства;
 - внаслідок розбіжності дати продажу із датою розрахунків.
3. Процедуру визнання та оцінки дебіторської заборгованості.
4. Організацію аналітичного обліку дебіторської заборгованості.
5. Порядок проведення інвентаризації дебіторської заборгованості.
6. Умови визнання дебіторської заборгованості сумнівною та алгоритм роботи із нею.
7. Створення резерву сумнівних боргів, його використання.
8. Інші моменти обліку дебіторської заборгованості.

Одним із найважливіших питань в організації обліку дебіторської заборгованості є порядок формування резерву сумнівних боргів, створення якого є обов'язковим елементом облікової політики. Докладно описана методика створення резерву сумнівних боргів в обліковій політиці допоможе уникнути помилок обліку та відобразити у звітності більш достовірну інформацію про його величину.

При розробці інструкції щодо формування та використання резерву за сумнівними боргами на ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» необхідно в обліковій політиці врахувати наступні аспекти:

- резерв створюється за кожним сумнівним боргом;
- критерії віднесення дебіторської заборгованості або її частини до складу сумнівної заборгованості, а також порядок формування та списання резерву за сумнівними боргами;
- щодо величини резерву сумнівних боргів необхідно враховувати чинники, здатні вплинути на зміну дебіторської заборгованості (у разі, якщо підприємство має дані про ймовірність погашення дебіторської заборгованості та її частини в майбутньому, резерв формується тільки на ту заборгованість, отримання якої стоїть під питанням);
- терміни створення резерву сумнівних боргів та періодичність його коригування;
- у балансі резерв сумнівних боргів окремо не показується – на його суму зменшується дебіторська заборгованість;
- якщо резерв сумнівних боргів у податковому обліку не створюється, необхідно врахувати появу різниць між бухгалтерським і податковим обліком і визнання постійного податкового зобов'язання.

Підприємство не може вносити зміни до облікової політики, крім певних випадків. Зміни можуть відбуватися лише у випадках, передбачених національними стандартами: бути обов'язковими і такими, що здійснюються на розсуд самого підприємства [39].

Важливим аспектом в організації бухгалтерського обліку є розробка

функціонального Робочого плану рахунків ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН», який сформовано бухгалтером з урахуванням специфіки торгівельної діяльності.

При розрахунках з дебіторами застосовується 36 рахунок «Розрахунки з покупцями та замовниками».

На нашу думку, доцільним буде відкриття субрахунків до рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» рахунків. Наприклад, додати субрахунок 363 «Розрахунок з відстроченим платежем» з метою накопичення інформації про операції щодо дебіторської заборгованості у випадку відстрочення зобов'язання відповідно укладеного договору. Це дозволить чітко визначити розмір боргу, за якого потрібно нарахувати резерв сумнівних боргів.

Оскільки рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» має відповідні субрахунки 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» та субрахунок «Розрахунки з іноземними покупцями», тому доречно цього рахунку додати субрахунок 364 «Розрахунки з вітчизняними замовниками» та 365 «Розрахунки з іноземними замовниками» з метою підвищення їх аналітичності і дозволить розподілити виготовлені запаси замовникам та реалізовані товари покупцям.

При підготовці управлінському персоналу інформації щодо дебіторської заборгованості потрібно визначити причини її виникнення та збільшення. Зрозуміло, що такими чинниками впливу є як зовнішні так і внутрішні. Якщо зовнішні причини підприємство не може контролювати та обмежити їх вплив на власну діяльність, то внутрішні – залежать від стану організаційних процесів на підприємстві, можна послабити їх вплив через належну систему управління [41].

Саме тому на ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» доречно приділяти значну увагу приділяти питанням удосконалення обліку дебіторської заборгованості через систему ефективного управління, яка безпосередньо впливає на рівень прибутковості підприємства. З цією метою доцільно застосовувати такі заходи:

- визначити основні критерії торгівельного кредиту;
- контролювати рівень заборгованості;
- класифікувати дебіторську заборгованість за видами;
- дослідити основні групи споживачів, яких небажано втрачати;
- проводити періодичний аналіз дебіторів;
- виділити групи контрагентів (неплатників), які не відповідають вимогам та яким необхідно подати термінові вимоги щодо погашення;
- визначити типи активів, які можуть спричинити заборгованість;
- використовувати сучасні методи управління заборгованістю.

Вдосконалення системи відбору потенційних замовників та покупців дозволить ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» попередньо перевірити дебітора на можливість своєчасного погашення ними зобов'язання.

Фактори, які вплинуть на рішення підприємства про співпрацю з дебіторами, можуть включати:

- низьку платіжну дисципліну покупця;
- нестача коштів клієнтів або зниження рівня платоспроможності;
- порушення дисципліни розрахунків та платежів;
- створення на підприємстві кредитний рейтинг клієнта, який показує клієнта чи він з низьким рейтингом, чи ні. Звичайно, такий спосіб відбору не може гарантувати, що навіть найкращі покупці вчасно закриють свій борг підприємству [55].

Документальне оформлення операцій дебіторської заборгованості дозволяє засвідчити факт досягнення домовленості між дебітором і відповідним підприємством, щоб уникнути неправильного розуміння сторонами взятих на себе обов'язків, умов їх виконання та відповідальності [31].

Саме тому пропонуємо зазначити в договорі з покупцями ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН» додаткові умови комерційного кредитування, а також систему штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язань покупцями. Альтернативною формою оплати в цьому випадку може бути:

- аванс у негрошовій формі (високоліквідні цінні папери, товари, активи, які можна швидко перетворити на гроші);
- біржові операції (підприємство може вирішити, що за певних обставин підприємство обміняє ТМЦ на свою продукцію. Угода про обмін укладається в єдиному договорі, в якому оцінка товарів і послуг виконується на основі договірної ціни [34].

Надзвичайно важливе питання стосується формуванню податкової бази з реалізованих товарів. Сплата податку обов'язкова при нарахуванні доходу, але ж реально такий дохід може не бути підкріплений грошовими коштами, через заборгованість покупців. Підприємство в цьому випадку, сплачуючи податок, використовує власні обігові кошти, а за умови, що заборгованість може стати простроченою у майбутньому, а отримання грошей може затягнутися на доволі довгий час, ми стикаємось з проблемою браку коштів, яка може призвести до втрати підприємством платоспроможності, а в подальшому і банкрутства.

Таким чином, доцільним було б внести зміни в діюче законодавство, щодо нарахування податку на прибуток після отримання коштів від контрагента за укладеною угодою. Для цього об'єктом оподаткування має стати вже оплачений дохід. Тобто та дебіторська заборгованість, що вже була оплачена контрагентом. Розрахувати її можна за формулою 3.1:

$$KтC_{п} + KтO - KтC_{к} = OВД \quad (3.1)$$

- де, $KтC_{п}$ - Кредитове сальдо 361 рахунку на початок періоду
 $KтO$ - Кредитовий оборот 361 рахунку за період, що розглядається
 $KтC_{к}$ - Кредитове сальдо 361 рахунку на кінець періоду
 OВД - Оподатковуваний валовий дохід

Але деякі підприємства ведуть облік прийнятих авансів у рахунок наступного відвантаження продукції (надання робіт, послуг) не на

балансовому рахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями», а на конкретному виділеному для цих цілей балансовому рахунку 371 «Видані аванси», тож для них формула розрахунку оподаткованого валового доходу буде дещо відрізнятися (формула 3.2):

$$ДтС_{п} + Дт_{о} - ДтС_{к} = ОВД \quad (3.2)$$

де, $ДтС_{п}$ – Дебетове сальдо 361 рахунку на початок періоду
 $Дт_{о}$ – Дебетовий оборот 361 рахунку за період, що розглядається
 $ДтС_{к}$ – Дебетове сальдо 361 рахунку на кінець періоду
 ОВД – Оподатковуваний валовий дохід

Також, на нашу думку, необхідною умовою є розроблення та впровадження форми звітності, в якій можна було б прослідкувати, яка частка доходу вже надійшла у вигляді ліквідних активів, а яка ще залишається доходом лише на папері.

Тобто, постійний контроль за станом дебіторської заборгованості та застосування відповідних заходів щодо стягнення боргів з боку керівництва і бухгалтерії підприємства дозволяє оптимізувати неплатежі дебіторів в податковому аспекті.

З прийняттям нової редакції Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 05.10.2017 р., яким передбачається введення в практику складання фінансової звітності підприємств Звіту з управління, інформація про стан розрахунків з дебіторами стає актуальним джерелом формування звіту [46].

Ми погоджуємося з Вітренко О. В., Катранжи Л. Л., Придятько Е. М., що для цілей управління ризиками підприємства вкрай доречно розробити рекомендації, які б передбачали наступні напрями:

– розмежування дебіторської заборгованості і контрактних активів на рахунках бухгалтерського обліку;

- розроблення варіантної методики документального відображення операцій в обліку;
- розроблення методики визначення коефіцієнту допустимої межі довгострокової дебіторської заборгованості, яка не підтверджена цінними паперами;
- формування підходів щодо класифікації дебіторської заборгованості підприємств і вибору методу нарахування резерву сумнівних боргів як інструменту облікової політики щодо ідентифікації кредитних підприємницьких ризиків;
- розширення механізму управління дебіторською заборгованістю шляхом залучення інноваційних інструментів та використання найкращих прикладів вітчизняної і зарубіжної практики [14].

Все ці доповнення та зміни допоможуть підприємствам вдосконалити управління дебіторською заборгованістю, послабити негативні наслідки списання безнадійних боргів та вплинути на попереднє прийняття рішення щодо співробітництва з непорядними контрагентами. Крім того попередити втрату ліквідності та платоспроможності підприємства, підвищити показники їх діяльності.

3.3. Удосконалення процедурного забезпечення аудиту розрахунків з покупцями за реалізовані товари

Не можна розділяти аудит розрахунків із покупцями та аудит дебіторської заборгованості, оскільки перше являє собою обороти по рахунках бухгалтерського обліку, а друге – їхні сальдо. Аудит розрахунків із покупцями і, як результат, аудит дебіторської заборгованості дозволяє виявити борги, за якими минув термін задоволення позову, а також слабкі сторони системи бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю.

Різноманіття форм розрахунків, передбачених законодавством, перетворює аудит розрахунків із постачальниками й покупцями у процес, що вимагає знання цивільного законодавства, правил ведення бухгалтерського та податкового обліку, уміння оцінити й описати систему взаємодії клієнта з контрагентами. У разі виникнення будь-яких підозр про можливість порушень, що можуть призвести до перекручувань у звітності, аудит розрахунків з покупцями за реалізовані товари повинний розширити процедури підтвердження фактів діяльності підприємства.

Головна мета аудита розрахунків з покупцями за реалізовані товари – підтвердження повноти, права існування і вартісної оцінки сальдових залишків по рахунках розрахунків на кінець звітного періоду, формування думки про достовірність показників бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що відображають зобов'язання за зовнішніми розрахунками і відповідність застосовуваної методики обліку нормативним документам.

Як зазначають Акімова Н. С., Топоркова О. В., Євлаш Т. О., Говоруха О. О., такі дослідники як Ф. Л. Дефліз, Г. Р. Дженік, В. М. Орейлі, М. Б. Хірш мету аудиту дебіторської та кредиторської заборгованості компаній, цілком логічно, класифікують за такими параметрами як: повнота; точність; існування (наявність); обмеження облікового періоду чи дотримання термінів; оцінка; права і зобов'язання; надання й відображення [1, с. 56].

При проведенні аудиту розрахунків з покупцями за реалізовані товари необхідно вирішити ряд завдань, серед яких:

- перевірка стану обліку і контролю за зовнішніми розрахунковими операціями;
- перевірка списання заборгованості з минулим терміном позову;
- перевірка повноти та правильності розрахунків з покупцями за реалізовані товари;
- встановлення реальності дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями за реалізовані товари ;
- перевірка повноти і правильності обліку розрахунків із покупцями за

реалізовані товари;

- перевірка наявності простроченої дебіторської заборгованості;
- перевірка обліку розрахунків за претензіями з покупцями за реалізовані товари;
- встановлення дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари, за якою минув термін позову;
- перевірка правильності й обґрунтованості списання заборгованості підприємства з покупцями за реалізовані товари;
- узагальнення результатів аудиту зовнішніх розрахункових операцій.

Аудит розрахунків із дебіторами повинен проводитися у три етапи:

1 етап – перевірка інструкцій, положень та облікової політики підприємства у частині здійснення розрахунків підприємства, оцінка ризику і ступеня суттєвості;

2 етап – аудиторська перевірка по суті: перевірка актів звірення з контрагентами підприємства, проведення позитивних та негативних вибіркового опитувань, одержання зовнішніх документальних свідчень про можливість погашення зобов'язань, перевірка наявних і безготівкових форм розрахунків;

3 етап – аналіз фінансової звітності з метою підтвердження її достовірності.

Предметна і детальна частини методики аудиту розрахункових операцій реалізуються за допомогою процедур аудиту, що містять арифметичний контроль, прийоми документального аналізу, звірення синтетичного й аналітичного обліку, відстеження облікових записів за кореспондуючими рахунками, тестування та підтвердження оборотів і сальдо за рахунками бухгалтерського обліку, аналітичні процедури.

Аналітичні процедури – це процедури, що складаються з оцінок фінансової інформації, виведених аудитором виходячи з імовірних та очікуваних відносин між фінансовими і нефінансовими даними. Межі аналітичних процедур можуть коливатися від простих порівнянь

(порівняльний аналіз) до використання складних моделей за наявності множинних зв'язків та елементів даних (регресійний аналіз) [4].

Застосування аналітичних процедур повинно бути передбачене при порівнянні сум по рахунках зобов'язань із даними попереднього періоду і даними поточного періоду з метою встановлення відхилень, які виникли по залишках на рахунках зобов'язань.

Мета аналітичних процедур полягає у наданні аудитору допомоги при плануванні характеру, тимчасових меж та глибини проведеного аудиту, одержання фактичних даних і перевірці всіх значних відхилень.

Аналітичні процедури при аудиті зобов'язань мають здійснюватися за такими напрямками:

– оцінка ступеня ймовірності заборгованості з покупцями за реалізовані товари. Для цього використовуються матеріали звірення розрахунків за кожним видом розрахунків. У випадку відсутності результатів звірення розрахунків з покупцями за реалізовані товари або якщо дані звірення викликають сумніви, ми вважаємо, що аудитор повинен провести вибіркове звірення розрахунків. Аналітичними процедурами, які застосовуються для оцінки ступеня імовірності, є:

- перевірка зв'язку між платежами, витратами та іншими рахунками;
- порівняння щомісячних даних про залишки на рахунках із рахунками з покупцями за реалізовані товари відповідних періодів попереднього року з метою виявлення тенденцій і коливань;
- перевірка по суті.

До найбільш поширених аналітичних процедур відносять такі:

- вивчення оборотів за тим чи іншим рахунком бухгалтерського обліку зобов'язань задля виявлення критичних періодів, що вимагають більш пильної уваги у ході проведення перевірки;
- виявлення найбільш істотних субрахунків, які необхідно детально перевірити;
- порівняння фактичних показників бухгалтерської звітності із

прогнозними показниками, самостійно визначеними аудитором;

- оцінка ризику.

При аудиті розрахункових операцій можливі різні фактори ризику, що обумовлюються низкою причин, як такі:

- відсутність багаторазового контролю за первинними документами на стадії їхнього створення та перевірки;
- складність відновлення відсутніх і виправлення неправильно оформлених документів;
- велика ймовірність несвоєчасного надходження підтверджуючих документів;
- відсутність уніфікації значної частини первинних документів, що засвідчують здійснення розрахункових операцій.

При проведенні оцінки ризику перевіряється різна інформація, пов'язана з клієнтом та його бізнесом, для оцінки внутрішнього ризику й ризику контролю.

Здійснення аналітичних процедур потребує аналізу взаємозв'язку різних статей бухгалтерського балансу для підтвердження результатів проведених операцій і залишків на рахунках. Подібний взаємозв'язок виникає тому, що загальний обсяг товарів, собівартість реалізованої товарів повинні відповідати величині торгової кредиторської заборгованості, а в разі збільшення обсягів закупівель товарів залишки на рахунках розрахунків мають пропорційно зростати. У сукупності з рухом коштів та виплатами таке співвідношення є вагомим доказом вірогідності сум торговельної заборгованості.

Проведення аналітичних процедур необхідно для виявлення неврахованих зобов'язань, зокрема, у взаємозв'язку виплати відсотків за борговими зобов'язаннями і самих процентних зобов'язань, оскільки виплати відсотків за кожною статтею відповідають виникненню процентних зобов'язань. Для визначення правильності обліку виплачених та накопичених процентних зобов'язань потрібно мати дані про розмір, термін боргу і ставки

відсотків. Шляхом зіставлення результатів аудиту, облікових відсотків та даних рахунків накопичених відсотків аудитор повинен установити:

- чи не перевищили результати аудиторських підрахунків виплат, відображених у бухгалтерському обліку;

- чи не перевищують результати аудиторських підрахунків фактично врахованих відсотків. Ця обставина може вказувати на те, що підприємство робило виплати відсотків за неврахованими боргами чи зобов'язаннями.

Однак не завжди використання стандартних процедур аудиту можливо, і тоді передбачається застосування альтернативних процедур.

До альтернативних процедур аудиту належать:

- метод «приймання-відмовлення», коли рівень суттєвості досліджується менш ніж за 100% залишків по рахунках;

- метод обмеження перевірки, коли аудитор досліджує всі значні угоди й аналітичні процедури на визначену дату;

- перевірка договорів постачання, транспортних документів і документів про наступні грошові надходження як засвідчення факту одержання вантажу покупцем.

Альтернативні процедури аудиту необхідні для одержання доказів про відсутність в звіті незалежного аудитора пункту про обмеження обсягу аудиту в тому випадку, якщо спостереження аудиторської фірми за інвентаризацією розрахунків неможливо в силу деяких факторів.

При перевірці аналітичних рахунків дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари альтернативними процедурами можуть бути перевірки надходжень коштів, документів на відвантаження чи іншої документації для отримання доказів передумови існування і тестування продажів на звітну дату для одержання доказів відносно передумови повноти.

Аналіз дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари включає комплекс взаємопов'язаних питань, що відносяться до оцінки фінансового становища підприємства і допомагає вирішити завдання в

задоволенні потреби керівників відповідних служб; аудиторів, які перевіряють правильність відображення боргів дебіторів та заборгованості кредиторам; фінансових аналітиків кредитних організацій та інвестиційних інститутів.

Але дуже важливо розуміти, що аналіз лише одного показника ні в якому разі не надасть всієї необхідної інформації про фінансовий стан підприємства, тож обов'язковим є комплексний підхід до аналізу дебіторської заборгованості, який складається з таких основних положень:

- попередній аналіз і планування граничного обсягу дебіторської заборгованості, з урахуванням можливостей підприємства та обсягу інвестицій в дану заборгованість;

- визначення ступеня кредитоспроможності і платоспроможності підприємства до укладення договору і відстеження змін у процесі співпраці;

- відстеження зміни рівня заборгованості та прийняття відповідних рішень, щодо запобігання негативних наслідків у режимі реального часу;

- аналіз можливостей дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари за термінами та розмірами;

- аналіз сильних і слабких сторін діяльності торговельного підприємства (внутрішнього середовища);

- аналіз приватних і комплексних фінансових показників.

Комплексний підхід до аналізу дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари можна зобразити на схемі (рис. 3.1).

Аналіз дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари підприємства обов'язково має включати наступні методи:

- аналіз динаміки;

- аналіз складу;

- аналіз зміни структури.

На етапі аналізу динаміки слід оцінити рівень дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари та його динаміку за аналізований період.

Рисунок 3.1 – Комплексний підхід до аналізу дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари

Оцінка цього рівня здійснюється на основі вивчення зміни розмірів дебіторської заборгованості в динаміці.

Для цього визначається коефіцієнт вмісту оборотних активів у дебіторській заборгованості (формула 3.3):

$$КВА_{дз} = ДЗ \setminus OA \quad (3.3)$$

де, $КВА_{дз}$ – коефіцієнт вмісту оборотних активів у дебіторській заборгованості;

$ДЗ$ – вся сума дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані

товари;

ОА – вся сума оборотних активів.

Цей метод також передбачає оцінку стану і динаміки оборотності, оскільки будь-яке уповільнення в оплаті веде до збільшення витрат, пов'язаних із заборгованістю. Затримки в оплаті також можуть слугувати червоним прапорцем про погіршення якості дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари.

У вітчизняній та іноземній літературі для цілей аналізу використовується показник оборотності дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари.

Коефіцієнт оборотності короткострокової дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари характеризує співвідношення величини виручки від реалізації товарів з дебіторською заборгованістю, платежі по якій очікуються протягом 12 місяців після звітної дати (формула 3.4):

$$K_{об} = \frac{V_p}{ДЗ} \quad (3.4)$$

де, $K_{об}$ – коефіцієнт оборотності короткострокової дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари;

V_p – виручка нетто від реалізації товарів;

$ДЗ$ – вся сума дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари (платежі по якій очікуються до отримання на протязі 12 місяців зі звітної дати).

Даний показник також може бути виражений у днях. Оборотність дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари (формула 3.5):

$$Об_{дз} = 360 \setminus K_{об} \quad (3.5)$$

де, $Об_{дз}$ – оборотність дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари у днях;

$К_{об}$ – коефіцієнт оборотності короткострокової дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари.

Крім того, аналіз стану дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари слід починати з аналізу матеріалів інвентаризації розрахунків з дебіторами.

Динаміка дебіторської заборгованості, інтенсивність її збільшення або зменшення дуже впливають на оборотність капіталу, вкладеного в поточні активи, а, отже, на фінансовий стан підприємства.

Аналіз динаміки обсягів дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари спрямований саме на вироблення правильної політики взаємодії з контрагентами. Даний метод аналізу дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари дозволяє вирішувати завдання оптимальності обсягів і термінів повернення.

З метою виявлення областей ризику діяльності підприємства, динаміку зміни дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари необхідно розглядати поряд із змінами обсягу виручки від продажу товарів.

На наступному етапі аналізу з метою визначення складу дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари необхідно провести її аналіз в розрізі класифікації по об'єктах, щодо яких виникли зобов'язання дебіторів. Зазначений метод аналізу необхідний, оскільки він дозволяє визначити напрямок політики взаємодії з контрагентами, і, в першу чергу, прийняти своєчасне рішення щодо стягнення заборгованості.

Проведені аналітичні процедури дозволяють встановити питому вагу кожної складової дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари. Крім того, важливим є яку питому вагу займає інша дебіторська заборгованість з покупцями за реалізовані товари, розкрита чи ця стаття в звітності та чи відображає вона об'єкти, щодо яких виникли зобов'язання.

Наступним етапом аналізу дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари є аналіз зміни її структури за складом, строками погашення та своєчасності оплати. Необхідність даного методу викликана тим, що він дозволяє виявити частку кожного об'єкта виникнення зобов'язань дебіторів в загальній сумі дебіторської заборгованості та вжити відповідних заходів щодо її скорочення.

Для аналізу та оцінки дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари доцільно використовувати показники оборотності боргових зобов'язань, періоду їх погашення, відношення загальної суми боргів дебіторів до загальної суми активів і обсягу продажів. Дебіторську заборгованість з покупцями за реалізовані товари по відношенню до загальної суми активів характеризує її питома вага у вартості майна і зобов'язань організації.

Середня оборотність дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари розраховується формулою 3.6:

$$O_{дз} = \frac{Vp}{((ДЗ_0 + ДЗ_1) \cdot 2)} \quad (3.6)$$

де, $O_{дз}$ – оборотність дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари;

Vp – виручка нетто від реалізації товарів;

$ДЗ_0, ДЗ_1$ – дебіторська заборгованість з покупцями за реалізовані товари на початок і кінець аналізованого періоду.

Аналіз дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари не тільки дозволяє виявити області ризику діяльності підприємства і зони ризику для подальшого проведення аудиту, а й допомагає вдосконалити політику розрахунків з контрагентами та розробити заходи щодо стягнення дебіторської заборгованості. Зокрема, для отримання дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари слід пред'являти

боржникам претензійні листи, вимоги часткової оплати, звертатися з позовними заявами до суду. А для більш ефективної співпраці з контрагентами в комерційних договорах слід передбачати штрафні санкції за порушення строків договору, наявність поручителів, банківських гарантій. Крім того, важливим заходом може стати класифікація контрагентів за ступенем довіри.

Постійна професійна аналітична робота на підприємстві передбачає формування інформації про величину і «вікову» структуру дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари, наявність і обсяг прострочених заборгованостей, а також конкретних дебіторів, затримка платежів які створюють проблеми з поточною платоспроможністю підприємства.

Аналітичні процедури, що мають відношення до управління дебіторською заборгованістю з покупцями за реалізовані товари, входять в систему внутрішнього фінансового аналізу та управлінського контролю. Ефективна система управління включає:

- якісний відбір покупців;
- визначення оптимальних умов кредитування;
- чітку процедуру пред'явлення претензій;
- контроль за виконанням умов договорів;
- регулярний моніторинг дебіторів за видами продукції, обсягом заборгованості, термінами погашення і ін.;
- дотримання чіткої процедури оплати рахунків та отримання платежів;
- орієнтація на більшу кількість покупців з метою зменшення ризику несплати одним або кількома великими покупцями;
- контроль співвідношення рівня дебіторської та кредиторської заборгованості: значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу для фінансової стійкості підприємства і робить необхідним залучення додаткових (як правило, дорогих) джерел фінансування;

– використання факторингу.

Необхідно відзначити, що динаміка і структура дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари – це те, в чому визначається ефективністю поточного моніторингу якості розрахункових операцій та контролю виконання платіжної дисципліни.

Здійснюючи аудиторську перевірку дебіторської заборгованості з покупцями за реалізовані товари, аудитор повинен звернути увагу на повноту, реальність та правомірність виникнення зобов'язань. Потрібно враховувати, що довести повноту відображення зобов'язань значно складніше, ніж реальність цього зобов'язання. Це пов'язано з тим, що реальність існування зобов'язання підтвердити досить легко шляхом одержання доказів існування того чи іншого реального активу. Натомість підтвердження факту існування неврахованого зобов'язання викликає труднощі. При аудиторському аналізі зобов'язань підприємства перевіряється, чи всі операції враховані. У цьому випадку, проводячи аудит, необхідно брати до уваги можливість існування факту неврахованих зобов'язань підприємства.

При виявленні неврахованих зобов'язань спектр процедур аудиту може бути достатньо великим. Наприклад, у ході перевірки первинних документів за укладеними договорами і відстеження перебігу обробки документів перевіряється своєчасність відображення господарських операцій на рахунках розрахунків підприємства та зобов'язань, які не зафіксовані випадково через відхилення у часі. Простежування обробки даних від одержання (виставляння) рахунка до здійснення облікового запису і документального підтвердження облікових записів дає змогу виявити пропуски в обліку та знайти помилково невраховані зобов'язання. Усі виявлені невраховані зобов'язання обов'язково повинні бути відображені в робочих документах аудитора із вказівкою можливого корегування обліку.

У ході проведення аудиту необхідно мати впевненість в існуванні заборгованості. Для визначення існування і повноти заборгованості слід

використовувати метод підтвердження, при цьому процедура підтвердження дебіторської заборгованості буде різною. Наприклад, якщо у підприємства є фінансові вкладення у формі банківських векселів, то у цьому випадку потрібно мати банківське підтвердження величини зобов'язання. При підтвердженні дебіторської заборгованості необхідно приділити особливу увагу на враховані вимоги по реальних дебіторах. Підтвердження кредиторської заборгованості потрібно тому, що існує імовірність її неврахування чи неправильної оцінки. також нетипова для підприємства кредиторська заборгованість.

При перевірці повноти і вірогідності розрахунків з покупцями за реалізовані товари аудитором можуть бути виявлені порушення, які класифікують залежно від відхилень від чинного законодавства чи нормативних актів, що визначають організацію і методологію обліку; унаслідок недотримання протягом звітного року прийнятої облікової політики відображення в бухгалтерському обліку окремих господарських операцій та оцінки майна; порушення принципу віднесення доходів і витрат до своїх звітних періодів; унаслідок недотримання тотожності даних аналітичного обліку оборотам та залишкам по рахунках аналітичного обліку.

Порушення достовірності бухгалтерських документів може виникнути в таких випадках:

- при неправильності оформлення і висновку договорів комісії, договорів постачання товарів;
- при неправильності оформлення первинної документації (використані бланки неустановленої форми, не заповнені всі необхідні реквізити, використані зайві чи неналежні реквізити);
- відображення свідомо незаконних за змістом операцій;
- відображення господарських операцій, що насправді на підприємстві не виконувалися (цілком чи частково);
- наявність підроблених документів (матеріальна підробка) та документів, що містять свідомо помилкові дані (інтелектуальна підробка);

- наявність документів, що містять випадкові помилки.

Практично всі порушення, допущені бухгалтерами, можна об'єднати у дві групи:

- помилки у веденні обліку (відсутність системи в обліковій діяльності, випадкові помилки);
- повторювані помилки (незнання правил ведення бухгалтерського обліку, податкового законодавства).

Найбільш поширеною помилкою, що допускається при веденні обліку розрахунків з покупцями за реалізовані товари, є порушення правил складання та оформлення документів. Перевірка дотримання правил оформлення первинних документів дає можливість виявити не тільки порушення, а й приховувані за ними зловживання.

У разі виявлення порушень варто ретельно вивчити їх причини і перевірити зв'язок із можливими розкраданнями чи іншими зловживаннями. Перевірка дійсності документів, реквізитів, що містяться в них, та записів сприяє знаходженню підробок. Огляд документів з метою виявлення підробки повинен збігатися у часі з перевіркою дотримання правил складання й оформлення документів.

Порушення встановлених правил складання та оформлення документів у багатьох випадках пов'язано із підробкою документів. Для її викриття необхідна перевірка відображених у документах операцій по суті. Доцільне використання і деяких прийомів виявлення підробок (зіставлення різних екземплярів того самого документа, копії документа з оригіналом і т.п.). Проведення перевірки відповідності відображених у документах операцій встановленим правилам дозволяє визначити:

- правомірність господарських операцій та факти порушення правил реалізації товарів організаціям і приватним особам, передачі товарів іншій матеріально-відповідальній особі без проведення інвентаризації, безтоварні операції з перекидання товарів з одного об'єкта на іншій, порушення термінів здачі товарних звітів тощо;

– наявність кредитових залишків по рахунках покупцями. У цій ситуації аудитор повинен зіставити отримані дані із даними звірення розрахунків із контрагентами;

– неправильне чи неповне оформлення документів при здійсненні залікових операцій. Операція по заліку взаємних вимог має бути оформлена договором, актом, протоколом чи іншим подібним документом. При цьому необхідно враховувати, що якщо взаємозалік оформлений не у вигляді договору, а у формі акту, протоколу або інших подібних документів, то вони повинні бути підписані представниками сторін (керівниками та головними бухгалтерами) і завірені печатками організацій. Залік заборгованості має здійснюватися на основі акту про взаємозалік.

В акті взаємозаліку докладно прописуються всі види і склад заборгованості, що виникла. Сторони повинні вказати суму зобов'язань один перед одним окремо за кожною операцією, проведеною раніше. Сумарна величина заборгованості має фігурувати в акті як підсумок, але не підмінювати собою детальної розшифровки боргу. Заборгованість сторін, що показана в акті, мусить супроводжуватися посиланнями на підтверджувальні документи: договори, накладні, рахунки-фактури, акти виконаних робіт, платіжні документи. В акті про взаємозалік повинні обов'язково відображатися дати виникнення зобов'язань: дата складання акту, дата проведення угод і виникнення заборгованостей, дата проведення взаємозаліку. Не можна допускати, щоб дата проведення заліку виявилася більш ранньою, ніж дати здійснення операцій і виникнення заборгованостей. Необхідність цього застереження обумовлена тим, що якщо в акті взаємозаліку не зазначена дата, на яку проводиться залік, то датою оплати (погашення зобов'язань) визнається день підписання акту сторонами.

Через неправильне відображення дат в акті взаємозаліку може статися перекручування податкової бази по податку на прибуток, ПДВ та інших податках, нарахованих чи зарахованих після взаємозаліку. Наявність простроченої чи нереальної до стягнення дебіторської заборгованості

призводить до «обтяження» бухгалтерської звітності підприємства, погіршення його фінансових показників. У подібному випадку аудитором повинні бути запропоновані заходи щодо стягнення заборгованості з дебіторів, а також списання нереальної заборгованості за рахунок резерву сумнівних боргів або інших витрат.

Таким чином, нами були виділені різні види процедур аудиту (аналітичні та альтернативні), використання яких необхідно при здійсненні аудиту фінансової звітності. Визначено етапність проведення аудиторської перевірки розрахунків.

ВИСНОВКИ

Більшість вітчизняних підприємств, у котрих в останні роки діяльності погіршились основні фінансово-економічні показники, у структурі оборотних активів мали високу частку протермінованої дебіторської заборгованості. Така ситуація призводить до виникнення дефіциту власних оборотних коштів, потреби у залученні додаткових фінансових ресурсів ззовні, нарощуванні кредиторської заборгованості тощо. Криза неплатежів між підприємствами, яка існує вже тривалий час, є основною причиною втрати підприємством платоспроможності та ліквідності, а з часом і банкрутства. Господарська практика свідчить, що на розрахунки з покупцями за відвантажену продукцію (виконані роботи і надані послуги) припадає більш як 80 % загального обсягу дебіторської заборгованості підприємств, що робить її основним об'єктом фінансового управління.

Проаналізувавши погляди науковців на проблему визначення поняття дебіторської заборгованості ми дійшли висновків, що існує велике різноманіття трактувань, але на нашу думку не одне з них не є повним, тож під дебіторською заборгованістю пропонуємо розуміти заборгованість на користь підприємства на певну дату, внаслідок надання коштів, продажу активів, робіт послуг, що не є фінансовим активом, призначеним для продажу, знаходиться у розпорядженні іншої сторони угоди та виконує в неї роль капіталу.

Дебіторська заборгованість покупців – це фактично безвідсоткова позика контрагентам. Її рівень визначається підприємством за умовами розрахунків зі своїми клієнтами. Якщо ці умови є суворими, то зменшується обсяг продажу товарів через те, що покупці не мають можливості придбати товар в кредит і, відповідно, зменшується величина дебіторської заборгованості за рахунками клієнтів. З іншого боку, якщо розрахункові умови послаблюються, з'являється більше замовників, зростає товарообіг і

сума дебіторської заборгованості.

На розмір та структуру дебіторської заборгованості впливає ряд факторів, які в свою чергу поділяються на зовнішні та внутрішні.

Крім того існує багато класифікацій дебіторської заборгованості по таким критеріям, як:

- зв'язком з нормальним операційним циклом;
- терміном погашення;
- об'єктами щодо яких виникли зобов'язання дебіторів;
- своєчасністю оплати боржником дебіторської заборгованості.

На нашу думку деякі з представлених класифікацій мають бути обов'язковими на всіх підприємствах, а інші – можуть використовуватися за бажанням. Особливо це стосується класифікації видів поточної дебіторської заборгованості, яка безпосередньо пов'язана з нарахуванням резерву сумнівних боргів.

Також доцільним є надати підприємствам право самостійно приймати рішення про необхідність диференційованого відображення у звіті довгострокової і поточної заборгованості, як це передбачено в практиці країн із ринковою економікою.

У роботі нами були проаналізовані облікові аспекти дебіторської заборгованості, надана коротка характеристика рахунків Плану рахунків на яких обліковується дебіторська заборгованість різних видів та резерв сумнівних боргів.

При визначенні та класифікації дебіторської заборгованості в зарубіжній та українській практиці не існує явних розбіжностей. Порівняння НП(С)БО і МСФЗ дає можливість зробити наступні загальні висновки: в системі МСФЗ визнання, класифікація та оцінка дебіторської заборгованості прямо не визначені; в МСФЗ 1 та МСФЗ 32 представлені лише загальні рекомендації по розкриттю інформації про дебіторську заборгованість у фінансових звітах; в міжнародних стандартах дебіторська заборгованість визнається як фінансовий актив, що є контрактним правом отримувати

грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого підприємства.

Бухгалтерський облік дебіторської заборгованості в Україні регулюється чітко визначеним нормативом – НП(С)БО 10, положення якого в певній мірі відрізняються від запропонованих у міжнародних стандартах. Ці відмінності викликані, в першу чергу, національними та економічними особливостями, що склалися в Україні.

В першому розділі дипломної роботи також було розглянуто сутність поняття аудит, його предмет, об'єкт, мету здійснення та завдання аудиту. Було наведено необхідні для перевірки первинні документи та перелічено закони якими користується аудитор при проведенні аудиту дебіторської заборгованості.

В другому розділі дипломної роботи нами була розглянута загальна фінансово-господарська характеристика ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО «РЕД ЛАЙН», а також було проаналізовано його фінансово-господарський стан та зроблено висновок, що за останні три роки обсяг чистого прибутку підприємства то зменшувався, то стрімко зростав, з -85,80 тис. грн. у 2020 році до 22,50 тис. грн. у 2022 році, що обумовлено відповідною тенденцією розширення масштабів діяльності підприємства та припинення зовнішньоекономічної діяльності. Загалом прибуток збільшився на 108,3 тис. грн.

Основні засоби, які використовується на підприємстві застарілі і присутній низький ступінь їх оновлення, що в свою чергу є негативним фактором. Спроможність підприємства до погашення його поточних зобов'язань за останні роки збільшилась, але частина поточних зобов'язань яку підприємство може погасити своїми коштами дещо зменшилась. Рівень платоспроможності підприємства поступово зростає, а також зростає частина власного капіталу, яка використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в оборотні засоби. Але видно неефективність використання підприємством усіх його наявних ресурсів, про що дає знати коефіцієнт оборотності активів, який дуже низький та продовжує

знижуватись.

Отже, така динаміка фінансових показників за аналізований період є не дуже позитивним фактором, а наведені значення показників підприємства знаходяться поза межами нормативних. На підприємстві це зумовлене тим, що до 2022 року воно вело зовнішньоекономічну діяльність, а як ми знаємо ситуація в нашій країні така, що держава не повертає підприємствам податковий кредит з податку на додану вартість, саме через це показники діяльності підприємства критичні і ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО «РЕД ЛАЙН» змушене було відмовитись від іноземних клієнтів.

Дебіторська заборгованість займає значну питому вагу в складі поточних активів, підприємство успішно функціонує, але, хоч вона і не зростає, підприємству слід вжити відповідних заходів, через її дуже низьку оборотність. Як і будь-яке підприємство ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО «РЕД ЛАЙН» має свої недоліки: в балансі підприємства не зазначено резерв сумнівних боргів, що може призвести до багатьох помилок відносно організації обліку. Крім того треба ввести заходи щодо моніторингу стану розрахунків з дебіторами та підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю.

Нами було проаналізовано облікові аспекти дебіторської заборгованості на ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО «РЕД ЛАЙН» та визначено, що на підприємстві належним чином ведеться аналітичний облік, що дозволяє мати необхідну інформацію для ефективного управління дебіторською заборгованістю. Але синтетичний облік дебіторської заборгованості ведеться з незначними порушеннями вимог чинного законодавства стосовно резерву сумнівних боргів і керівництву підприємства слід звернути на це особливу увагу.

Крім того, в роботі була наведена методика аудиту дебіторської заборгованості, визначено основні етапи аудиту дебіторської заборгованості та основні види порушень, що виникають в ході аудиторської перевірки.

Були зроблені висновки, що важливим етапом на шляху успішної діяльності підприємства є проведення аудиторської перевірки стану, наявності та аналізу дебіторської заборгованості та підготовка достовірного висновку про стан його господарства.

Дії аудитора при перевірці фінансової звітності називають аудиторськими процедурами. Висока якість аудиту залежить від використання лише найбільш ефективних процедур аудиту.

Дебіторська заборгованість є ключовим об'єктом управління оборотними активами підприємства. Регулювання дебіторської заборгованості регулюється чітко визначеним нормативним актом НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [37].

Через те, що прострочена дебіторська заборгованість може не повернутися підприємству і підприємство понесе збитки, а також тому що нормами податкового кодексу встановлено сплату податку на прибуток з ще неоплаченого доходу – виникають труднощі з оборотними коштами підприємства, яких і так бракує по причині виникнення дебіторської заборгованості, що в подальшому призводить до втрати ліквідності та платоспроможності підприємства, а в розрізі ситуації в країні – може призвести до кризи неплатежів.

Тож на нашу думку треба змінити об'єкт оподаткування податком на прибуток і перенести його на вже сплачений дохід від реалізації. А також ввести додаткову податкову форму звітності, за допомогою якої податкова служба зможе відстежувати, який дохід вже було оплачено, а який залишається дебіторською заборгованістю підприємства.

Все ці доповнення та зміни допоможуть підприємствам вдосконалити управління дебіторською заборгованістю, послабити негативні наслідки списання безнадійних боргів та вплинути на попереднє прийняття рішення щодо співробітництва з непорядними контрагентами. Крім того попередити втрату ліквідності та платоспроможності підприємства, підвищити показники їх діяльності.

Крім того основною проблемою управління дебіторською заборгованістю є саме різноманітність методів нарахування резерву сумнівних та потім безнадійних боргів, через невпорядкованість їх застосування та впровадження їх підприємствами на власний розсуд. Це призводить в свою чергу до того що більше половини підприємств України не нараховують резерви сумнівних та безнадійних боргів, або нараховують неправильно, через що з'являється криза неплатежів, погіршується вцілому стан економіки та окремих підприємств. Вибір саме методу нарахування резерву сумнівних боргів значно впливає на кінцеві показники, тому перед вибором потрібно ретельно проаналізувати ситуацію на підприємстві.

Задля уникнення плутанини та нормативної неврегульованості нарахування резерву сумнівних боргів, нами запропоновано об'єднати два методи нарахування резерву сумнівних боргів в єдиний та обов'язковий для всіх підприємств метод із застосуванням коефіцієнту сумнівності, спосіб розрахунку якого підприємства вже будуть обирати самостійно та наряду з цим при появі інформації щодо неплатоспроможності клієнта-боржника, навіть якщо заборгованість по ньому ще не визнана сумнівною, скореговувати резерв сумнівних боргів і визнавати його борг – сумнівним.

Також ми запропонували ввести нову додаткову форму звітності, за якою податкові служби будуть вести спостереження за боржниками та застосовувати щодо них санкції. Обов'язковим повинно бути оприлюднення інформації по цій формі звітності.

Результати аналізу, отримані при аудиторській перевірці, повинні враховуватися при розробці заходів щодо вдосконалення управління дебіторською заборгованістю та оптимізації її параметрів. Крім того, на основі отриманих даних може бути зроблений достовірний прогноз майбутньої ситуації, визначено оптимальний розподіл усіх значень дебіторської заборгованості, орієнтований на більш ефективне використання вільних грошових коштів та недопущення появи безнадійних боргів.

Конкурентне економічне середовище робить істотний вплив на

формування і прийняття інформаційно обґрунтованих управлінських рішень. Використання запропонованої методики аналізу дебіторської заборгованості сприяє підвищенню якості та оперативності проведення аудиту, отримання інформації, забезпечує ефективний контроль за станом розрахунків з дебіторами і зниження ризику утворення простроченої заборгованості, сприяє формуванню раціональної політики надання кредитів, зміцнення фінансового стану та зростання ефективності використання коштів господарюючими суб'єктами в ринкових умовах.

Таким чином, нами були виділені різні види процедур аудиту (аналітичні та альтернативні), використання яких необхідно при здійсненні аудиту фінансової звітності. Визначено етапність проведення аудиторської перевірки розрахунків.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Акімова Н. С., Топоркова О. В., Євлаш Т. О., Говоруха О. О. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі : монографія. Харків : ХДУХТ, 2016. 284 с.
2. Апопій В. В., Копич І. М., Біла О. Г. Система регулювання внутрішньої торгівлі України : монографія / за ред. В. В. Апопія та І. М. Копича. Київ : Академвидав, 2018. 424 с.
3. Білозерцев В. С., Худякова О. С. Методика обліку та аудиту розрахунків з контрагентами на підприємстві. *Економіка та держава*. 2019. № 1. С. 73-77.
4. Білозуб О.О., Древаль П.О., Сікетіна Н.Г. Аудит дебіторської заборгованості : мета та завдання. *Вісник СНТ ННІ Бізнесу і менеджменту ХНТУСГ*. 2019. №1. С 67-68.
5. Бондаренко О. С. Сучасні підходи до обліку дебіторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці. *Інвестиції : практика та досвід*. 2017. № 18. С. 36-39.
6. Бондарчук Н. В., Васильєва Л. М. Теоретико-методичні основи бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2016. № 16 (1). С. 135-138.
7. Бабіченко В.В. Дебіторська заборгованість: обліково-аналітичні аспекти. *Економка і суспільство*. 2018. № 16. С. 876-882.
8. Безверхий К. В., Бочуля Т. В. Інформаційний комплекс облікової системи та звітність в Україні : монографія. Київ : Центр учб. літ., 2014. 184 с.
9. Белокоз О. Відмінності між вітчизняними та міжнародними підходами до оцінки дебіторської заборгованості торговельних підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2010. № 3. С. 197-201.

10. Бутинець Ф. Ф., Драбаніч А. В. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації. *Інтегрований облік як засіб управління підприємством*. 2016. № 2. С. 12-24.

11. Волковицька О. М., Болтач С. Ю. Формування системи внутрішнього контролю розрахунків з покупцями та замовниками. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3613> (дата звернення : 01.11.2023).

12. Васільєва Л. М., Трайно О. В. Організація обліку дебіторської заборгованості та шляхи її удосконалення. *Молодий вчений*. 2017. № 10 (50). С. 820-823.

13. Верига Ю. А., Кривогуз А. О. Облік дебіторської заборгованості згідно з національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки*. 2018. № 4. С. 104-111.

14. Вітренко О. В. Катранжи Л. Л. Придятько Е. М. Організація обліку дебіторської заборгованості в системі управління ризиками. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. № 34. С. 35-42.

15. Гангал Л. С. Основні проблеми та шляхи вдосконалення обліку дебіторської заборгованості. URL : <http://www.rusnauka.com/>(дата звернення : 13.11.2023).

16. Ганусич В. О., Гурська І. В. Облік дебіторської заборгованості: управлінський та організаційний аспекти. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. URL : http://www.visnykekon.uzhnu.edu.ua/images/pubs/47/1/47_73.pdf. (дата звернення : 05.11.2023).

17. Гнатенко Є. П., Горячківська О. С. Нормативно-правові засади обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з покупцями та замовниками. *Молодий вчений*. 2016. № 10 (37). С. 351-354.

18. Губарик О. М. Вдосконалення обліку дебіторської заборгованості. *Ефективна економіка*. 2010. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua>

/index.php? operation=1&iid=295 (дата звернення : 22.11.2023).

19. Дідоренко Т. В. Завдання та принципи побудови обліку розрахунків з покупцями і замовниками. *Сталий розвиток економіки*. 2017. № 3. С. 217-220.

20. Дроздова О. Г., Пащенко І. В. Проблеми обліку дебіторської заборгованості в Україні та шляхи їх вирішення. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. № 5. С. 94-98.

21. Жарнікова В.В. Облік розрахунків з покупцями: систематизація поглядів та перспективи досліджень. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2018. № 2. С.48-63.

22. Завгородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. Львів : «Центр Європи», 2017. 576 с.

23. Закревська О.Ю. Організація бухгалтерського обліку поточної дебіторської заборгованості підприємства торгівлі. *Причорноморські економічні студії*. 2017. № 20. С. 103-106.

24. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL : <https://docs.dtkr.ua/doc/z0893-99> (дата звернення : 25.07.2023).

25. Коблянська О.І. Методологічні аспекти обліку та аудиту дебіторської заборгованості. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, сер. Економіка*. 2017. №77-78. С.28-34.

26. Кручак Л. Методика аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016 URL : <http://www.vestnikeconom.mgu.od.ua/journal/2016/22-2016/37.pdf> (дата звернення : 09.11.2023).

27. Купріна Н. М. Облік дебіторської заборгованості з позиції концепції збереження капіталу. Наукові праці Кіровоград. нац. техн. ун-ту : зб. наук. пр. Кіровоград. 2019. С. 190-193.

28. Лігоненко Л. О., Новікова Н. М. Управління дебіторською

заборгованістю підприємства. Київ : КНТЕУ. 2020. 276 с.

29. Лігоненко Л. О. Антикризове управління торговельним підприємством : автореф. дис. ... док. екон. наук : 08.06.01. Київ, 2017. 34 с.

30. Лукаш В. В., Орехова А. І. Організаційні аспекти аудиту дебіторської заборгованості. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством*: матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конференції. (23 квітня 2019 р., м. Полтава). Полтава : ПДАА. URL : http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34274/1/5_%D0%A2%D0%B5%D0%90_%D0%90_%D0%A4%D0%BD%D0%BA%D0%BE._%D0%A7_1.pdf (дата звернення : 30.06.2023).

31. Лучко М. Р., Остап'юк М. Я., Даньків Й. Я. та ін. Фінансовий облік : первинна документація та облікова реєстрація : навч. посіб. Київ : Знання, 2017. 319 с.

32. Макаренко А. П., Ахмедова Д. В. Удосконалення аудиту короткострокової дебіторської заборгованості. *Агросвіт*. 2018. № 2. С. 45-51.

33. Матицина Н. О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. № 12. С. 38-42.

34. Міщук Є. В., Сидорова І. І. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості : проблемні аспекти. *Економічна наука*. 2018. № 2. С. 54-57.

35. Мордань Є.Ю. Системний підхід до управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2019. № 2. С. 70-79.

36. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0336-13> (дата звернення: 21.09.2023).

37. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затв. наказом Міністерства фінансів України

від 08.10.1999 р. №237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення: 18.07.2023).

38. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.2001 р. № 559. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text> (дата звернення : 11.11.2023).

39. Новицька Н. В. Облікова політика як інструмент організації бухгалтерського обліку розрахункових операцій. *Економіка та держава*. 2017. № 12. С. 96-99.

40. Неживенко А. П. Методика обліку дебіторської заборгованості і основні напрямки її вдосконалення. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія : Економічні науки*. 2013. № 7. С. 165-170.

41. Олійник С. О. Шляхи удосконалення обліку дебіторської заборгованості. *Науковий огляд*. 2018. № 5 (48). С. 32-40.

42. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення : 29.11.2023).

43. Паянок Т., Савченко А. Аналіз дебіторської заборгованості підприємства за допомогою економіко-математичних методів. *Виклик часу*. 2017. № 3. С. 27-32.

44. Податковий кодекс України: від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення : 20.05.2023).

45. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258VIII. URL : [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258) (дата звернення : 20.10.2023).

46. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14/ed20180701> (дата звернення: 29.06.2023).

47. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України, затв. Наказом Міністерства фінансів України від

27.06.2013 р. № 635. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text> (дата звернення : 03.09.2023).

48. Проскура К. Облікова політика підприємства. *Вісник. Офіційно про податки*. 2017. № 48. URL : <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100006669-oblikova-politika-pidpriyemstva-1> (дата звернення : 25.09.2023).

49. Проскуріна Н. М. Резерв сумнівних боргів : удосконалення методики розрахунку. *Наукові записки Національного університету*. 2014. № 25. С. 195-199.

50. П'ятигорець Г. С., Ніколайчук К. В. Шляхи удосконалення обліку дебіторської заборгованості. *Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна «Проблеми економіки транспорту»*. 2017. № 13. С. 40-46.

51. Саньоцька Н. Вдосконалення облікового процесу за умов використання інформаційних технологій. URL : http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/59.pdf/ (дата звернення : 05.11.2023).

52. Сидоренко О. О. Визнання, класифікація та окремі аспекти обліку дебіторської заборгованості у суб'єктів господарювання. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 32. С. 449-456.

53. Сирцева С. В. Напрями вдосконалення обліку, аналізу та аудиту розрахунків із контрагентами. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 4. С. 1001-1005.

54. Сливка Я. В. Проблематика використання термінів «продаж», «реалізація», «збут». *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : міжнародний збірник наукових праць. Серія : Бухгалтерський облік, контроль і аналіз*. 2017. № 2 (20). С. 434-447.

55. Супрунова І. В. Особливості організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості. URL : <http://pbo.ztu.edu.ua/article/download/36623/38693> (дата звернення : 15.12.2023).

56. Таратута Л. В. Управління поточною дебіторською заборгованістю в умовах кризи. *Сталий розвиток економіки*. 2019. № 4. С. 220-228.

57. Тирінов А. В. Особливості визнання та облікової оцінки дебіторської заборгованості підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. № 5 (2). С. 114-120.

58. Томчук О. Ф., Сидоренко І. М. Методика проведення аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Фінанси, облік, банки*. 2019. № 1 (24). С. 94-101.

59. Трало І. М. Бухгалтерський облік та аналіз дисконтованої довгострокової дебіторської заборгованості : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 ; Держ. ун-т «Житомир. політехніка». Житомир, 2020. 20 с.

60. Уманська В. Г. Теоретичні аспекти аудиту розрахунків з покупцями і замовниками. URL : https://eprints.cdu.edu.ua/5015/1/5_11zon.pdf (дата звернення : 20.12.2023).

61. Фоміна О. В. Облік і аудит в управлінні продажами товарів : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ, 2018. 21 с.

62. Хохлов М. П., Корнієнко О. С. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. № 10. С. 402-407.

63. Хукаленко М. В. Вплив визнання поточної дебіторської заборгованості на податкове навантаження підприємства. *Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасні концепції розвитку*. Збірник матеріалів VI Всеукраїнської наук.-практ. студентської конференції. 2020. С. 114-116.

64. Цегельник Н. І. Формування облікової політики підприємства щодо обліку дебіторської заборгованості в системі розрахунків із покупцями. *Облік і фінанси*. 2018. № 4. С. 77-81.

65. Чабанюк О. М., Юганович Н. О. Облік товарів у системі управління підприємств роздрібною торгівлі. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2019. № 23.3. С. 297-301.

66. Чернецька Ю.М. Автоматизація обліку дебіторської заборгованості як засіб підвищення ефективності роботи підприємства.

Матеріали II Міжнародної наук.-практ. інтернет-конференції «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія». 2017. С. 64-65.

67. Шехтерле Р. Р. Порівняльний аспект обліку дебіторської заборгованості підприємства за П(С)БО та МСФЗ. *Економіка і суспільство*. 2018. № 16. С. 947-952.

68. Якимащенко В. Операції із сумнівною та безнадійною заборгованістю. *Практичне керівництво Бібліотека Баланс*. 2016. № 3. С. 17-19.

69. Якубенко Ю. Л., Треніна Ю. М. Проблеми обліку розрахунків з дебіторами та пошук шляхів їх вирішення. *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 727-729.

70. Яременко Л. М. Особливості обліку дебіторської заборгованості на вітчизняних підприємствах *Економічний вісник університету : збірник наукових праць учених та аспірантів*. 2016. № 29/2. С. 343-347.

71. Ярошенко А. С. До питання обліку товарів на підприємствах. URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789.pdf> (дата звернення : 21.12.2023).

72. Krzywda Danuta. Modele rachunkowości i ich wpływ na informacje sprawozdawcze. *Zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Bochni*. 2015. № 3. pp. 55-71.

73. Mueller G. G. Accounting an International Perspective – Illinois : IRWIN, Homewood, 1997. pp. 7-75.

74. Mongiello M. International Financial Reporting. *Ventus Publishing ApS*, 2019. 53 p.

75. Bhansali N. Strategic data warehousing : achieving alignment with business. London : Taylor and Francis Group, 2014. 200 p.

76. Girard J.P. Building Organizational Memories : Will You Know What You Knew? New York : IGI Global, 2009. 350 p.

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 – Аналіз динаміки зміни технічного стану ТОВ «НВП
«РЕД ЛАЙН»

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення за 2021 р.		Відхилення за 2022 р.	
				Абс.	%	Абс.	%
Первісна вартість	281,60	281,60	101,60	0,00	100,00%	-180,00	36,08%
Знос	143,90	197,70	92,40	53,80	137,39%	-105,30	46,74%
Залишкова вартість	137,70	83,90	9,20	-53,80	60,93%	-74,70	10,97%
Коефіцієнт зносу	0,51	0,70	0,91	0,19	137,39%	0,21	129,54%
Коефіцієнт придатності	0,49	0,30	0,09	-0,19	60,93%	-0,21	30,39%

Таблиця Б.1 – Розрахунок показників платоспроможності (фінансової стійкості) ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН»

№ п/п	Назва показника	Алгоритм розрахунку	Нормативне значення	Розрахунок показника за			Відхилення за 2021 р.		Відхилення за 2022 р.	
				2020р.	2021р.	2022р.	Абс.	%	Абс.	%
1	Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	ф 1 р. 380/ф 1 р. 640	>0,5	0,09	0,10	0,16	0,01	115,32%	0,06	160,03%
2	Коефіцієнт фінансування	ф 1 р. 380/ф1 (р. 430+р. 480 + р. 620 +р. 630)	<1, зменшення	0,09	0,11	0,19	0,02	117,01%	0,08	171,37%
3	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними запасами	ф1(р. 260-р. 620)/ф1 р. 260	>0,1	0,03	0,03	0,14	0,00	89,37%	0,12	565,97%
4	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	ф1(р. 260 - р. 620)/ ф1 р. 380	>0, збільшення	0,31	0,24	0,89	-0,07	76,15%	0,65	375,78%

Таблиця В.1 – Розрахунок показників рентабельності ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН»

№ п/п	Назва показника	Алгоритм розрахунку	Нормативне значення	Розрахунок показника за			Відхилення за 2021 р.		Відхилення за 2022 р.	
				2020р.	2021р.	2022р.	Абс.	%	Абс.	%
1	Коефіцієнт рентабельності активів	Φ 2 р. 190/ ф1 (р. 280 (гр. 3) + р. 280 (гр. 4)) / 2	>0, збільшення	0,05	0,05	0,02	0,00	101,04%	-0,03	42,86%
2	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	Φ 2 р. 190 / ф 1 (р. 380 (гр. 3)+ р. 380 (гр. 4))/2	>0, збільшення	0,42	0,58	0,18	0,16	136,49%	-0,40	30,74%
3	Коефіцієнт рентабельності діяльності	Φ 2 р. 190 / ф 2 р. 030	>0, збільшення	0,02	2,91	0,05	2,90	17852,83%	-2,87	1,56%

Таблиця Д.1 – Аналіз ліквідності ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН»

№ п/п	Назва показника	Алгоритм розрахунку	Характеристика показника	Нормативне значення	Розрахунок показника за			Відхилення за 2021 р.		Відхилення за 2022 р.	
					2020р.	2021р.	2022р.	Абс.	%	Абс.	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	Коефіцієнт загальної ліквідності (платоспроможності)	(ряд. 260 ф.1 + ряд. 270) / (ряд. 480 ф.1 + ряд. 620 + ряд. 630)	Коефіцієнт, що характеризує достатність всіх оборотних засобів підприємства для повної ліквідації усіх своїх боргових зобов'язань	=>1	1,03	0,96	1,09	-0,07	93,29%	0,13	113,07%
2.	Коефіцієнт покриття (розрахункової платоспроможності)	ряд. 260 ф.1 / ряд. 620 ф.1	Коефіцієнт характеризує достатність обігових коштів підприємства для погашення своїх боргів впродовж року. Структура балансу визнається незадовільною, а підприємство - неплатоспроможним у випадку якщо значення коефіцієнта менше 1.	=>1	1,03	0,96	1,09	-0,07	93,29%	0,13	113,07%
3.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	(ряд. 230 ф.1 + ряд. 240) / ряд. 620 ф.1	Показник характеризує негайну готовність підприємства погасити свою заборгованість. Задовільним визнається значення коефіцієнта рівне 0,2	0,2-0,35	0,0022	0,0021	0,0003	-0,0001	96,26%	-0,0017	16,41%

Продовження таблиці Д.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
4.	Чистий оборотний капітал, тис. грн.	ф.1.ряд.260- ф.1.ряд.620	Оптимальна сума чистого оборотного капіталу залежить від особливостей діяльності компанії, зокрема від її масштабів, об'ємів реалізації, швидкості оборотності матеріальних запасів і дебіторської заборгованості. Недолік оборотного капіталу свідчить про нездатність підприємства своєчасно погасити короткострокові зобов'язання.	> 0	44,15	-60,30	76,15	-104,45	- 136,58%	136,45	
5.	Чистий прибуток, тис. грн.	ф.2.ряд.150			-85,80	-89,70	22,50	-3,90	104,55%	112,20	

Таблиця Е.1 – Розрахунок показників рентабельності ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН»

№ п/п	Показники	Рік			Відхилення				Всього.
		2020	2021	2022	За 2021		За 2022		
					%	Абс.	%	Абс.	Абс.
1.	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	641,70	458,25	149,10	71,41%	-183,45	32,54%	-309,15	-492,60
2.	Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом, тис. грн.	803,15	1035,10	717,80	128,88%	231,95	69,35%	-317,30	-85,35
3.	Інша поточна дебіторська заборгованість, тис. грн.	17,35	71,80	63,45	413,83%	54,45	88,37%	-8,35	46,10
4.	Усього дебіторська заборгованість, тис. грн.	1462,20	1565,15	930,35	107,04%	102,95	59,44%	-634,80	-531,85
5.	Частка дебіторської заборгованості у активах підприємства, %	0,98	0,98	0,98	100,08%	0,00	99,99%	0,00	0,00
6.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,60	0,02	0,53	0,55%	-3,58	2703,19%	0,51	-3,07
7.	Період погашення дебіторської заборгованості, дні	100,08	18293,96	676,75	18278,95%	18193,88	3,70%	-	576,67

Таблиця Ж.1 – Аналіз ліквідності ТОВ «НВП «РЕД ЛАЙН»

№ п/п	Назва показника	Алгоритм розрахунку	Нормативне значення	Розрахунок показника за			Відхилення за 2021		Відхилення за 2022	
				2020р.	2021р.	2022р.	Абс.	%	Абс.	%
1.	Коефіцієнт оборотності активів	$\Phi 2 \text{ р. } 030 / \phi 1 (\text{р. } 280 (\text{гр. } 3) + \text{р. } 280 (\text{гр. } 4))/2$	збільшення	0,79	0,00	0,12	-0,79	0,57%	0,12	2745,49%
2.	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$((\text{р. } 030 \text{ ф.}2 - \text{р. } 80 \text{ ф.}2) - ((\text{р. } 100 \text{ ф.}1 + \text{р. } 130 \text{ ф.}1 \text{ п.п.}) + (\text{р. } 100 + \text{р. } 130 \text{ к.п.}))/2 - (\text{р. } 240 \text{ ф.}2 + \text{р. } 250 \text{ ф.}2 + \text{р. } 260 \text{ ф.}2) / ((\text{р. } 620 \text{ ф.}1 \text{ п.п.} + \text{р. } 620 \text{ ф.}1 \text{ к.п.}))/2$	збільшення	3,50	0,01	0,38	-3,49	0,25%	0,38	4306,87%
3.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$\phi 2 \text{р. } 030 / \phi 1 [(\text{р.}150 \text{ по р.}210) \text{гр.}3 + (\text{р.}150 \text{ по р.}210) \text{ гр. } 4] / 2$	збільшення	3,60	0,02	0,53	-3,58	0,55%	0,51	2703,19%
4.	Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	тривалість періоду / коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	зменшення	100,08	18293,96	676,75	18193,88	18278,95%	-17617,21	3,70%
5.	Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	тривалість періоду / коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	зменшення	102,77	40338,13	936,60	40235,36	39252,13%	-39401,53	2,32%

ДОДАТОК Ж

ДОДАТОК И

Таблиця И.1 – Результати дослідження вченими економічної категорії
«дебіторська заборгованість»

Джерело	Визначення
Акімова Н. С., Топоркова О. В., Євлаш Т. О., Говоруха О. О. [1]	Сума заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт, послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для продажу.
Бондарчук Н. В., Васильєва Л. М. [6]	це боргові вимоги щодо оплати. Боргові вимоги є еквівалентом боргу тієї особи, на яку покладається виконання обов'язку; як і борги, боргові вимоги розглядаються з точки зору терміну їх виконання.
Бабіченко В.В. [7]	це фактична безвідсоткова позика контрагентам.
Васильєва Л. М., Трайно О. В. [12]	фінансовий інструмент, що виникає в результаті господарських відносин і представляє собою ймовірну майбутню вигоду у вигляді боргів, що надходить підприємству від юридичних і фізичних осіб.
Губачова О.М. [13]	Фінансовий актив, що є контрактним правом однієї сторони отримати гроші й узгоджується з відповідним зобов'язанням сплати іншої сторони.
Ганусич В. О., Гурська І. В. [16]	Це сума боргів, які винні підприємству юридичні або фізичні особи та які виникли у результаті господарських взаємовідносин з ними.
Дроздова О. Г., Пашенко І. В. [20]	Сума боргів, що призначена для підприємства, фірмі, компанії зі сторони інших підприємств, фірм, компаній, а також громадянам, які є боржниками даного підприємства, дебіторами.
Закревська О.Ю. [23]	Фінансовий актив, який є контрактним правом отримувати грошові кошти або цінні папери від іншого підприємства.
Кручак Л. [26]	Безвідсоткова позика контрагентам на певний час з їх можливістю повернути фінансові активи.
Купріна Н. М. [27]	Форма відстрочки платежу – відкритий кредит, угода, яка передбачає виконання послуг замовником або реалізації продукції покупцю з відстрочкою оплати за них.
Паянок Т., Савченко А. [43]	Грошове вираження результату вимушеної або заздалегідь запланованої господарсько-економічної операції кредитного характеру з контрагентами, була у минулому і борг за неї може бути достовірно визначений, узгоджений з контрагентом та сплачений підприємству у майбутньому, а в поточний момент відображений у балансі підприємства, як актив.

ДОДАТОК К

Таблиця К.1 – Облікові відмінності дебіторської заборгованості на рівні НП(С)БО та МСФЗ

Порівнювані поняття	НП(С)БО	МСФЗ
1	2	3
Визначення дебіторської заборгованості	Дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату (НП(С)БО 10)	Дебіторська заборгованість визначається як фінансовий актив. Визначення дебіторської заборгованості не надається (МСФЗ 32)
Визнання дебіторської заборгованості	Визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигід і може бути достовірно визначена її сума одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг (НП(С)БО 10)	Підприємству слід визнавати дебіторську заборгованість у балансі, коли воно стає стороною контрактних зобов'язань і внаслідок цього має юридичне право отримувати грошові або інші цінності (МСФЗ 39)
Оцінка дебіторської заборгованості	При зарахуванні на баланс дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги оцінюється за первісною вартістю, а на дату балансу – за чистою реалізаційною вартістю (НП(С)БО 10)	Під час первісного визнання фінансового активу слід оцінювати їх за собівартістю, яка є справедливою вартістю компенсації, наданої або отриманої за них. Після первісного визнання дебіторську заборгованість визнають за амортизованою собівартістю із застосуванням методу визначення за ефективною ставкою відсотка (МСФЗ 39)
Види дебіторської заборгованості	Згідно з визначеннями, наведеними в НП(С)БО 2 та НП(С)БО 10, дебіторська заборгованість поділяється на поточну та довгострокову	Дебіторська заборгованість поділяється на ініційовану підприємством та не ініційовану. Ініційована дебіторська заборгованість означає її придбання підприємством як участі у позиції, наданій іншим позикодавцем за умови, що підприємство фінансує цю позику на дату, коли її ініціює цей інший позикодавець. Не ініційована дебіторська заборгованість класифікується як утримувана до строку погашення, наявна для продажу

Продовження Додатку К

1	2	3
Визначення сумнівної дебіторської заборгованості	Безнадійна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності. Сумнівний борг – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником (НП(С)БО 10)	або утримувана для операцій (МСФЗ 39) Визнання сумнівної дебіторської заборгованості відбувається в наступних випадках: значні фінансові труднощі емітента; фактичний розрив контракту, наприклад, невиконання умов угоди або прострочена заборгованість щодо сплати відсотка або основної суми; надання позикодавцем боржникові пільгової позики, яку позикодавець не розглядав би за інших умов; висока імовірність банкрутства або іншої фінансової реорганізації підприємства; визнання збитку від зменшення корисності цього активу в попередньому звітному періоді; зникнення фінансового ринку для цього фінансового активу внаслідок фінансових труднощів (МСФЗ 39)
Розрахунок величини резерву сумнівних боргів	Величина резерву сумнівних боргів визначається, виходячи з платоспроможності окремих дебіторів, за питомою вагою безнадійної заборгованості в чистому доході від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг на умовах наступної оплати або на основі класифікації дебіторської заборгованості (НП(С)БО 10)	В міжнародних стандартах методи розрахунку величини резерву сумнівних боргів не передбачаються
Відображення дебіторської заборгованості у звітності	За чистою реалізаційною вартістю (НП(С)БО 10)	Прямо не вимагають відображення дебіторської заборгованості в балансі за винятком резерву сумнівної заборгованості. Але для визначення величини дебіторської заборгованості, яка відображається в балансі, необхідно: протестувати дебіторську заборгованість на предмет знецінення, тобто списати однозначно безнадійну заборгованість; для дебіторської заборгованості, яка залишилася, нараховувати резерв сумнівної заборгованості, який відображає можливу ймовірність несплати рахунків і вирахувати даний резерв із

Продовження Додатку К

1	2	3
Розкриття інформації про дебіторську заборгованість у Примітках до фінансової звітності	Згідно НП(С)БО 10: – перелік дебіторів і суми довгострокової дебіторської заборгованості; – перелік дебіторів і суми дебіторської заборгованості пов'язаних сторін, з виділенням внутрішньогрупового сальдо дебіторської заборгованості; – склад і суми статті балансу «Інша дебіторська заборгованість»; – метод визначення величини резерву сумнівних боргів; – сума поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги в розрізі класифікації заборгованості за строками непогашення; – залишок резерву сумнівних боргів за кожною статтею поточної дебіторської заборгованості, його утворення та використання в звітному періоді.	величини дебіторської заборгованості За МСФЗ 1 аналіз дебіторської заборгованості: – покупців; – інших членів групи; – пов'язаних сторін; – авансових платежів; – інші суми.

Формат звітності для управління дебіторською заборгованістю за розрахунками за реалізовані товари

ЗВІТ ПРО ДЕБІТОРСЬКУ ЗАБОРГОВАНІСТЬ
станом на 1 _____ р.

№ рядка	Контрагенти-боржники				Дебіторська заборгованість							
					в тому числі				Всього	Резерв сумнівних боргів	Резерв безнадійних боргів	
	Назва підприємств-дебіторів	Код ЄДРПОУ	Юридична адреса	Організаційно-правова форма господарювання за КОПФГ	терміном до 3 місяців	з 3 місяців до 1 року	з 1 року до 2 років	понад 2 роки				

“ _____ ” _____ р.

 (виконавець, телефон)

Керівник _____

Головний бухгалтер _____

